

**Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
Proiectul de Prevenire și Combatere a Sărăciei**

**METODE ȘI TEHNICI
DE EVALUARE A SĂRĂCIEI**

Sărăcie - indicatori

Evaluarea sărăciei - România

Prag de sărăcie - metode de determinare

Scale de echivalență

INSTITUTUL ROMÂN DE CALITĂȚE ȘI
CENTRUL DE INFORMĂRI ȘI DOCUMENTARE
PENTRU POLITICĂ SOCIALĂ ȘI DEZVOLTARE
Calea 95, Sectorul 15, SOFIA - BUCUREȘTI

BUCUREȘTI, IULIE 1998

Lucrarea de față a fost elaborată sub îndrumarea unei subcomisii a Comisiei Naționale de Prevenire și Combatere a Sărăciei.

Ea oferă o imagine asupra diverselor abordări și puncte de vedere legate de metodele și tehnicile de evaluare a sărăciei în România, recomandând totodată o metodă ca fiind mai indicată pentru situația actuală din România. Rolul ei este de a stimula o dezbatere publică — dar și de a se constitui în nucleul strategiei pentru prevenirea și combaterea sărăciei în România.

Metodele și tehnicile utilizate surprind în mare măsură dimensiunea, tendințele și distribuția generală a sărăciei și caracteristicile acesteia în rândurile populației.

Prin considerarea acestor referințe metodologice, Proiectul de Prevenire și Combatere a Sărăciei contribuie la actualizarea analizelor efectuate cu privire la tendințele sărăciei, încurajând în același timp analiza aspectelor politice, instituționale și operaționale legate de sărăcie.

Echipa Proiectului a depus eforturi susținute pentru a asigura compatibilitatea și coerența versiunilor în limba engleză și limba română.

Această lucrare este realizată de specialiști din cadrul Comisiei Naționale pentru Statistică (CNS), Institutului de Cercetări pentru Calitatea Vieții (ICCV), Institutului de Economie Națională (IEN), Institutului Național de Cercetare Științifică pentru Muncă și Protecție Socială (INCSMPS).

Colectiv de coordonare

Prof. Dr. Pavel WAGNER	- CNS
Constantin CHIRCA, doctorand	- CNS
Prof. Dr. Cătălin ZAMFIR	- ICCV
Dr. Maria MOLNAR	- IEN
Speranța PÂRCIOG, doctorand	- INCSMPS

Autori

Comisia Națională pentru Statistică

Dr. Vasilie BOGDAN
Mariana CÂMPEANU
Doina GHEORGHE
Filofteia PANDURU, doctorand
Marius Augustin POP
Gheorghe VAIDA-MUNTEAN

Institutul de Cercetări pentru Calitatea Vieții

Luana POP, doctorand
Lucian POP, doctorand
Manuela Sofia STÂNCULESCU, doctorand
Simona STROIE, doctorand
Dr. Cornelia Narcisa ȚAMBREA

Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Elena ISTODE
Simona STANCA

Abrevieri

CNS	Comisia Națională pentru Statistică
ICCV	Institutul de Cercetări pentru Calitatea Vieții
IEN	Institutul de Economie Națională
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
INCSMPS	Institutul Național de Cercetare Științifică pentru Muncă și Protecție Socială

Referenți științifici

Prof. Dr. Dumitru Sandu

Lector Dr. Alfred Bulai

Lector Dr. Lidia Popescu

Traducător

Petru Blănariu

Revizuită de

Dr. Warren Crowther

Manuela Sofia Stănculescu, Doctorand

Tehnoredactor/Copertă

Laura Pricop

CUPRINS

Pagina

1. ABORDĂRI CONCEPTUALE ȘI METODOLOGICE	9
1.1. Concepte și definiții.....	9
1.1.1. Bunăstare, sărăcie, excludere socială.....	10
1.1.2. Abordări diferite în definirea sărăciei.....	13
1.1.3. Efecte ale alegerii unei anumite abordări.....	17
1.2. Metode de determinare a pragului de sărăcie	19
1.2.1. Pragul de sărăcie absolută	20
1.2.1.1. Metoda Băncii Mondiale.....	22
1.2.1.2. Metoda normativă	25
1.2.2. Pragul de sărăcie relativă	31
1.2.3. Pragul de sărăcie subiectivă	33
1.3. Scale de echivalență.....	36
1.3.1. Metode de construire a scalelor de echivalență.....	37
1.3.2. Scale de echivalență utilizate în practica măsurării sărăciei.....	39
1.4. Indicatori ai sărăciei	43
1.4.1. Indicatori specifici abordării unidimensionale	43
1.4.1.1. Incidența sărăciei.....	43
1.4.1.2. Profunzimea sărăciei.....	43
1.4.1.3. Severitatea sărăciei.....	45
1.4.1.4. Disparități în distribuția veniturilor	47
1.4.2. Indicatori sintetici multidimensionali	48
1.4.2.1. Metoda TFR. Baze teoretice.....	48
1.4.2.2. Poverty Measurement Synthetic Indicators.....	51
2. SURSE DE DATE UTILIZABILE PENTRU STUDIAREA SĂRĂCIEI.....	52
2.1. Evaluarea generală a surselor de date	52
2.1.1. Surse administrative	52
2.1.2. Anchete în rândul utilizatorilor forței de muncă salariate.....	54
2.1.3. Anchete în gospodării.....	55
2.2. Ancheta integrată în gospodării.....	58
2.2.1. De ce AIG ?	58

2.2.2.	Constituirea bazei unice de sondaj	60
2.2.3.	Trăsături ale AIG	61
2.2.4.	Premise ale utilizării și interpretării datelor din AIG	63
3.	EVALUĂRI ALE SĂRĂCIEI ÎN ROMÂNIA	69
3.1.	Contextul general	70
3.1.1.	Anii 1980-1989	70
3.1.2.	Evoluții macroeconomice	70
3.1.3.	Veniturile și cheltuielile populației	72
3.1.4.	Evoluții demografice sub incidența degradării calității vieții	74
3.2.	Rezultate preliminare ale aplicării diferitelor metode	77
3.2.1.	Incidența sărăciei absolute	78
3.2.2.	Incidența sărăciei relative	81
3.2.3.	Nivelul indicatorilor sintetici multidimensionali	84
4.	CONCLUZII ȘI OPȚIUNI POSIBILE	87
ANEXE		89
ANEXA 1.1	Metoda normativă ICCV	89
ANEXA 1.2	Determinarea scalei de echivalență ICCV	103
ANEXA 3.1	Coșul de produse agroalimentare utilizat pentru determinarea pragului de sărăcie după metoda Băncii Mondiale	106
ANEXA 3.2	Rata sărăciei absolute după metoda Băncii Mondiale	110
ANEXA 3.3	Rata sărăciei după metoda normativă în versiunea ICCV	112
ANEXA 3.4	Elemente de calcul ale pragului și ratei sărăciei relative	114
ANEXA 3.5	Rata sărăciei relative	114
ANEXA 3.6	Indicatorii sintetici multidimensionali ai sărăciei pentru anul 1995	118
ANEXA 3.7	Indicatorii sintetici multidimensionali ai sărăciei pentru anul 1996	121
BIBLIOGRAFIE		123

CAPITOLUL 1

Abordări conceptuale și metodologice

Sărăcia, fenomen care afectează atât țările în curs de dezvoltare, cât și cele dezvoltate, suscită încă multe controverse, deși bazele teoretice pentru studierea acesteia au început să se contureze încă din a doua jumătate a secolului trecut. În ciuda progreselor considerabile care s-au făcut în teoria și practica măsurării și analizei sărăciei, studiile realizate pe această temă în Europa și în întreaga lume, continuă să facă obiectul unor ample dispute între specialiștii din domeniu.

Studiile realizate asupra sărăciei au fost, de regulă, marcate de incertitudini conceptuale și metodologice izvorâte din insuficienta elucidare a problemelor care trebuie luate în considerare pentru a răspunde la unele întrebări definitorii pentru cercetarea fenomenului, și anume:

- ◆ Cum se definește sărăcia ?
- ◆ Care este relația dintre sărăcie și bunăstare ?
- ◆ Cum trebuie să se evalueze bunăstarea individuală pentru a se putea stabili cine este sărac ?
- ◆ Este necesară alegerea unui prag de sărăcie ? Cum se stabilește sau unde trebuie plasat acest prag ? Este suficient un singur prag ?
- ◆ Ce indicatori trebuie folosiți pentru caracterizarea sărăciei ? Cum se pot interpreta ?
- ◆ Este necesară utilizarea unui set de indicatori sau există unul sintetic¹ ?

1.1. Concepte și definiții

Conceptul de sărăcie pare dificil de definit și greu de înțeles. Fenomenul sărăciei însă este vizibil, real. Specialiștii sunt unanimi în a recunoaște că există sărăcie chiar și în țările cele mai dezvoltate.

În studii realizate sub egida OCDE se evidențiază că noi forme de sărăcie și de privare afectează un număr din ce în ce mai mare de oameni. Evoluțiile economice și sociale contemporane au exclus regiuni și grupuri semnificative de la cursul normal al vieții și de la posibilitățile pe care le oferă. Dacă nu se acordă atenția cuvenită, acest proces va continua.

Calificată drept “nouă”, pentru a marca diferența față de “marea sărăcie” (caracterizată prin foamete, mizerie), evidentă după cel de-al doilea război mondial, sărăcia apărută în anii ‘80 ridică numeroase semne de întrebare. Cum, oare, după

¹ Un indice sintetic este derivat din doi sau mai mulți indicatori.

trei decenii de puternică creștere economică, în țări bogate, cu sisteme de protecție socială dintre cele mai dezvoltate, sărăcia poate încă să subziste ? Cum, oare, o societate care afișează ideile echității și ale democrației poate să accepte o populație exclusă din viața economică, socială, culturală și politică ?

Nu mai puține întrebări și tot atâtea dileme se ridică și în ceea ce privește amploarea fenomenului: Câți săraci sunt ? Care sunt persoanele sărace ? Ce caracteristici demo-economice au ? Care sunt grupurile defavorizate din punct de vedere economic și social ?

Dacă se va răspunde corect la aceste întrebări, care în țara noastră capătă accente specifice, se va putea stabili ce trebuie făcut pentru atenuarea sărăciei și pentru combaterea ei și cine sunt cei cărora trebuie să li se adreseze măsurile de protecție socială. Pentru aceasta este nevoie să se ajungă la un consens în legătură cu modul de definire a sărăciei și cu metodele de măsurare a acesteia asigurându-se astfel condiții pentru orientarea mult mai eficientă a eforturilor în direcția fundamentării măsurilor de protecție socială.

1.1.1. Bunăstare, sărăcie, excludere socială

Conceptualizarea și, mai ales, alegerea modalităților de măsurare a sărăciei trebuie să pornească, firesc, de la definiția acesteia. Din păcate, în literatura de specialitate termenul de **sărăcie** este, în general, ambiguu sau insuficient definit. Nu există o metodă directă pentru identificarea "săracilor", care să derive dintr-o accepțiune universală a termenului de sărăcie. De aceea, studiile asupra sărăciei încep, de regulă, cu prezentarea criteriilor avute în vedere la definirea acesteia și chiar a diferitelor metode de determinare a indicatorilor prin care se concretizează criteriile respective.

Deși nu există un consens, definițiile utilizate pe plan internațional prezintă o trăsătură comună, aceea că asociază necesitățile individuale sau normele de trai cu un indicator al bunăstării. **Astfel, se spune că într-o societate există sărăcie dacă una sau mai multe persoane nu ating acel nivel de bunăstare economică ce se consideră a fi un minim rezonabil după standardele acelei societăți** /31/.

Studiile realizate sub egida Oficiului Statistic al Comunității Europene (**EUROSTAT**), într-un program amplu privind cercetarea statistică a sărăciei în țările Comunității Europene, pornesc de la o definiție adoptată prin Decizia Consiliului din 19 decembrie 1984, în care se precizează: **"Săracii sunt persoanele, familiile și grupurile de persoane ale căror resurse (materiale, culturale și sociale) sunt atât de limitate încât le exclud de la un nivel de viață minim acceptabil în statele în care trăiesc"** /24, 26/.

Această formulare definește sărăcia în termenii absenței resurselor. Din motive practice, nu a fost posibil să se extindă definiția sărăciei în sensul includerii

explicite a componentelor culturale și sociale, astfel încât definiția este utilizată exclusiv în termenii resurselor materiale. Astfel, săracă este considerată persoana (familia sau grupul) care are un nivel al bunăstării situat sub un anumit prag. Totuși, dacă se au în vedere legile consumului formulate de Engel, o abordare de acest tip permite luarea **implicită** în considerare a acestor componente. În fond, pe măsura creșterii cuantumului de resurse individuale, gospodăriile și membrii acestora își orientează într-o proporție crescândă cheltuielile spre satisfacerea unor cerințe de ordin superior (inclusiv de ordin cultural).

Este limpede, deci, că definirea sărăciei se face prin raportare la bunăstare. Aceasta înseamnă că pentru a măsura sărăcia, adică pentru a ști care persoane sunt sărace și cât de sărace sunt ele, trebuie să se evalueze bunăstarea economică.

Unul dintre principalii indicatori utilizați în acest sens este cel referitor la cheltuielile totale de consum, calculate pe baza consumului curent al gospodăriilor.

Consumul și, respectiv, cheltuielile de consum sunt indicatori suficient de cuprinzători pentru caracterizarea standardului de viață, dar aspecte relevante ale bunăstării pot fi evidențiate și prin utilizarea altor indicatori, cum ar fi, de exemplu, veniturile. Pentru asigurarea relevanței indicatorilor, sfera de cuprindere a acestora trebuie să fie suficient de largă astfel încât să acopere bunurile alimentare, nealimentare și serviciile (pentru cheltuieli) și toate sursele de venit: din salarii, din activități pe cont propriu, din prestații de protecție socială etc. (pentru venituri). Cheltuielile de consum trebuie să cuprindă atât cheltuielile bănești facute pentru procurarea bunurilor și serviciilor, cât și contravaloarea cantităților provenite din producția proprie a gospodăriilor (autoconsumul) și cheltuielile cu întreținerea locuințelor proprietate personală (chiria imputată). Similar, veniturile totale trebuie să includă și veniturile în natură.

În general, toate metodele de evaluare pornesc de la accepțiunea sărăciei ca o consecință a lipsei de resurse (economice, culturale sau sociale). Lipsa resurselor presupune **excludere socială**. Mai mult decât despre săraci, se vorbește azi despre “excluși”, “handicapați social”, “marginalizați”/25/. Dar, care sunt persoanele expuse acestui flagel ? Ce relație există între sărăcie și excludere ?

Definiția dată sărăciei de Centrul pentru studiul veniturilor și costurilor (CERC) din Franța dă răspuns acestor întrebări. **După CERC, sărăcia combină trei condiții: un nivel de viață inferior unui “minim acceptabil”, o pierdere a autonomiei care plasează individul în situația de dependență în raport cu mediul în care trăiește și percepția absenței unei ieșiri din situația dată /24/.**

Sărăcia și excluderea au devenit indisolubile, iar lupta împotriva sărăciei și a excluderii este unică trebuind să se ducă pe toate planurile: economic, social, cultural și politic. **Stabilirea mijloacelor de acțiune trebuie să se bazeze însă pe evaluări corecte, pe indicatori clar definiți și bine construiți și pe analize pertinente.** Necesitatea și importanța unor asemenea demersuri nu constituie

obiect de dispută, deoarece atenuarea sărăciei este acceptată, în general, ca fiind un obiectiv central al politicilor economice și sociale. Diferă însă punctele de vedere referitoare la modalitatea de realizare a acestui obiectiv, iar aceste diferențe sunt legate de divergențele majore în ceea ce privește percepția dimensiunii și naturii fenomenului.

Interesul pentru studierea posibilităților de măsurare a sărăciei izvorăște și din convingerea specialiștilor că sărăcia nu este doar o consecință, ci o premisă defavorabilă a creșterii economice. **O supraestimare a sărăciei ar conduce la alocarea de resurse (prin transfer), pentru o populație care nu este îndreptățită să primească aceste resurse, iar o subestimare va induce alocarea de resurse insuficiente și plasarea unei părți a populației în afara protecției sociale.**

Sociologul Jean Labbens relevă trei dimensiuni ale sărăciei: venitul, puterea și statutul social /24/. Deoarece sărăcia exprimă legătura strânsă care există între resursele economice și poziția socială a indivizilor și/sau a familiilor în care trăiesc, se subînțelege că evaluarea și analiza acestui fenomen nu se pot reduce numai la calculul unor praguri de venituri sau de cheltuieli. **“Săracul nu este cel care primește mai puțin decât alții... explică Serge Milano /17/, “... el este cel care nu participă sau participă în mod imperfect la viața socială ...”. Existența sa este marginală în raport cu societatea globală”.** După sociologul francez Robert Castel, “săracul este victima unei duble excluderi: excludere din lumea muncii și excludere socio-familială” /24/. Dificultățile economice apar astfel ca o cauză, dar și ca o consecință a altor deficiențe (sociale, culturale etc.), a altor forme de manifestare a excluderii sociale.

Noțiunea de **“precaritate”** este utilizată pentru a defini una din diversele nuanțe ale stării de sărăcie. Aceasta exprimă cumulul unor riscuri pentru care indivizii sunt nepregătiți și care ar putea să-i arunce în sărăcie pentru o durată mai mare sau mai mică de timp.

Relația care există între precaritate / marginalizare și sărăcie extremă / excludere socială trebuie să atragă atenția asupra faptului că atunci când elementele de precaritate se acumulează și condițiile de viață devin insuportabile, cei afectați riscă să depășească un punct de la care, practic, nu se mai pot întoarce decât cu eforturi maxime. Odată atinse de sărăcia extremă, persoanele nu mai au controlul asupra propriei existențe.

În studiile asupra sărăciei se utilizează și termenul de **“vulnerabilitate”**, care desemnează existența unor serioase handicapuri prezente în sfera protecției sociale sau pe piața forței de muncă. Sărăcii care au apărut la începutul anilor '80 în țările dezvoltate sunt o ilustrare perfectă a noțiunii de vulnerabilitate. În general, indivizi cu slabă calificare profesională și, ca urmare, insuficient dotați cu mijloace economice și sociale sunt excluși de pe piața muncii și apoi din societate.

Peter Townsend folosește conceptul de **“privațiune”** (deprivation) pentru a defini un mod de viață care desemnează sărăcia, dar definește, totodată, și excluderea socială. “Oamenii sunt considerați în stare de privațiune dacă nu au tipul de regim alimentar, de îmbrăcăminte, condiții de locuit, de mediu, de educație, condiții de muncă și condiții sociale, activități și distracții, care sunt obișnuite sau cel puțin larg încurajate și aprobate de societatea în care ei trăiesc” /40/. **Pe baza acestui concept s-a dezvoltat abordarea multidimensională a sărăciei.**

Opinii recente arată că “sărăcia se caracterizează nu numai prin lipsa resurselor monetare, dar și prin ansamblul de lipsuri și handicaturi care sunt cumulate în cursul existenței unei persoane. Sărăcia este un fenomen structural care tinde din ce în ce mai mult să se instaureze, un mecanism care exclude o anumită parte a populației de la viața economică și socială și de la participarea sa în cadrul societății. Sărăcia nu este o realitate nouă, iar problema nu este numai de inegalitate între bază și vârf pe o scară socială, ci și a distanței dintre cei care fac parte din corpul social și cei care sunt marginalizați” /30/.

Fenomenul marginalizării și excluderii sociale este tot mai des abordat în literatura de specialitate /24/: “Faza extremă a procesului de marginalizare o reprezintă excluderea socială, adică acel stadiu în care se află individul sau grupul de persoane care se caracterizează prin dezintegrarea relațiilor de muncă, familiale și sociale”.

1.1.2 Abordări diferite în definirea sărăciei

Pentru a se evalua dacă într-o anumită societate și într-o anumită perioadă există sărăcie și pentru a se identifica persoanele aflate în această stare, este necesar să se măsoare bunăstarea și să se stabilească criteriile după care indivizii pot fi considerați săraci. Acestea sunt, de fapt, problemele practice ale măsurării și analizei sărăciei, iar pentru rezolvarea acestora există moduri alternative de abordare. Abordarea conceptuală asigură cadrul teoretic pentru înțelegerea problemelor practice ale evaluării sărăciei.

Diversele metode utilizate în practică pentru măsurarea sărăciei pornesc de la definirea acesteia, cele mai multe având în comun demersuri prin care se stabilește o linie de demarcație (prag de sărăcie) sub care persoanele sau familiile sunt considerate sărace. Dezbaterile asupra modalităților de măsurare a sărăciei s-au bazat pe trei concepte definite de Hagenars și De Vos /46/, astfel:

- **Sărăcia absolută** - situația în care “veniturile sunt mai mici decât un minim absolut stabilit într-o manieră obiectivă”;
- **Sărăcia relativă** - “venituri mai mici în comparație cu alții”;
- **Sărăcia subiectivă** - “venituri mai mici decât cele apreciate ca necesare pentru acoperirea propriilor nevoi”.

Toate definițiile sărăciei se circumscriu acestor concepte, iar celor trei concepte le corespund metode diferite de operaționalizare și de măsurare. Nu trebuie pierdut din vedere că amploarea și profilul sărăciei, adică numărul și structura populației apreciată ca fiind în stare de sărăcie, diferă mult în funcție de abordarea aleasă și metoda de măsurare folosită. Acest lucru este evidențiat în multe studii realizate pe baza unor date provenind din aceeași sursă, dar aplicându-se metode diferite.

Sărăcia absolută se definește în raport cu un minim absolut de subzistență determinat în funcție de necesitățile de bază (hrană, îmbrăcăminte, locuință etc.), costul agregat al bunurilor și serviciilor care satisfac aceste necesități fiind considerat a fi linia de demarcație pentru identificarea persoanelor sărace (pragul de sărăcie).

Sărăcia absolută se asociază, de regulă, noțiunii de subzistență. Ea este definită ca lipsă a mijloacelor necesare menținerii vieții umane. Într-un raport al Comisiei Comunității Europene se precizează că "Sărăcia absolută vizează, cumulativ, privarea de bunuri vitale ca: hrană, locuință, îmbrăcăminte, îngrijire medicală" /29/.

Abordarea în termenii absoluți presupune construirea unor standarde universale în raport cu care să se măsoare amplificarea sau ameliorarea sărăciei. Definirea acestor standarde este totuși relativă, deoarece "nevoile fundamentale" de la care se pornește variază în funcție de condițiile socio-culturale ale colectivității.

Definind sărăcia absolută, Rowntree consideră sărace acele persoane "ale căror venituri totale sunt insuficiente pentru obținerea bunurilor esențiale care le permit menținerea unei sănătăți pur fizice" /34/. După cum a recunoscut Rowntree și după cum apreciau Townsend (1954), Rein (1971) și alții, standardul absolut de subzistență implică dificultăți conceptuale și metodologice referitoare la determinarea necesităților minime sau a nevoilor esențiale și la evaluarea cantitativă a acestora.

Conceptul de "nevoi esențiale" se extinde dincolo de nevoile "pur fizice", incluzând nevoi "convenționale" și ambele sunt corelate cu normele sociale, morale, religioase și economice ale fiecărei țări. Ca urmare, **definiția sărăciei devine specifică fiecărei țări.**

Dificultățile legate de evaluarea cantitativă a cerințelor minime sunt multiple. De exemplu, este foarte dificilă aprecierea cerințelor de consum în calorii și substanțe nutritive ale indivizilor în funcție de vârstă, sex și tip de activitate. Nevoile minime de îmbrăcăminte și de locuințe depind de circumstanțele locale. Cerințele minime privind combustibilul și iluminatul depind de tipul de locuință și de climă. Standardele privind educația și serviciile medicale sunt, de asemenea, greu de determinat. **În consecință, se poate spune că nevoile minime de subzistență sunt dinamice și specifice diverselor societăți, iar conceptul de**

sărăcie absolută este, în mod esențial, normativ¹ pentru că se referă la o anumită scală de valori care este asociată cu stilul de viață, iar acesta îi conferă o anumită relativitate.

Cel mai vulnerabil aspect al abordării absolute a sărăciei este, fără nici o îndoială, natura arbitrară a selectării a ceea ce constituie nevoile fundamentale, dezavantajele fiind mult mai evidente în comparații internaționale.

În multe țări se utilizează abordarea în termeni absoluți pentru definirea oficială a veniturilor minime /10/, adică pentru calculul nivelului sub care familiile devin eligibile în programele de susținere a veniturilor. Sistemul de asistență socială din Germania, ca și programul social al Austriei sunt construite pe conceptul de sărăcie absolută având la bază un "coș" detaliat de bunuri considerate necesare subzistenței. "Sunt săraci acei indivizi sau gospodării ale căror venituri sunt insuficiente pentru a accede la un anumit minim de bunuri și servicii" apreciază analiștii germani.

În SUA, nivelul sărăciei absolute se evaluează multiplicând cu 3 costul alimentelor considerate indispensabile. Dintre țările europene, unele rețin nivelul sărăciei absolute ca fiind nivelul legal care corespunde venitului minim asigurat de stat. Așa se procedează în: Danemarca, Belgia, Olanda, Irlanda și Anglia. În Franța, noțiunea de sărăcie absolută a inspirat instituirea, în 1988, a RMI (venit minim de inserție), un venit destinat să asigure indivizilor minimul vital. Franța însă operează concomitent cu noțiunile de sărăcie relativă și subiectivă, dezvoltând și o metodă calitativă bazată pe abordarea multidimensională a sărăciei. De altfel, marea majoritate a țărilor utilizează metode alternative pentru măsurarea sărăciei, chiar dacă rezultatele obținute sunt foarte diferite.

Sărăcia relativă reprezintă un concept conform căruia identificarea persoanelor sărace se face prin raportare la nivelul bunăstării întregii populații. Abordarea sărăciei în termeni relativi presupune compararea situației fiecărui individ cu cea a colectivității în care trăiește.

Prima referire la caracterul relativ al sărăciei este făcută de A. Smith: "prin necesități, eu înțeleg nu numai cerințele care sunt indispensabile traiului, ci și tot ceea ce, conform obiceiurilor țării respective, este indecent să nu posede oameni respectabili, chiar și cei din cea mai de jos categorie". **Așadar, sărăcia relativă se definește ca "inexistența nivelului minim de resurse care asigură o funcționare normală a persoanei/familiei în contextul social-cultural dat" /29/.**

¹ Modul de stabilire a normativelor poate varia de la un sens strict administrativ și voluntarist, specific economiei de comandă, până la unul cu tendințe de obiectivizare maximă posibilă.

În lucrări elaborate de experți ai **UNESCO** se apreciază că, cei aflați în sărăcie sunt indivizii sau familiile ale căror venituri sau alte resurse, în special cele sub formă de pregătire școlară și profesională, condiții de existență și patrimoniu material sunt sub nivelul mediu al societății în care trăiesc.

O definiție a sărăciei care se referă la "obiceiurile" (tradițiile) unei anumite țări presupune că media sau mediana venitului (sau cheltuielilor de consum) reprezintă indicatorul economic care corespunde stilului de viață dominant. Un prag de sărăcie definit ca o anumită fracțiune din acest venit (cheltuieli de consum) este presupus a corespunde nivelului critic sub care este imposibil să te integrezi acestui stil de viață. Această viziune este utilă în corectarea încercărilor de a concepe și de a măsura sărăcia doar în termeni absoluți, deoarece implică faptul că pragul de sărăcie tinde să crească pe măsură ce condițiile de viață se îmbunătățesc.

Cele două concepte luate împreună exprimă condițiile de privare într-o anumită societate, "**sărăcia absolută**" se adresează, în sine, simplei nesatisfaceri a necesităților esențiale, în timp ce "**sărăcia relativă**" subliniază discrepanțele dintre cea mai defavorizată parte și restul "piramidei sociale".

Sărăcia relativă evidențiază disparitățile dintre populația cu cele mai reduse posibilități, cu cele mai mici resurse și restul piramidei sociale. **Conceptul relativ** reprezintă, astfel un mijloc **de corelare a sărăciei cu inegalitatea și cu problemele** mult mai ample și mai complexe ale **inechităților**. Inechitatea în oportunități și în bunăstare socială nu este identică cu inegalitatea. Inegalitatea are două laturi: o componentă justificabilă și acceptabilă din punct de vedere social și o alta, incluzând elemente inacceptabile și nejustificabile, în care, evident, este prezentă inechitatea. Măsurarea inechității este o operațiune complicată și extrem de dificilă prin imposibilitatea cuantificării și evaluării tuturor componentelor sale sociale. Un mod uzual și practic de depășire a acestei dificultăți este acela de măsurare a inechității prin inegalitatea veniturilor sau a cheltuielilor, chiar dacă, așa cum s-a subliniat anterior, inegalitatea nu este o măsură suficient de precisă a inechității.

Sărăcia relativă face posibilă analiza discrepanțelor în nivelul de trai într-un context socio-economic determinat. Deoarece este practic imposibil să se ia în considerare toate elementele care definesc nivelul de trai, măsurarea se limitează la aspectele materiale ale sărăciei.

Sărăcia subiectivă se definește, potrivit aprecierii unor specialiști, pornind de la criteriile psihologice.

Abordarea subiectivă se bazează pe opinia publică referitoare la nivelul veniturilor considerate a fi suficiente pentru satisfacerea necesităților de bază.

Așadar, măsurarea sărăciei subiective se realizează prin percepția indivizilor asupra propriilor condiții de viață. Evaluările obținute ridică însă problema selecției arbitrare a necesităților de bază. Au fost dezvoltate multe metode pentru abordarea sărăciei în termeni subiectivi, printre acestea evidențiindu-se: metoda GPL (pragul subiectiv de sărăcie Goedhart, Van Praag etc.), metoda CSP (Centrul pentru protecția socială/Universitatea din Antwerp, Deleeck), metoda LPL (pragul de sărăcie Leyden, Van Praag etc.) și metoda consumului social (Piachaud, Walker, Mack și Lansley) /41/.

În general, cercetările inițiate în Europa bazate pe evaluările subiective au evidențiat că nivelurile minime estimate se află deasupra celor calculate prin metode tradiționale absolute sau relative.

1.1.3. Efecte ale alegerii unei anumite abordări

În anii '70 și '80, sărăcia resuscita nu numai dezbaterile asupra definirii conceptului, ci și pe cele privind câmpul politicilor sociale, combaterea sărăciei presupunând și combaterea "precarității", stare premergătoare acesteia. Cum era și firesc, definițiile sărăciei s-au multiplicat. Țările industrializate și organizațiile internaționale cu vocație economică (OCDE, CE) nu neagă persistența acestui flagel, **dar nu au ajuns la o definiție unanim acceptată.** În Europa, există tot atâtea sau chiar mai multe definiții decât țări, fiecare țară având propria sa percepție despre sărăcie. "Sărăcia (...) este greu de definit și încă și mai greu de cuantificat" concluzionau experți din Comisia Comunității Europene la începutul anilor '80. Ca urmare a inexistenței unui concept clar definit și a unei abordări unitare, cifrele asupra sărăciei sunt diverse și evaluările, de cele mai multe ori, puțin fiabile și contradictorii. De fapt, **estimările obținute privind numărul săracilor și structura populației aflate în sărăcie pot să varieze foarte mult în funcție de modalitatea de abordare, de metodele de măsurare și, nu în ultimul rând, în funcție de sursele de informații utilizate.** Așadar efectele opțiunii pentru o abordare sau alta se regăsesc în cifrele estimate. În acest sens, este edificator un singur exemplu: Hagenaars și De Vos /46/ aplică opt definiții ale standardului minim pentru identificarea săracilor, utilizând informații din aceeași sursă (o anchetă în gospodării realizată în 1983 în Olanda). Dintre definițiile aplicate, patru se bazează pe o abordare absolută, trei pe cea relativă și una pe sărăcia subiectivă. Ratele generale de sărăcie calculate au variat între 5,7% și 33,5% din populația totală /25/.

În aceste condiții este de la sine înțeles că trebuie aleasă cea mai potrivită abordare. Dar care este aceasta ? **Sărăcia absolută, sinonimă cu "marea sărăcie", care presupune că fiecare individ are nevoie de un "minim vital" ? Atâta timp însă cât nevoile umane sunt relative, determinarea acestui minim este extrem de dificilă. Din această perspectivă pare mai potrivită adoptarea conceptului de sărăcie relativă, concept aplicabil prin raportare la un minim acceptabil într-o anumită societate.**

Fiecare dintre cele trei concepte definite anterior, ca și modalitățile de operaționalizare a acestora, prezintă avantaje și dezavantaje cu implicații mai mult sau mai puțin importante asupra evaluărilor făcute. În ultimă instanță, operaționalizarea oricăreia dintre ele se realizează prin intermediul unui standard de viață prestabilit pentru identificarea persoanelor sau a familiilor sărace. Adoptarea unui anumit concept definește și modul de determinare a acestui standard (pragului de sărăcie).

Conceptul de **sărăcie absolută** este extrem de contestat, deși se utilizează în țări foarte dezvoltate și cu o îndelungată experiență în măsurarea și analiza sărăciei.

Din punct de vedere tehnic, sărăcia absolută este greu de cuantificat: minimul vital este variabil după indivizi, loc și timp. Natura arbitrară a selectării așa-ziselor nevoi de bază reprezintă principala și cea mai serioasă limită a abordării în termeni absoluți. În plus schimbarea nevoilor de bază ridică dificultăți în realizarea comparațiilor în timp la nivel național. Pe de altă parte, exceptând țările din lumea a treia, problema sărăciei se pune mai mult în termeni de supraviețuire socială decât de supraviețuire fizică.

În acest sens, noțiunea de **sărăcie relativă** pare mai pertinentă deoarece se definește în raport cu un context socio-economic determinat, cu normele de consum și de bunăstare ale unei societăți.

Conceptul de sărăcie relativă este utilizat de OCDE și de Uniunea Europeană, fiecare dintre acestea adoptând o modalitate de calcul diferită. Aceasta nu înseamnă, însă, că abordarea este mai puțin contestată. Cifrele sunt discutabile, spun specialiștii, pentru că ele măsoară mai mult inegalitatea veniturilor decât sărăcia. Noțiunea de sărăcie relativă rămâne imperfectă și pentru faptul că, fiind legată de evoluția veniturilor la nivel național, nu permite comparații în timp. În perioade de criză, reducerea nivelului de trai și accentuarea disparităților în distribuția veniturilor pot conduce la subestimarea ratei sărăciei, în timp ce în perioadele de creștere economică se poate manifesta tendința inversă. Sărăcia relativă rămâne totuși abordarea cea mai adecvată pentru comparații internaționale. De menționat însă că în ultimele rapoarte privind dezvoltarea umană realizate sub egida PNUD se utilizează conceptul de sărăcie absolută.

Conceptul de **sărăcie subiectivă** apare foarte atractiv prin procedeul de autoevaluare pe care îl implică. Opțiunea pentru această abordare trebuie să aibă în vedere însă că standardele subiective variază în timp și de la o țară la alta și chiar în cadrul aceleiași țări de la individ la individ. În aceste condiții, evaluările subiective sunt inconsistente în timp și inutilizabile pentru studii comparative.

Din cele prezentate anterior, este evident că modalitățile diferite de abordare conduc la estimări diferite ale numărului de săraci. **Nu se poate vorbi despre cea mai bună abordare, cum nu se poate vorbi nici despre cea mai bună metodă de**

măsurare. Alegerea unei abordări și a unei metode pentru măsurarea sărăciei trebuie să pornească de la obiectivele analizei și de la informațiile disponibile și utilizabile în realizarea acesteia. Nu în ultimul rând, este necesar să se aibă în vedere una dintre cele mai importante concluzii ale studiului realizat de EUROSTAT asupra evoluției sărăciei și inegalității în perioada 1980-1985 pentru 11 state membre ale UE **“...sărăcia este în principal o problemă națională și, prin urmare, cere o soluție națională” /8/.**

1.2. Metode de determinare a pragului de sărăcie

Măsurarea sărăciei presupune, în general, existența unor niveluri predeterminate și bine definite ale standardului de viață - denumite **praguri de sărăcie** - pe care trebuie să le atingă persoana (gospodăria, grupul de persoane etc.) ca să nu fie săracă. Este evident că există niveluri de consum din diferite bunuri (hrană, îmbrăcăminte, locuință) sub care supraviețuirea este amenințată, deși este greu de stabilit ce reprezintă aceste niveluri pentru orice persoană. În afară de acestea, în cele mai multe societăți, chiar și în cele mai sărace, noțiunea de “sărăcie” merge dincolo de atingerea necesarului minim de supraviețuire. Într-adevăr, nu se contestă existența pragului de sărăcie, dar discuțiile contradictorii se poartă asupra poziționării și interpretării lui.

Pragul de sărăcie are în procesul de măsurare a sărăciei **funcția de jalon sau linie de demarcație cu ajutorul căreia populația cercetată este împărțită în săraci și non-săraci**, pentru a-i putea număra pe primii și a evalua gravitatea sărăciei lor. Evident, **o astfel de separare netă a populației în două categorii este într-o anumită măsură convențională**, impusă de exigențele măsurării și particularitățile instrumentelor măsurii de tip cardinal. **Nu se poate spune însă că o persoană/familie aflată imediat sub pragul de sărăcie este într-o situație grea în timp ce alta aflată imediat deasupra pragului este într-o situație bună.** Din acest motiv, unele studii - de pildă, cele care au ca obiect dinamica sărăciei - au în vedere o zonă în jurul pragului sărăciei, atunci când analizează trecerea de la situația de sărăcie la cea de non-sărăcie și invers. Există, de asemenea, o orientare mai radicală, care neagă valoarea cognitivă și necesitatea utilizării unui prag al sărăciei, fiind propuse metode de evaluare a sărăciei de tip ordinal /15/.

Pragul de sărăcie este implicat și în **programele de protecție socială care funcționează pe principiul selectivității, desemnând nivelul limită al veniturilor sau resurselor care condiționează eligibilitatea indivizilor sau gospodăriilor pentru o anumită prestație socială, respectiv nivelul până la care sunt completate resursele familiilor prin programele de ajutor social.**

În general, **pragul de sărăcie este un nivel al veniturilor sau cheltuielilor determinat pentru o gospodărie de un anumit tip** (în funcție de dimensiune, structură, mediu de rezidență etc.), **pentru o persoană sau pentru o unitate de consum** (de exemplu, pe adult echivalent). Cu acest prag sunt comparate pe rând veniturile sau cheltuielile tuturor gospodăriilor pentru a stabili care poate fi

încadrată în categoria celor sărace și pentru a calcula indicatorii incidenței și gravității sărăciei.

Determinarea pragului de sărăcie constituie unul din subiectele cele mai controversate ale metodologiei de măsurare a sărăciei. Dezbaterile referitoare la modul de stabilire și la nivelul pragului au consumat și continuă să consume mai multă energie decât elaborarea programelor de combatere a sărăciei. Aceasta pentru că nivelul pragului are o mare importanță pentru stabilirea proporțiilor sărăciei și pentru amplasarea și arhitectura programelor sociale, iar o metodă științifică de stabilire a "celui mai bun prag" nu s-a dovedit a fi nici una.

În funcție de modul în care este definită sărăcia, există mai multe metode de determinare a pragului sărăciei, fiecare cu avantajele și dezavantajele ei, cu posibilități diferite de utilizare în funcție de contextul și scopul evaluării sărăciei. Aceste metode pot fi grupate în **trei categorii**, corespunzătoare celor trei concepte utilizate pentru definirea sărăciei, adică: **absolute, relative și subiective**.

1.2.1. Pragul de sărăcie absolută

Pragul de sărăcie absolută derivă în esență din evaluarea nevoilor umane fundamentale, reprezentând nivelul minim al cheltuielilor necesare satisfacerii acestor nevoi. El definește astfel limita minimă a resurselor necesare asigurării existenței unei persoane sau gospodării. Într-o accepțiune mai îngustă, de resursele necesare supraviețuirii fizice sau, în accepțiunea mai largă, de cele implicate de existența oamenilor ca membri ai societății. Într-o țară slab dezvoltată resursele absolut necesare existenței oamenilor ca membri ai societății sunt relativ apropiate de cele strict necesare supraviețuirii fizice. În țările dezvoltate pragul de sărăcie absolut are un conținut mai bogat și un nivel mai înalt decât cel aferent supraviețuirii sub aspect fizic.

O caracteristică definitorie a pragului de sărăcie absolută constă în faptul că el presupune **invariabilitatea volumului fizic al consumului apreciat ca minim necesar, adică parametri cantitativi constanți de-a lungul unei perioade și într-un spațiu geografic relativ omogen din punct de vedere economic și cultural**. O altă caracteristică derivă din **componenta sa normativă, legată de ancorarea pragului absolut în cel puțin un parametru fizic al consumului minim necesar, fixat în mod exogen, ca normă ce trebuie atinsă de fiecare persoană/gospodărie pentru a fi considerată în afara sărăciei**. Evident, componenta normativă, a cărei importanță diferă de la o metodă de determinare a pragului absolut la alta, este dublată de o componentă statistică, menită să contribuie la concretizarea nevoilor și la luarea în considerare a specificului modelului de consum din fiecare țară.

Determinarea pragului de sărăcie absolută înseamnă, în ultimă instanță, exprimarea în termeni monetari a unui anumit nivel, apreciat ca strict obligatoriu, de satisfacere a nevoilor fundamentale ale membrilor societății. Ea presupune

definirea nevoilor și a nivelului de bază al satisfacerii lor, identificarea bunurilor și serviciilor de consum necesare în acest scop și calculul cheltuielilor de consum minime necesare achiziționării bunurilor și plății serviciilor. O asemenea modalitate de determinare a pragului sărăciei ar putea fi apreciată ca cea mai potrivită esenței acestuia.

Realizarea sa practică se lovește însă de o problemă de ordin principal extrem de dificilă. Este vorba de absența unor criterii obiective de stabilire a "minimului necesar". În ceea ce privește nevoile care ar trebui luate în considerare la determinarea pragului de sărăcie se cunoaște faptul că sunt definite ca fundamentale nevoile de alimentație, de îmbrăcăminte și adăpost, precum și cele de igienă, sănătate și odihnă, de educație și participare la viața societății. Este greu, dacă nu imposibil, de precizat însă care este nivelul minim (de bază) de satisfacere a acestor nevoi; de asemenea, este dificil de selecționat dintr-o varietate tot mai mare de bunuri și servicii de consum existente pe piață, pe cele care formează combinația cea mai potrivită pentru a asigura, cu cheltuieli minime, realizarea acestui nivel minim de satisfacere a nevoilor.

Numai în ceea ce privește nevoile de alimentație au fost determinate, ca rezultat al cercetării științifice în domeniul nutriției, norme recomandate în vederea asigurării unei bune stări de sănătate și acoperirii nevoilor energetice implicate de prestarea unui anumit tip de activitate sau pentru dezvoltarea normală a copiilor. Astfel de norme de consum alimentar au fost recomandate de FAO-OMS pe mari regiuni ale globului, fiind exprimate în necesar zilnic de calorii în funcție de vârstă, sex, greutate și tip de activitate. Cercetările realizate în țara noastră în cadrul Institutului de Igienă și Sănătate Publică au avut drept rezultat determinarea nevoilor de nutriție ale populației pe grupe de vârstă, pe sexe și după gradul de efort depus în activitate. Normele de consum sunt exprimate în calorii și factori nutritivi (protide, lipide și glucide), în vitamine și substanțe minerale, precum și în principalele grupe de alimente, prezentate în cantități medii zilnice necesare unei persoane.

Toate metodele de determinare a pragului absolut al sărăciei au drept principală ancoră normele de consum alimentar recomandate de nutriționiști. Metodele diferă în funcție de modul în care realizează transpunerea acestor norme în cheltuieli minime de consum alimentar, precum și de modalitatea de estimare a cheltuielilor minime necesare consumului nealimentar (de bunuri și servicii).

Pentru **estimarea cheltuielilor minime necesare asigurării consumului alimentar** au fost utilizate, în principal, **două metode, ambele având la bază coșul de consum alimentar.** În cadrul primei metode, **coșul este stabilit în mod normativ**, îndeosebi în funcție de recomandările privind nivelul și structura consumului pe grupe de alimente. Cea de-a **doua metodă** utilizează un **coș stabilit pe bază statistică**, având în vedere componența efectivă a coșului de consum alimentar caracteristic gospodăriilor situate în partea inferioară a distribuției acestora după nivelul veniturilor/cheltuielilor.

În ceea ce privește cheltuielile aferente consumului nealimentar, există trei metode de evaluare: metoda calorică, metoda proporției cheltuielilor alimentare și metoda normativă.

Metoda calorică presupune fixarea unui prag energetic (în calorii) și determinarea nivelului cheltuielilor de consum sau al venitului necesar pentru atingerea acestei limite. Acesta poate fi estimat printr-o funcție de regresie în care aportul caloric este variabila dependentă de cheltuielile de consum sau de venituri. Esența metodei constă în aceea că definește pragul de sărăcie ca fiind cheltuielile totale de consum la care este de așteptat ca o persoană să se hrănească potrivit specificului societății în care trăiește. Această metodă include automat în cheltuielile totale de consum o sumă corespunzătoare consumului nealimentar (bunuri nealimentare și servicii).

Metoda proporției cheltuielilor alimentare pornește, de asemenea, de la un prag caloric prestabilit și estimează mai întâi costul unui coș alimentar care asigură acest aport caloric. Acesta se poate determina ca un cost minim pentru satisfacerea cerințelor nutritive prestabilite la prețurile existente. Pragul de sărăcie se calculează apoi prin împărțirea costului coșului alimentar stabilit anterior, la proporția alimentelor în totalul cheltuielilor de consum pentru un grup de gospodării considerate a fi sărace.

Metoda normativă presupune stabilirea, prin diverse mijloace, a unor norme de consum minim necesar de bunuri nealimentare și de servicii, apreciate ca indispensabile.

În practică, pe lângă cele trei metode prezentate, se utilizează și alte metode, care reprezintă hibrizi ale acestora, derivând din una sau alta dintre ele sau din combinarea lor. Specialiștii apreciază că o metodă combinată, care leagă pragul de sărăcie de o cerință nutrițională prestabilită în funcție de specificul local (al țării pentru care se determină), cu incorporarea unei valori a cheltuielilor nealimentare caracteristice săracilor permite realizarea unor evaluări mai consistente ale sărăciei.

În studiile privind sărăcia în țara noastră au fost utilizate două metode de determinare a pragului de sărăcie absolută: o variantă a metodei proporției alimentare dezvoltată de Ravallion și aplicată într-un raport al Băncii Mondiale /43/ și metoda normativă sau metoda coșului și bugetului minim de consum aplicată în diverse variante, în lucrările IEN, ICCV și INCSMPS /21, 32, 44/.

1.2.1.1. Metoda Băncii Mondiale

Pentru estimarea pragului de sărăcie, în rapoartele Băncii Mondiale se utilizează o combinație între metoda calorică și cea a proporției cheltuielilor alimentare /31/.

Într-un studiu privind sărăcia în România, experții Băncii Mondiale au pornit de la estimarea unui coș alimentar mediu pe baza consumurilor efective ale celor mai sărace gospodării (primele 30% din gospodării ordonate ascendent după cheltuielile de consum pe persoană). Selectarea gospodăriilor din cele trei decile inferioare este motivată de necesitatea luării în considerare a comportamentului populației sărace care cumpără, în general, produse alimentare mai ieftine. Altfel spus, se creează posibilitatea găsirii unei combinații de alimente care minimizează costul cerințelor calorice. Această modalitate de stabilire a coșului mediu este similară cu cea utilizată în metoda normativă, cu diferența că ea are la bază nivelul efectiv al consumului înregistrat la gospodării, putându-se reflecta cu ușurință mutațiile conjuncturale intervenite atât în consumurile alimentare cât și în prețurile produselor respective. Se elimină astfel caracterul subiectiv și artificial indus de utilizarea unei diete prestabilite și se iau mai bine în calcul obiceiurile alimentare specifice populației dintr-o anumită țară.

Coșul alimentar astfel stabilit cuprinde cantitățile medii zilnice de produse alimentare consumate de o persoană, precum și expresia calorică a acestui consum. Fiecare element al coșului este apoi corectat cu un coeficient ce reprezintă raportul dintre aportul caloric minim necesar și cel obținut pe baza coșului de produse alimentare. Aportul caloric minim necesar unei persoane, luat în considerare de experții Băncii Mondiale pentru România, este de 2425 de calorii pe zi. Coșul de produse alimentare ajustat este evaluat pe baza valorilor unitare ale produselor consumate în gospodăriile de referință. Valoarea medie obținută reprezintă **pragul alimentar de sărăcie (Z^F)** fiind interpretată ca suma minimă necesară lunar unei persoane pentru asigurarea unui consum caloric de 2425 de calorii pe zi.

Minimul necesar pentru asigurarea subzistenței conține în afara cheltuielilor alimentare și o parte din cheltuielile nealimentare absolut necesare satisfacerii nevoilor de consum ale membrilor gospodăriilor respective. În studiile Băncii Mondiale se utilizează două modalități de determinare a cheltuielilor nealimentare care intră în pragul de sărăcie. Acestea conduc de fapt la identificarea a două valori, una inferioară și cealaltă superioară ale acestui prag.

Pentru determinarea **pragului inferior de sărăcie** se au în vedere gospodăriile ale căror cheltuieli totale ce revin în medie pe o persoană sunt egale cu pragul alimentar de sărăcie (Z^F).

Pe subeșantionul astfel selectat, se estimează ponderea medie a cheltuielilor alimentare în totalul cheltuielilor, folosind o funcție de regresie de tipul¹:

$$S_i = \alpha + \beta \log (X_i/Z^F) + \varepsilon_i \quad (1.1)$$

¹ În funcția de regresie au fost incluse și alte variabile independente care definesc caracteristicile demografice ale gospodăriei: număr de membri, numărul de copii pe grupe de vârstă etc.

unde:

- S_i - reprezintă ponderea cheltuielilor alimentare în cheltuielile totale ale gospodăriei i ;
- X_i - cheltuielile totale ale gospodăriei i ;
- Z^F - pragul alimentar de sărăcie
- α, β - parametrii ce urmează a fi estimați.

Valoarea lui α estimează proporția medie a cheltuielilor alimentare pentru acele gospodării care își pot permite într-o lună să cheltuiască pentru fiecare membru o sumă egală cu pragul alimentar al sărăciei, adică al acelor pentru care $X_i = Z^F$.

Pragul inferior al sărăciei (Z^L) este dat de relația:

$$Z^L = Z^F (2 - \alpha) \quad (1.2)$$

adică este obținut prin adăugare la pragul alimentar a sumei alocate de gospodăriile din acest subșantion pentru bunuri nealimentare și servicii.

Pragul superior de sărăcie (Z^U) se determină adăugînd la pragul alimentar de sărăcie cheltuielile nealimentare efectuate de gospodăriile ale căror cheltuieli alimentare pe membru de familie sunt egale cu pragul alimentar de sărăcie.

Valoarea acestui prag se determină conform relației:

$$Z^U = Z^F / S^* \quad (1.3)$$

unde:

- Z^U - pragul superior de sărăcie;
- Z^F - pragul alimentar al sărăciei;
- S^* - ponderea cheltuielilor alimentare în cheltuielile totale efectuate de gospodăriile care alocă pentru alimente o sumă egală cu Z^F .

Ponderea cheltuielilor alimentare (S^*) în cheltuielile totale efectuate de gospodăriile care alocă pentru alimente o sumă egală cu Z^F se determină pe baza unei funcții de regresie de tipul:

$$S^* = \alpha + \beta \log (1 / S^*) \quad (1.4)$$

Aproximînd $\log (S^*)$ cu S^{*-1} se obține o primă estimare pentru S^* :

$$S_0^* = (\alpha + \beta) / (1 + \beta) \quad (1.5)$$

O estimatie mai exactă poate fi obținută utilizînd metoda lui Newton; pornind de la $t=1$, determinarea celei de a t -a iterații se realizează după formula:

$$S^*_t = S^*_{t-1} - ((S^*_{t-1} + \beta \log (S^*_{t-1}) - \alpha)) / (1 + \beta / S^*_{t-1}) \quad (1.6)$$

Raportând apoi pragul alimentar de sărăcie la proporția alimentară estimată se obține pragul superior de sărăcie, valoare ce reprezintă cheltuielile medii lunare necesare unei persoane care alocă pentru hrană suma aferentă satisfacerii cerințelor alimentare de bază.

1.2.1.2. Metoda normativă

Metoda fundamentată pe stabilirea și evaluarea unui coș minim de bunuri și servicii necesare satisfacerii nevoilor de bază ale unei familii este cea mai veche. Ea a fost utilizată de S. Rowntree în lucrările de pionierat în domeniul cercetării sărăciei și a stat la baza stabilirii nivelului prestațiilor sociale în cadrul programului de asistență socială inițiat de Beveridge /33, 34/. Mai târziu însă, **în țările dezvoltate metoda a fost abandonată în favoarea metodei relative**¹. În schimb, a fost utilizată în țara noastră și în celelalte țări est-europene pentru determinarea standardului minim de trai /1, 12, 21, 32, 39, 42, 44/.

Potrivit acestei metode, determinarea minimului de trai se realizează pe tipuri standard de gospodărie, prin stabilirea unui coș de bunuri - alimentare și nealimentare - și servicii apreciate ca indispensabile și prin evaluarea cheltuielilor minime necesare achiziționării acestor bunuri și plății serviciilor.

Stabilirea componentei alimentare a coșului de consum are la bază:

- necesarul de consum evaluat de nutriționiști în funcție de vârsta, sexul și tipul de activitate al persoanelor care compun gospodăria;
- nivelurile efective ale consumului alimentar și caracteristicile comportamentului de consum al gospodăriilor (în special al celor situate în zona săracă a distribuției acestora după nivelul veniturilor);
- prețurile comparative ale produselor alimentare.

Bunurile nealimentare și serviciile, pentru care nu există astfel de determinări "obiective", sunt cuprinse în coșul minim de consum pe baza intuiției, a bunului simț și a experienței cercetătorului, precum și pe baza unor judecăți bazate pe nivelul efectiv al consumului sau pe caracteristicile dotării gospodăriilor cu bunuri de consum. Evident, aceasta implică o doză de subiectivism și arbitrar, determinând diferențe inevitabile între diversele evaluări realizate pe baza acestei metode. De asemenea, percepția cercetătorului cu privire la ceea ce este absolut necesar unui trai normal poate implica o supraevaluare a unora dintre componentele coșului și bugetului minim comparativ cu standardul de viață al majorității populației.

¹ Se consideră, de altfel, că orice definiție "absolută" în termeni de consum caloric sau alți indicatori vizând supraviețuirea fizică ar fi un anacronism în Europa /38/. Totuși, instituții științifice de prestigiu din Anglia au elaborat în 1993 sub egida Fundației Joseph Rowntree, bugete standard pentru un trai modest dar adecvat și pentru un trai "ieftin" (low cost budget), printr-o metodă similară celor fundamentate pe definirea sărăciei absolute /3/.

O caracteristică a aplicării acestei metode în zona est - europeană o constituie perspectiva relativ generoasă cu privire la ceea ce înseamnă nevoi fundamentale și nivel minim de satisfacere a lor, derivată într-o anumită măsură și din impactul vecinătății cu țările dezvoltate asupra concepției colective privind standardul normal de viață.

În aceste condiții, nivelurile minimului de trai definit într-o concepție mai largă, implicând **resursele minime necesare unui trai decent în condiții normale, au fost întotdeauna relativ înalte în raport cu nivelul general de trai**, cu resursele de care dispunea majoritatea gospodăriilor.

În condițiile tranziției, s-a înregistrat o cădere a puterii de cumpărare, iar nivelul general de trai a scăzut considerabil. Astfel, în scurt timp, o parte apreciabilă a populației a ajuns să trăiască sub minimul de trai stabilit anterior. Utilizarea minimului de trai stabilit în acest mod pune în evidență un fenomen real, creșterea incidenței sărăciei, faptul că o mare parte a populației trăiește sub un standard apreciat unanim ca normal pentru nivelul de civilizație al societății.

Este însă un standard pe care economia nu îl poate susține în condițiile actuale, astfel încât el a devenit inoperant ca jalon al sărăciei¹; numai o parte din cei aflați sub el pot fi ajutați prin programele de protecție socială.

Identificarea celor aflați în situația cea mai grea a impus apelul la definirea formelor mai severe ale sărăciei, la stabilirea unor praguri ale sărăciei cu un conținut mai îngust, desemnând un spectru al nevoilor asociat supraviețuirii, sub aspect fizic în principal. A fost evaluat astfel **minimul de subzistență ca prag al sărăciei severe**².

Chiar dacă nu poate fi un instrument suficient de obiectiv pentru delimitarea celor săraci, **minimul de trai determinat prin evaluarea unui coș de bunuri și servicii de consum poate constitui un reper consistent pentru analiza evoluției în timp a sărăciei** (definită prin imposibilitatea de a acoperi cheltuielile implicate de accesul la bunurile și serviciile cuprinse în acest coș), **precum și a diferențelor teritoriale**. De asemenea, prin operativitatea cu care poate fi ajustat în funcție de evoluția prețurilor, el poate servi ca punct de referință în judecarea diferitelor componente ale sistemului de protecție socială. Minimul de trai evaluat pe baza coșului de consum are avantajul de a fi mai concret. Acesta permite evidențierea a ceea ce "intră" într-un anumit buget, a elementelor de consum care pot fi acoperite la un anumit nivel al veniturilor, în ipoteza unui

¹ Așa cum precizează M. Orshansky, de numele căreia se leagă determinarea primului prag de sărăcie în SUA, pragul de sărăcie nu trebuie să selecteze un grup atât de mic în raport cu întreaga populație încât să nu fie necesar un program special de combatere a sărăciei, nici unul atât de mare încât rezolvarea problemei să pară imposibilă /23/.

² Și acest termen are un conținut variabil de la o evaluare la alta, devenind tot mai restrictiv pe măsură ce nivelul general de trai scade. Într-un studiu privind sărăcia în Rusia se apreciază, de pildă, că ceea ce guvernul a stabilit ca fiind minimul de subzistență sau fiziologic se află, de fapt, în zona foametei (starvation poverty) /12/.

comportament rațional al gospodăriilor în condițiile diminuării severe a resurselor disponibile.

Metoda coșului și bugetului de consum poate fi utilizată în evaluările privind sărăcia, cel puțin ca metodă complementară, pentru a verifica și fundamenta rezultatele obținute prin celelalte metode. Spre deosebire de țările dezvoltate, unde această metodă a fost abandonată datorită dificultății de a selecționa pentru coșul de consum (dintr-o extrem de mare varietate de bunuri și servicii menite să contribuie la acoperirea unei anumite nevoi) pe cele care ar putea asigura acoperirea nevoilor în condiții de raționalitate, în condițiile țării noastre construirea coșului minim pune încă problema selecției nevoilor care pot fi acoperite. Pentru cei care utilizează minimul de trai în fundamentarea măsurilor de protecție socială este important să aibă în vedere nu numai nivelul, ci și conținutul concret al acestuia.

În cazul **metodei normative, utilizată de ICCV**, stabilirea pragului de sărăcie se bazează pe normative de consum, fundamentate pe ceea ce se consideră că oamenii ar trebui să consume pentru a asigura fiecărui membru al gospodăriei menținerea sănătății și participarea acestuia la viața și activitatea comunității în care trăiește. Normativele de consum sunt elaborate, pe baza cercetărilor, de către experți și țin cont de modelul de consum definit de cerințele unei alimentații sănătoase, de caracteristicile geografice și climaterice ale țării, de nevoile imperative ale vieții în societatea românească, precum și de normele culturale ale comunității.

Demersul este analitic și se realizează elaborarea unui coș de produse (alimentare și nealimentare) și servicii. Acest coș este exprimat în lei, suma obținută reprezentând pragul de sărăcie. **S-au utilizat două praguri: un prag de subzistentă și un prag decent. Toți cei ale căror cheltuieli/venituri totale se situează sub pragul de subzistență sunt considerați săraci.** Persoanele ale căror cheltuieli/venituri totale se situează sub pragul decent sunt expuse riscului de sărăcie (sunt săracii potențiali).

Pragul de sărăcie este calculat prin raportare la gospodărie. În acest sens, s-au selectat două tipuri de gospodării care să permită elaborarea coșului de produse și servicii și a scalei de echivalență, adică :

- gospodăria compusă din patru persoane, dintre care doi adulți activi (femeie și bărbat) și doi copii (unul peste 14 ani, iar cel de-al doilea între 4 și 14 ani)¹;
- gospodăria alcătuită din două persoane în vârstă de peste 60 de ani.

Justificarea opțiunii metodologice și demersul analitic sunt prezentate detaliat în Anexa 1.1.

¹În anul 1994, în vederea elaborării coșului de produse și servicii ICCV a selectat familia nucleară cu doi copii, dar ambii cu vârstă sub 14 ani, un băiat și o fată.

Coșul alimentar include cantitatea și varietatea de produse alimentare care asigură fiecărui membru din gospodărie (ținând seama de vârstă, sex și obiceiurile alimentare) calorii, proteinele, glucidele, lipidele, sărurile minerale și vitaminele, necesare menținerii sănătății.

În vederea elaborării coșului alimentar s-a pornit de la **normativele de consum** elaborate de către nutriționiști¹, care respectă echilibrul între elementele definitorii ale unei alimentații corecte, diferențiate în funcție de vârstă și sex (numărul de calorii necesare zilnic și cantitățile zilnice necesare pentru grupe mari de produse alimentare). Valoarea coșului alimentar astfel determinat reprezintă cheltuielile necesare asigurării unui consum alimentar decent.

Pentru nivelul de subzistență s-a redus valoarea obținută pentru coșul alimentar integral cu 20%. Premisa de la care s-a pornit este aceea că structura consumului alimentar se poate menține, utilizând prețuri de cumpărare mai mici. Nivelul de subzistență reprezintă practic acel prag limită la care individul își poate asigura o alimentație corectă, în condițiile cumpărării produselor alimentare la prețuri mai mici decât cele mediane. Justificarea procentului de 20% utilizat se bazează pe observația (pe datele oferite de Ancheta Integrată pe Gospodării) - prețurile minime de cumpărare reprezintă în medie aproximativ 40% din prețurile mediane. Nu s-a redus cu mai mult de 20% pentru a controla pe cât posibil variațiile zonale ale prețurilor și probabilitatea redusă a faptului că individul își poată cumpăra toată gama de produse cu prețuri minime.

Spre deosebire de coșul alimentar, **coșul nealimentar și de servicii**, a fost construit pornind de la câteva grupe de produse nealimentare și servicii considerate a fi de strictă necesitate în contextul societății actuale. Pe baza acestui coș au fost determinate următoarele categorii de cheltuieli: **de întreținere a locuinței** (întreținere, energie electrică, igiena locuinței, dotarea locuinței, telefon, abonamente radio-tv etc.); **de transport; de igienă personală și sănătate a membrilor gospodăriei; de îmbrăcăminte - încălțăminte; școlare pentru copii; pentru activități culturale.**

În construirea coșului am tratat distinct două tipuri majore de cheltuieli. Un prim tip se referă la **cheltuielile inelastice**, considerate obligatorii, teoretic imposibil de evitat; de exemplu întreținere, energie electrică, telefon, transport. Al doilea tip se referă la **cheltuielile elastice**, puternic dependente de nivelul resurselor economice disponibile ale gospodăriei. În modelul normativ adoptat cheltuielile inelastice reprezintă peste 50% din totalul coșului nealimentar și de servicii. Cheltuielile elastice, chiar dacă prezintă o dependență crescută față de nivelul resurselor economice, sunt considerate necesare chiar și în condițiile elaborării unui prag de subzistență, în măsura în care acesta se referă nu numai la supraviețuirea fizică dar și la participarea la viața socială.

¹Experți din cadrul Institutului de Igienă și Sănătate Publică.

În final, au rezultat câte două praguri - de subzistență și decent - pentru fiecare din cele două tipuri de gospodării, iar utilizarea scalei de echivalență a condus la două praguri stabilite pe adult echivalent.

Pragurile de sărăcie - decent și de subzistență - au fost astfel construite încât să fie aplicabile la nivel național. Este evident că în cadrul aceleiași societăți, "strictul necesar", privit drept limită, diferă semnificativ de la un mediu rezidențial la altul, de la o regiune la alta și chiar de la o gospodărie la alta. Cu toate acestea, pragul stabilit este aplicabil la nivel național, considerându-se că oferă o primă imagine asupra minimului necesar în condițiile realității românești, imagine ce urmează a fi nuanțată și corectată prin studii ulterioare. Trebuie totuși precizat că posibilele distorsiuni datorate nediferențierii pragului de sărăcie pe zone geografice și pe medii rezidențiale au fost ignorate în favoarea funcționalității acestei singure versiuni. Această primă imagine asupra fenomenului de sărăcie trebuie completată prin studii centrate pe categoriile de populație vizate de unele măsuri sau programe de politică socială specifică.

În construcția coșurilor și la determinarea pragurilor s-a pornit de la concepția potrivit căreia este mai important ca pragul utilizat să nu piardă dintre săraci (putere mare de cuprindere), chiar cu riscul de a nu exclude în totalitate pe cei care nu sunt săraci (puterea sa de excludere este doar acceptabilă). Este posibil însă ca, din perspectiva deciziei politice și a determinării fondurilor necesare pentru ameliorarea sărăciei, metoda să pară neconvenabilă. Această metodă prezintă totuși avantajul că este intuitivă, permițând o percepție ușoară a conținutului pragului stabilit.

Metoda normativă a fost utilizată de INCSMPS în două variante. În 1992 a fost elaborată o metodologie de calcul a **minimului de trai decent** definit ca nivelul cheltuielilor necesare satisfacerii necesităților minime de consum alimentar, nealimentar și de servicii ale unei gospodării. Ulterior, pe baza observațiilor și recomandărilor specialiștilor din Ministerul Muncii și Protecției Sociale, a fost elaborată metodologia de calcul a **minimului de supraviețuire** pornind de la nivelul minimului de trai decent diminuat prin corecția cu indicele evoluției PIB față de 1989. În acest fel, rezultatele metodei reflectă mai bine posibilitățile economiei naționale.

La determinarea normativului pentru minimul de trai s-au luat în considerare:

- cheltuielile alimentare;
- cheltuielile cu locuința;
- alte cheltuieli.

Stabilirea **normativului alimentar** corespunzător minimului de trai decent s-a realizat pe baza unui coș alimentar, având în vedere cantitatea și calitatea nutritivă a celor mai frecvente alimente consumate pentru acoperirea nevoilor persoanelor adulte care desfașoară o activitate moderată. La elaborarea coșului

alimentar s-a ținut cont de specificul alimentației pe parcursul unei zile, precum și în cele patru anotimpuri ale anului. Au fost elaborate, pentru fiecare anotimp, câte 10 meniuri zilnice complete, conținând feluri de mâncare diferite pentru cele trei mese zilnice (mic dejun, prânz compus din trei feluri de mâncare, cină) și pentru două gustări. Aceste variante de meniu au fost elaborate astfel încât felurile de mâncare să nu se repete, asigurându-se astfel o cât mai mare reprezentare a cât mai multor alimente. S-au creat în acest fel un număr de 40 meniuri zilnice diferite. După stabilirea meniurilor s-a trecut la determinarea cantităților brute de alimente necesare preparării respectivelor feluri de mâncare. Pasul următor a constat în optimizarea compoziției coșului alimentar zilnic în funcție de baremurile nutriționale considerate normale de către specialiști, din punct de vedere al numărului de calorii și al conținutului în factori nutritivi (protide, glucide și lipide). Optimizarea după criterii nutriționale s-a realizat prin substituirea diferitelor alimente, păstrându-se unicitatea apariției în meniu, numărul de mese zilnice și numărul de feluri de mâncare la o masă. Media rezultată din calcul a conținutului caloric al alimentelor a fost de 2715 calorii, având următoarea structură nutritivă: 122 g protide (din care 49 g de origine animală), 107 g lipide și 418 g glucide. Agregarea cantităților zilnice pe cele patru anotimpuri a dus la construirea unui coș alimentar mediu anual. Acesta a asigurat o diversitate a alimentelor acceptabilă, corespunzătoare normativelor elaborate de Institutul de Igienă și Sănătate Publică.

Pentru copii sub 14 ani și pensionari peste 60 ani s-au aplicat coeficienți de diminuare a necesarului de elemente nutritive (respectând cantitățile consumate de aceste categorii de populație rezultate din cercetarea bugetelor de familie¹, precum și recomandările nutriționiștilor), astfel: 0,783 pentru copii sub 14 ani și 0,882 pentru pensionari peste 60 ani.

În ceea ce privește **cheltuielile cu locuința**, au fost luate în calcul următoarele elemente considerate strict necesare și într-o bună măsură obligatorii pentru asigurarea și menținerea în stare de funcționare a locuinței: chirie; energie electrică; gaze, încălzire centrală și alte servicii comunale; combustibil; manopera pentru reparații și construcții noi; materiale de construcție și instalații; impozite pe terenuri și pe clădiri; asigurări de bunuri și persoane.

La elementele de cheltuieli menționate s-a făcut evaluarea cheltuielilor efective rezultate din singura sursă de date existentă la acel moment¹. La stabilirea coșului de servicii și produse pentru întreținerea locuinței, din calculele efectuate pe tipuri de gospodării (după situația economică a capului de familie, mediul rezidențial și numărul membrilor) s-au eliminat gospodăriile cu venituri peste medie și gospodăriile din grupa cu veniturile cele mai reduse. S-au determinat astfel normative de cheltuieli pentru gospodăriile conduse de o persoană activă din mediul urban și cel rural, precum și pentru gospodării de pensionari. Sumele globale astfel stabilite au fost apoi indexate lunar cu indicii prețurilor și tarifelor pentru produsele sau serviciile respective.

¹ S-au utilizat rezultatele cercetării bugetelor de familie pe anul 1991 și semestrul I 1992.

În grupa **“alte cheltuieli”** s-au inclus toate cheltuielile care nu se regăsesc în categoriile anterioare. S-au cuprins cheltuielile pentru îmbrăcăminte, încălțăminte, obiecte de igienă, chimice, materiale de uz gospodăresc, de întreținere a sănătății, de sport-turism, rechizite, băuturi, țigări etc. Procedura de calcul a fost cea utilizată la cheltuielile cu locuința, respectiv determinarea, pe baza bugetelor de familie, a cheltuielilor pentru bunuri și servicii. Calculul a fost efectuat pentru diferite categorii socio-profesionale de populație, pe categorii de vârstă din cele două medii rezidențiale. Sumele globale obținute au fost apoi indexate folosind indicii prețurilor și tarifelor pentru bunurile și serviciile respective.

Principalul **avantaj** al metodei îl reprezintă modularizarea tipurilor de cheltuieli pe categorii de populație (copii, adulți activi, pensionari), astfel încât se poate determina minimul de trai decent pentru orice tip de gospodărie din ambele medii rezidențiale. Un alt avantaj îl constituie operativitatea calculului, evaluările cu privire la minimul de trai decent efectuându-se lunar, într-un termen de maxim 30 zile de la finele lunii.

1.2.2. Pragul de sărăcie relativă

Operaționalizarea conceptului de sărăcie relativă se realizează prin **pragurile de sărăcie relativă, care se determină ca o proporție din resursele materiale** medii sau mediane. Definirea resurselor materiale se poate face în termeni de venituri sau de cheltuieli; pentru măsurarea sărăciei și identificarea săracilor se folosește un număr de variabile instrumentale alternative: venitul per capita sau pe adult echivalent, cheltuielile de consum ale gospodăriilor per capita sau pe adult echivalent. Pragurile de sărăcie relativă se stabilesc ca valori ale variabilei instrumentale utilizate.

Folosirea veniturilor sau a cheltuielilor de consum pentru determinarea pragurilor de sărăcie prezintă avantaje și limite legate, în principal, de fiabilitatea surselor de date pe baza cărora se calculează și de comparabilitatea în timp a acestora. În general, se apreciază că cheltuielile reflectă mai bine disponibilitatea resurselor declarate și nedeclareate ale grupurilor cu venituri mici, întrucât înclinația acestora pentru economisire este aproape nulă. Există și alte argumente importante pentru utilizarea cheltuielilor ca variabilă instrumentală în măsurarea și analiza sărăciei. În primul rând, cheltuielile sunt considerate un indicator mai satisfăcător al așa-numitelor venituri permanente. În al doilea rând, acest indicator măsoară satisfacerea nevoilor de consum și nu potențialul de a le satisface. În al treilea rând, cheltuielile reflectă, mult mai bine decât veniturile, resursele formale și informale ale gospodăriilor. Pentru cumulara avantajelor și evitarea, pe cât posibil a dezavantajelor, specialiștii recomandă ca analiza sărăciei să nu se bazeze pe o singură variabilă instrumentală ci, în măsura disponibilității informațiilor, să se realizeze prin folosirea unui set de variabile.

Pragul sărăciei relative se determină pe baza distribuției populației statistice (gospodării) în funcție de o variabilă instrumentală. Ideea esențială în

interpretarea sărăciei relative este că persoanele și gospodăriile care se află sub prag sunt într-o situație mai rea decât celelalte.

Pragul de sărăcie relativă se poate determina prin mai multe modalități, astfel:

- ♦ Cea mai simplă modalitate este stabilirea a priori a unui anumit procentaj de gospodării considerate sărace din numărul total al gospodăriilor. Pragul de sărăcie relativă este, în acest caz, valoarea care delimitează procentul respectiv de gospodării din distribuția variabilei instrumentale (venituri sau cheltuieli) utilizate pentru măsurarea sărăciei. Cea mai răspândită metodă din această categorie este **metoda primei decile**, care presupune ordonarea gospodăriilor în ordine crescătoare a veniturilor sau a cheltuielilor. Gospodăriile care se situează în decila inferioară (10% din numărul total de gospodării) sunt considerate sărace. Pragul de sărăcie corespunde în acest caz limitei maxime a intervalului de venituri (sau de cheltuieli) din prima decilă. Dacă se consideră sărace 20% din totalul gospodăriilor, pragul de sărăcie este egal cu limita maximă a quintilei inferioare.
- ♦ Mai larg utilizate, însă, sunt pragurile care se determină ca **o fracțiune din** parametri de poziție, în principal, **media sau mediana distribuției variabilei instrumentale**. Nu există argumente clare pentru alegerea unui procentaj sau altul (40%, 50% sau 60%), dar stabilirea mai multor praguri pe baza unor niveluri variate ale acestuia prezintă o deosebită importanță pentru elaborarea și evaluarea politicilor sociale. Utilizarea mediei sau a medianei este de asemenea, discutabilă. Indiferent de parametrul utilizat, modificarea nivelului variabilei de măsurare influențează proporțional pragul de sărăcie, dar lasă neschimbată proporția săracilor.

De regulă, distribuția gospodăriilor/persoanelor în funcție de venituri sau de cheltuieli prezintă o asimetrie de stânga. Din această cauză, media este mai mare decât mediana și, ca urmare, rata sărăciei calculată pe baza mediei este mai mare.

EUROSTAT a utilizat ambele metode pentru măsurarea și analiza sărăciei în statele membre ale UE. Studiul realizat în 1993 asupra sărăciei în 12 țări membre ale UE a evidențiat că proporțiile săracilor (ratele de sărăcie) erau mai mici pentru pragul de sărăcie calculat ca 50% din mediană, decât în cazul pragului de 50% din media venitului.

Avantajele folosirii mediei sunt legate de simplitatea calculării, înțelegerii și interpretării. Aceasta prezintă însă dezavantajul instabilității, fiind sensibilă în special la schimbările din partea superioară a distribuției. Faptul că mediana este o măsură mai stabilă a tendinței centrale reprezintă principalul avantaj al utilizării ei pentru stabilirea pragului. Dar, pe măsură ce crește gradul de asimetrie de stânga, utilizarea medianei conduce la subestimarea ratei de sărăcie.

- ◆ **Metoda Beckerman** reprezintă o altă modalitate de calcul al pragului de sărăcie. Pentru o gospodărie de două persoane, pragul de sărăcie se situează la nivelul venitului pe cap de locuitor. Pentru celelalte tipuri de gospodării, pragul este multiplicat cu un coeficient corespunzător scalei de echivalență utilizate. Făcând abstracție de caracterul arbitrar al alegerii, pragul și rata sărăciei depind de numărul susținătorilor gospodăriei (persoanele aducătoare de venit). Specialiștii apreciază că metoda nu oferă rezultate suficient de coerente și plauzibile /41/.

Studiile comparative internaționale au folosit, în mod tradițional, metodele relative pentru evaluarea sărăciei. Așa au fost studiile inițiate de Biroul Internațional al Muncii, OCDE, EUROSTAT.

Experții OCDE au folosit mai multe variante ale metodelor relative. Una dintre acestea definește pragul sărăciei relative ca o proporție din venitul mediu net pe persoană, utilizând o scală care atribuie gospodăriilor ponderi variate în funcție de componența acestora (0.66 pentru o persoană singură, 1.00 pentru două persoane, 1.25 pentru trei persoane, 1.40 pentru patru persoane etc.).

Studiile realizate de Comisia Comunității Europene în cadrul Programului European de luptă împotriva sărăciei abordează de asemenea sărăcia relativă. Cel de-al treilea program asupra sărăciei, lansat oficial în anul 1990 a fost planificat, ca o extensie a altor două inițiative comunitare anterioare (1975 - 1980 și 1985 - 1989). Ca variabilă instrumentală pentru stabilirea pragului sărăciei relative s-au folosit cheltuielile de consum. Pentru analiza sărăciei în statele membre UE s-au determinat trei variante de prag (40%, 50%, 60% din cheltuielile medii de consum) și s-au utilizat mai multe scale de echivalență: scala OCDE, scala OCDE modificată și scală subiectivă.

Studiile realizate în ultimul timp de Secretariatul OCDE pentru câteva țări în tranziție utilizează aceeași metodă.

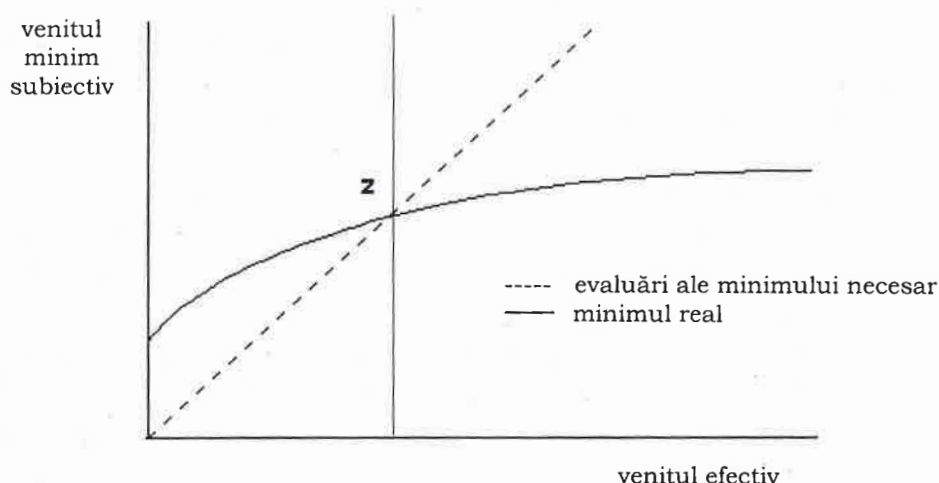
1.2.3. Pragul de sărăcie subiectivă

Esența metodelor de determinare a pragului de sărăcie subiectivă constă în aceea că se bazează pe percepția și autoaprecierea indivizilor cu privire la ceea ce înseamnă venituri minime necesare pentru acoperirea nevoilor proprii. În practica măsurării și analizei sărăciei au fost dezvoltate mai multe metode de stabilire a pragului sărăciei subiective.

Metoda venitului minim (SPL), propusă pentru prima dată de Goedhart se bazează pe răspunsurile la o întrebare referitoare la venitul minim necesar: "Ce nivel de venit considerați dumneavoastră personal a fi absolut minimal? Mai bine spus acela cu care, având mai puțin de atât nu vă puteți satisface nevoile" (Kapteyn ș.a. 1988, citat de Ravallion /31/).

În studiile în care s-au evaluat răspunsurile la această întrebare s-a evidențiat faptul că între venitul efectiv și venitul considerat ca minim necesar există o relație de tipul celei descrise de curba din graficul 1.1. Punctul **z** din figură este un posibil prag de sărăcie. Persoanele care au un venit peste **z**, consideră că venitul lor este adecvat și tind să supraevalueze minimul necesar, în timp ce persoanele situate sub **z** consideră că venitul lor este necorespunzător și tendința este inversă, de subevaluare a acestuia.

Această metodă a fost aplicată în diferite variante în câteva țări europene, dar niciodată într-o țară în curs de dezvoltare.

Graficul 1.1. Pragul de sărăcie subiectivă

Metoda Universității Leyden (LPL) evaluează pragul subiectiv de sărăcie plecând tot de la o întrebare asupra veniturilor. Diferența față de metoda anterioară este dată de faptul că se solicită opinia persoanei intervievate în privința a șase valori ale veniturilor corespunzătoare următoarelor niveluri de trai: inacceptabil, rău, insuficient, suficient, bun și foarte bun.

Întrebarea tipică este: "Vreți să indicați venitul care, în opinia dumneavoastră, trebuie să corespundă fiecărei din categoriile următoare: ...".

Determinarea pragului de sărăcie se face, cu ajutorul unei funcții de regresie aplicată celor șase niveluri rezultate din răspunsurile la această întrebare.

Metoda Centrului de politică socială (CSP) elaborată de Deleeck ș.a. (1980, 1989, citat de Van Praag /41/), se bazează, de asemenea, pe o întrebare evaluativă: "ținând cont de veniturile efective ale gospodăriei dumneavoastră, reușiți să vă acoperiți necesitățile?". Răspunsurile sunt sugerate de o grilă cu șase opțiuni posibile: foarte greu, greu, destul de greu, destul de ușor, ușor și foarte ușor.

Pragul se calculează numai pe baza veniturilor declarate de către persoanele care se consideră că au oarecare dificultăți de ordin material și financiar. De aici și marea diferență față de celelalte metode. Deleecck pleacă de la presupunerea că nivelul pragului trebuie fixat numai în funcție de răspunsurile persoanelor care trăiesc în preajma sărăciei și, în consecință, se confruntă direct cu problemele generate de aceasta. În cazul celorlalte metode aprecierea unui anumit venit ca fiind suficient sau nu se bazează în egală măsură, atât pe răspunsurile celor săraci, cât și pe cele ale persoanelor care nu trăiesc în sărăcie.

Metoda ICCV se deosebește de abordările clasice prin faptul că utilizează întrebarea asupra venitului minim (SPL) doar pentru o verificare a pragului determinat prin metodele obiective. Se utilizează în schimb o baterie de întrebări (ex.: În momentul de față vă considerați sărac ? Sunteți mulțumit de veniturile actuale ale familiei dvs? etc.) care permite estimarea nivelului de bunăstare printr-o autoevaluare a populației.

Deși foarte atractive la prima vedere, prin faptul că pragurile de sărăcie sunt determinate de însăși populația la care se referă, concluziile studiilor bazate pe măsurări subiective, inițiate atât în Europa (Deleecck/van der Bosh, 1989), cât și în SUA (De Vos/Garner, 1989), arată că pragurile astfel determinate sunt situate deasupra celor calculate prin metode tradiționale, absolute sau relative, și este normal să fie așa. "Sentimentul privațiunii" nu este independent de "condițiile privațiunii". Nevoile de consum ale populației evoluează într-un proces continuu sub influența aspirațiilor și speranțelor. În raport cu posibilitățile de satisfacere, nevoile se găsesc întotdeauna în avans, ca urmare, decalajul dintre acestea se mărește.

Reflecții asupra metodei

Din aspectele prezentate, rezultă că nivelul pragului de sărăcie diferă în funcție de modalitatea de abordare și de metoda de determinare utilizată.

În raportul prezentat EUROSTAT de către Institutul de Cercetare în Econometrie Demografică din Rotterdam în anul 1992, se apreciază că definirea conceptului și determinarea pragului de sărăcie trebuie să răspundă următoarelor criterii:

- ◆ Pragul de sărăcie și indicatorii derivați ai acestuia trebuie să aibă valoarea informațională care să permită identificarea clară a săracilor și măsurarea corectă a sărăciei;
- ◆ Pragul de sărăcie trebuie să fie coerent, suplu, solid și neinfluențat de erori cauzate de sistemul de colectare a datelor utilizate la construirea sa;
- ◆ Pragul de sărăcie și derivatele sale trebuie să fie intuitiv plauzibile;
- ◆ Costul colectării datelor să fie scăzut, iar informațiile colectate să fie cât se poate de actuale.

O metodă utilizată pentru a nuanța analizele asupra sărăciei constă în determinarea și aplicarea a cel puțin două praguri - **praguri duale**. Cel mai scăzut poate fi interpretat ca un prag al sărăciei maxime, sau "prag de ultrasărăcie". Persoanele ale căror cheltuieli de consum sau venituri se situează sub acest prag sunt expuse unui risc serios de subnutriție. Pragurile duale pot fi aplicate oricărui dintre cele trei abordări. Este cunoscut, de exemplu, faptul că evaluările normative ale sărăciei în România se fundamentează pe două praguri: un prag corespunzător minimului de trai decent iar altul minimului de subzistență. De asemenea, evaluările realizate prin metodele relative utilizează frecvent praguri stabilite la 40%, 50% și 60% din nivelul mediu sau median al variabilei instrumentale (venituri sau cheltuieli).

1.3. Scale de echivalență

Pentru a compara nivelul de trai între gospodării se utilizează în mod curent veniturile sau cheltuielile pe gospodărie. Acești indicatori nu iau în considerare diferențele referitoare la mărimea și structura gospodăriilor și a necesitățile lor. Având același nivel al veniturilor, o gospodărie cu doi membri trăiește mult mai bine decât una cu șase membri.

Un mod de a reflecta astfel de diferențe este utilizarea veniturilor sau cheltuielilor ce revin în medie pe o persoană din gospodărie. Dezavantajul acestei metode constă în faptul că nu ține cont de caracteristicile demo-economice ale membrilor gospodăriei, considerând că toți au nevoie de aceleași cheltuieli pentru a avea același nivel de bunăstare. În plus, nu se ține seama de **economiile de scară**¹ în consumul gospodăriei, economii ce decurg din dimensiunea acesteia.

Pentru a putea compara între ele gospodării care diferă din punct de vedere al numărului și al caracteristicilor persoanelor, acestea trebuie transformate, ajustate în așa fel încât să devină comparabile. Să presupunem, de exemplu, că în urma unor cercetări efectuate, se constată că pentru acoperirea necesităților unui copil, cheltuielile reprezintă doar 50% față de cele necesare unei persoane adulte. În acest caz, o gospodărie formată din două persoane, un adult și un copil, nu va mai fi considerată ca fiind formată din 2 persoane ci din **1,5** persoane convenționale, în mod curent definite prin termenul de "**adult echivalent**".

Transformarea gospodăriilor în **gospodării echivalente**, deci comparabile, ținând cont de principalele caracteristici care le pot afecta necesitățile, se face cu ajutorul **scalelor de echivalență**. Acestea sunt niște instrumente prin intermediul cărora se atribuie fiecărui membru al unei gospodării un anumit coeficient de ponderare. Prin acest procedeu se transformă cheltuielile gospodăriei într-o formă

¹ Prin **economiile de scară** este definită tendința de diminuare a cheltuielilor constante și convenționale - constante ce revin pe persoană odată cu creșterea numărului de persoane dintr-o gospodărie. Cheltuielile pentru cumpărarea și întreținerea locuinței, chiria, încălzirea, cât și bunurile de folosință îndelungată, care asigură, în ansamblul lor, niveluri comparabile ale bunăstării, nu depind, sau depind într-o mică măsură, de numărul de persoane din gospodărie.

particulară a cheltuielilor pe persoană (cheltuieli pe adult echivalent) în care se iau în considerare atât mărimea și structura acestora, cât și economiile de scară. Cheltuielile fiecărei gospodării se ajustează cu ajutorul coeficienților de ponderare proprii, rezultați din scala de echivalență. În general acestea nu pot fi niciodată mai mari decât totalul cheltuielilor, sau mai mici decât cheltuielile ce revin în medie pe o persoană din gospodărie. Ele se vor situa între cele două valori și vor coincide cu acestea în cazul gospodăriilor formate dintr-o singură persoană. În cazul gospodăriilor formate din mai multe persoane, cheltuielile ajustate se apropie mai mult sau mai puțin de cele două limite în funcție de scala de echivalență utilizată. Prin utilizarea de diferite scale - să le numim diferite sisteme de ponderare - vor rezulta valori diferite pentru cheltuielile ajustate.

Scalele abrupte, care dau ponderi ridicate (aproape de unitate) începând de la al doilea membru al gospodăriei, vor face ca gospodăriile mari să pară sărace, și cu cât aceste ponderi sunt mai mari, cu atât scalele vor tinde să "împingă" mai puternic aceste gospodării către zona celor cu o probabilitate mai mare de a fi considerate sărace. În mod contrar, scalele de echivalență line, care dau ponderi mici următorilor membri ai gospodăriei, vor tinde să minimalizeze nevoile gospodăriilor numeroase și să "împingă către sărăcie" pe cele formate dintr-o singură persoană. De aceea, **alegerea scalei de echivalență este o problemă fundamentală atunci când se măsoară sărăcia.**

1.3.1. Metode de construire a scalelor de echivalență

În literatura de specialitate se disting cinci clase de scale de echivalență în funcție de modalitățile de determinare: normative, empirice, de securitate socială, bazate pe consum și bazate pe măsurarea directă a bunăstării. Acestea se deosebesc prin următoarele trăsături:

a. Scalele de echivalență **normative** se bazează pe norme de consum stabilite de către experți. Aceștia determină coșuri minime de produse necesare gospodăriilor de dimensiuni diferite. Compoziția coșurilor și prețurile produselor selectate diferă de la țară la țară, deci și scalele de echivalență rezultate vor fi diferite.

b. Scalele de echivalență determinate **pe bază empirică**, rezultă din observarea comportamentului și a nevoilor gospodăriilor. Un exemplu de astfel de scale, introduse pentru scopuri de analiză statistică, îl constituie cele elaborate de Universitatea Oxford, cunoscute în mod curent sub denumirea de scale OCDE.

c. Scalele de echivalență utilizate în programele **de securitate socială** rezultă implicit din reglementările privind protecția socială, în special cele de asistență socială.

d. Scalele de echivalență **bazate pe consum** sunt construite cu ajutorul informațiilor privind cheltuielile provenite din anchetele în gospodării. Pentru a determina o scala de echivalență din această categorie, este esențială compararea bunăstării între gospodării de tipuri și dimensiuni diferite pentru a răspunde la întrebări de genul: cu cât ar trebui să cheltuiască mai mult o gospodărie cu trei

copii pentru a ajunge la nivelul de bunăstare al unei gospodării cu doi copii? În cadrul acestei categorii se utilizează o varietate de metode, printre care:

- ♦ **Metoda maximizării utilității sau minimizării costurilor**, în cadrul căreia scala de echivalență se determină prin alegerea unei funcții specifice de utilitate sau de cost, prin care se estimează factorii care influențează fiecare componentă a consumului. Media ponderată a factorilor de echivalență rezultați determină scala de echivalență.
- ♦ Prin **metoda partiționării bugetului**, scalele de echivalență sunt determinate pe baza cheltuielilor curente ale gospodăriilor, fără a utiliza un model teoretic microeconomic. Pentru această metodă, cheltuielile gospodăriei se împart în cheltuieli colective, separat pentru adulți și pentru copii (inclusiv partea din cele colective generată de prezența copiilor). Toate cheltuielile legate de prezența copiilor sunt evidențiate în scala de echivalență astfel încât cheltuielile persoanelor adulte să rămână la același nivel, indiferent dacă au sau nu copii. Fiecărei persoane îi este atribuit costul său marginal.
- ♦ **Metoda alocării veniturilor** în cadrul gospodăriei pleacă de la premiza că cheltuielile pot fi împărțite în cheltuieli pentru adulți și cheltuieli pentru copii. Pentru a estima alocarea veniturilor, metoda pleacă de la mai multe presupuneri:
 - în cadrul gospodăriei toți adulții primesc aceeași cantitate de resurse;
 - în cadrul gospodăriei toți copiii primesc aceeași cantitate de resurse;
 - prezența copiilor nu afectează rata cheltuielilor pentru bunurile specifice adulților;
 - bunurile publice sunt consumate de către familie în aceeași proporție ca și bunurile private.

Scala de echivalență rezultată este de forma $A + \beta C$, unde A reprezintă numărul de adulți, C numărul de copii, iar β raportul între cheltuielile aferente adulților și cele aferente copiilor.

- ♦ **Metoda ponderii cheltuielilor alimentare** dezvoltată de Engel pornește de la ideea că gospodăriile cu o pondere egală a cheltuielilor alimentare au un nivel de trai similar. O aplicare recentă a acestei metode este scala Van Ginneken.

e. Scalele de echivalență subiective care se bazează pe **măsurarea directă a bunăstării**, dezvoltate de Van Praag /41/, reprezintă o alternativă de estimare, presupun compararea bunăstării și nu deducerea ei prin intermediul consumului. Acestea au fost aplicate frecvent în ultimii 20 de ani. Metoda are la bază o anchetă pentru măsurarea bunăstării în gospodării, comparând nivelul apreciat ca necesar al veniturilor în gospodării cu structuri diferite, pentru a întruni același nivel al bunăstării. Metoda permite luarea în considerare a unor aspecte pe care alte

metode nu le pot evidenția. Prezența copiilor, de exemplu, generează utilități pozitive părinților, care își pot schimba structura consumului atunci când copii se nasc, fără a înregistra în mod necesar o scădere a bunăstării. Scala de echivalență rezultată este în general mai lină decât scalele de echivalență bazate pe consum.

1.3.2. Scale de echivalență utilizate în practica măsurării sărăciei

Pentru măsurarea sărăciei se apelează la o gamă largă de scale de echivalență, pornind de la cele care nu implică nici o ajustare, folosind veniturile pe gospodărie ca indicator al nivelului de trai, și până la cele care utilizează venitul pe o persoană. Scalele de echivalență ce vor fi luate în discuție fac parte din domeniul cuprins între cele două extreme.

Aplicarea clasică a unei scale de echivalență depinde de diferențele existente în dimensiunea și tipul gospodăriei. Aceste scale urmăresc să reprezinte cât mai bine posibil regresivitatea costurilor în funcție de numărul de persoane. Un cuplu, de exemplu, **nu** are nevoie de un venit de două ori mai mare decât un celibatar pentru a avea același nivel de trai (cheltuieli cum ar fi chiria sau încălzirea locuinței nu țin cont de numărul de persoane din gospodărie).

Încă de la începutul secolului, tabelele de echivalență au fost realizate pentru transformarea diferitelor tipuri de gospodării în unități de consum. O scală normativă, devenită clasică, este cea a lui Rowntree:

Tabelul 1.1. Scala de echivalență Rowntree - York, 1936

Tip de gospodărie	Coeficienți de echivalență
1 bărbat singur	1,00
1 femeie singură	0,84
cuplu	1,25
cuplu + 1 copil	1,50
cuplu + 2 copii	1,70
cuplu + 3 copii	1,87

Replica modernă a acestei scale de echivalență este scala utilizată de către OCDE și Comunitatea Europeană. Aceasta acordă ponderea 1 primului adult din gospodărie, 0,7 fiecăruia dintre următorii adulți și 0,5 fiecărui copil. Scala OCDE modificată este mai lină acordând ponderi mai mici următorilor adulți (0,5) și copiilor (0,3). Această scală este aditivă, ușor de aplicat pentru orice tip de gospodărie.

Tabelul 1.2. Scala de echivalență utilizată de OCDE

Compoziția gospodăriei		Coeficienți de echivalență	
adulți	copii	Scala OCDE	Scala OCDE modificată
1	0	1,0	1,0
1	1	1,5	1,3
1	2	2,0	1,6
1	3	2,5	1,9
2	0	1,7	1,5
2	1	2,3	1,8
2	2	2,7	2,1
2	3	3,2	2,4

Limitele acestei scale derivă, în primul rând, din faptul că aceasta vizează înainte de toate cheltuielile alimentare. Celui de-al treilea membru al gospodăriei și următorilor membri li se dă aceeași importanță ca și celui de-al doilea membru, neținând seama de efectele economiilor de scară. În al doilea rând, nu este luată în calcul vârsta fiecărei persoane din cadrul unei gospodării. În al treilea rând, acordarea unei ponderi mai mici copiilor decât adulților este discutabilă.

O abordare mai fină este cea folosită de Van Ginneken. Construirea scalei de echivalență pleacă de la premiza că partea alimentară din cheltuielile unei gospodării este un indicator semnificativ pentru nivelul de trai, ceea ce face ca gospodăriile care au o pondere egală a cheltuielilor alimentare să fie considerate ca având același nivel de trai. Scala de echivalență rezultată nu este aditivă.

Tabelul 1.3. Scala de echivalență Van Ginneken

Dimensiunea gospodăriei	Coeficienți de echivalență
1	1,00
2	1,75
3	2,42
4	3,02
5	3,58
6	4,11

Criticile aduse acestei scale au în vedere chiar conceptul care stă la baza construirii ei. "Dacă cineva este mulțumit de presupunerea că gospodăriile care au aceeași pondere a cheltuielilor alimentare au un nivel de trai similar, atunci nu văd de ce și-ar face probleme cu construirea unei scale de echivalență pentru estimarea bunăstării și a sărăciei. Proporția cheltuielilor alimentare este o informație suficientă" /31/.

Deaton și Muellbauer arată că scalele de echivalență bazate pe ponderea cheltuielilor alimentare sunt prea abrupte și conduc, din această cauză, la supraestimări. În multe cazuri consumul alimentar nu este suficient pentru stabilirea nivelului de trai. De exemplu, în țările cu inflație galopantă, chiar pe termen scurt, dacă venitul nu crește în aceeași proporție, cheltuielile alimentare

pot fi grav afectate de inflație, până la punctul de a infirma argumentele conform cărora aceeași proporție alimentară corespunde aceluiași nivel de trai /41/.

O metodă destul de răspândită în literatura modernă de specialitate a fost dezvoltată în cadrul Universității Leyden. Scala Leyden prezintă avantajul că permite o extindere ușoară prin introducerea de noi variabile, altele decât cele simpliste reprezentate de mărimea familiei.

Tabelul 1.4. Scala de echivalență Leyden

Dimensiunea gospodăriei	Coeficienți de echivalență
1	1,00
2	1,30
3	1,51
4	1,68
5	1,83
6	1,95

Pe baza normativelor de consum recomandate de nutriționiști români /20/, CNS a elaborat o scală de echivalență specifică. Aceasta este, evident, o scală normativă, fundamentată pe necesarul de calorii care variază în funcție de vârstă și pe sexe. În acest caz, coeficientul 1 se atribuie persoanei cu cel mai mare necesar de calorii, spre deosebire de alte scale, în cazul cărora coeficientul 1 se atribuie capului gospodăriei, din care cauză, indiferent de cerințele lor, pentru toți ceilalți membri, coeficienții sunt subunitari.

Tabelul 1.5. Scala de echivalență CNS

	Calorii necesare	Coeficienți de echivalență
Băieți de (16 - 20 ani)	3600	1,00
Bărbați de (21 - 65 ani)	3500	0,97
Băieți de (13 - 15 ani)	3100	0,86
Femei de (21 - 56 ani)	2900	0,81
Fete de (13 - 20 ani)	2800	0,78
Copii de (10 - 12) ani	2500	0,69
Copii de (7 - 9 ani)	2100	0,58
Bărbați de 66+ și femei de 57+ ani	2100	0,58
Copii de (4 - 6 ani)	1700	0,47
Copii de (2 - 3 ani)	1300	0,36
Copii de (0 - 1) ani	1000	0,28

Limitele acestei scale derivă în primul rând din faptul că nu ține cont de economiile de scară din cadrul gospodăriilor. Caloriile necesare copiilor sunt considerate "mai scumpe" față de cele necesare adulților, iar cheltuielile nealimentare pentru întreținerea acestora sunt considerate, de asemenea, relativ mai mari. Dar, atâta timp cât cheltuielile alimentare dețin o pondere foarte mare în ansamblul cheltuielilor de consum, iar cele constante sau convențional - constante dețin ponderi net inferioare, utilizarea unei asemenea scale este justificată.

Pe baza acelorași normative de consum recomandate de nutriționiști și având în vedere cheltuielile nealimentare ale gospodăriilor, ICCV a elaborat o scală proprie de echivalență. Modul în care a fost determinată această scală este prezentat în Anexa 1.2.

Tabelul 1.6. Scala de echivalență ICCV

	Coefficienți de echivalență
Primul adult sub 60 ani	1,0
Primul adult peste 60 ani	0,8
Următorii adulți sub 60 ani	0,7
Următorii adulți peste 60 ani	0,6
Copil peste 14 ani	0,8
Copil sub 14 ani	0,6

Din cele prezentate anterior rezultă că evaluarea și studierea sărăciei necesită acceptarea și construirea unui concept de sărăcie integral care presupune determinarea unui prag și alegerea unei scale de echivalență aplicabile într-un mediu eterogen. Așadar, după stabilirea modalității de abordare a sărăciei și a metodei de determinare a pragului, următorul pas este alegerea scalei de echivalență. Dar care sunt criteriile după care se poate face alegerea? Câteva dintre acestea au o importanță deosebită în formularea unei opțiuni, printre care:

- ◆ Este preferabil să se utilizeze o scală de echivalență rezultată dintr-o cercetare empirică, construită pe o **bază teoretică** solidă, în locul uneia bazată pe standarde arbitrare.
- ◆ Este recomandabilă adoptarea scalelor elaborate pe baza informațiilor provenite din cercetări fundamentate pe metodologii ce permit **măsurarea erorilor** de estimare. Cunoașterea și specificarea acestor erori ar minimiza pericolul unor estimări incorecte influențate de acestea.
- ◆ Scala de echivalență adoptată trebuie să asigure **comparabilitatea internațională** a datelor referitoare la amploarea și profilul sărăciei. Aceasta nu înseamnă că aceleași scale de echivalență să fie aplicate în toate țările. Problema se pune invers: scalele de echivalență specifice fiecărei țări vor fi calculate după o metodologie comună.
- ◆ Scala de echivalență utilizată trebuie să fie construită după o **metodologie care este ușor de aplicat**. Prin utilizarea unui criteriu de echivalență pragmatic, punerea în aplicare a scalei de echivalență nu va fi obstrucționată de limitări metodologice și de calcul.
- ◆ Este preferabil ca scala de echivalență adoptată să se bazeze pe o metodologie **accesibilă**. O astfel de metodologie are cele mai mari șanse să fie acceptată. Acest criteriu este foarte important pentru domeniile în care scalele de echivalență pot, sau ar putea, să aibă o însemnătate practică imediată (ex. decizii ce influențează ajutoarele sociale sau alocațiile pentru copii).

1.4. Indicatori ai sărăciei

Măsurarea sărăciei se face în primul rând pe baza pragului de sărăcie calculat, care funcționează ca un etalon în raport cu care orice măsură a fenomenului capătă sens. După determinarea pragului, evaluarea fenomenului se realizează prin indicatorii care măsoară incidența, profunzimea și severitatea sa. Principalii indicatori ai măsurării sărăciei sunt:

- rata sărăciei - reflectă amploarea fenomenului;
- deficitul mediu de venit - reflectă gradul mediu de sărăcie al indivizilor aflați sub pragul de sărăcie;
- indicele deficitului mediu de venit - profunzimea sărăciei - măsură agregată a deficitului de venit total față de prag, deci a adâncimii sau gradului de sărăcie, în raport cu întreaga populație;
- indicii Foster-Greer-Thorbecke - reflectă severitatea fenomenului, prin raportare la distribuția sărăciei în populația aflată sub prag;
- indicele Sen de severitate a sărăciei;
- rata sărăcirii - vizează mai degrabă procesul de sărăcire decât descrierea dimensiunilor fenomenului.

1.4.1. Indicatori specifici abordării unidimensionale

1.4.1.1. Incidența sărăciei

Cea mai simplă măsură a sărăciei este **rata sărăciei (head - count ratio)**, dată de proporția populației cu venituri/cheltuieli situate sub pragul de sărăcie. Rata sărăciei măsoară amploarea fenomenului și se determină prin relația:

$$RS = q / n \quad (1.7)$$

unde:

- RS - reprezintă rata sărăciei;
- n - mărimea populației;
- q - numărul de persoane/gospodării ale căror venituri sau cheltuieli y_i sunt mai mici decât pragul de sărăcie z .

Rata sărăciei este un indicator simplu, ușor de înțeles, dar insuficient pentru analiza fenomenului și elaborarea unor politici de combatere a acestuia.

Pe lângă proporția celor săraci în totalul populației, o problemă esențială în analiza sărăciei vizează mărimea deficitului de venit al populației sărace, în raport cu pragul de sărăcie, deci gradul de sărăcie.

1.4.1.2. Profunzimea sărăciei

Deficitul de venit al populației sărace (income gap) se referă la suma necesară pentru ca fiecare individ să ajungă la nivelul pragului de sărăcie.

Suma veniturilor suplimentare (VS) necesare indivizilor aflați sub pragul sărăciei, pentru a ieși din această stare, se determină potrivit relației:

$$VS = \sum_{i=1}^q (z - y_i) \quad (1.8)$$

Prin utilizarea venitului mediu $\bar{y}$ al indivizilor săraci, relația (1.8) devine:

$$VS = (z - \bar{y}) \cdot q \quad (1.9)$$

Indicele deficitului mediu de venit (income gap index) se determină potrivit relației:

$$I_{\Delta V} = \frac{(z - \bar{y})}{z} \quad (1.10)$$

Corespunzător conceptului de gravitate a sărăciei, se poate construi un indicator al profunzimii acesteia. Este vorba de **indicele de profunzime al sărăciei (PS)**. Acesta se determină ca raport între costul minim al eliminării sărăciei (VS) și costul maxim evaluat în ipoteza că întregii populații i se asigură un venit egal cu pragul de sărăcie (zn). În acest caz, indicele de profunzime se calculează prin relația:

$$PS = \frac{VS}{z \cdot n} = \frac{(z - \bar{y})}{z \cdot n} \cdot q \quad (1.11)$$

care poate fi scrisă și sub forma:

$$PS = I_{\Delta V} \cdot RS = \frac{\sum_{i=1}^q (1 - \frac{y_i}{z})}{n} \quad (1.12)$$

Ca atare, indicele profunzimii sărăciei este și o măsură a gradului în care cheltuielile asociate eliminării sărăciei pot fi teoretic reduse prin focalizarea perfectă a transferurilor către populația aflată sub pragul de sărăcie, luând în considerare poziția față de prag a fiecărui sărac.

Indicele profunzimii sărăciei nu oferă însă nici o informație asupra distribuției sărăciei. El reflectă mai degrabă deficitul agregat, fără însă a spune nimic asupra deficitelor individuale. Două populații diferite pot avea aceeași rată și amploare a sărăciei, fără însă a avea aceeași distribuție a veniturilor celor aflați sub prag. În consecință, este nevoie de o măsură suplimentară, care să surprindă și efectul distribuției bunăstării (sau sărăciei): indicatori ai severității sărăciei.

1.4.1.3. Severitatea sărăciei

Indicatorii de severitate ai sărăciei reflectă deci, suplimentar, și gravitatea fenomenului, fiind sensibili la modul în care sunt distribuite veniturile, respectiv deficitele de venit ale populației sărace în raport cu pragul ales.

Unii dintre cei mai uzitați indici ai severității sărăciei, datorită simplității lor, sunt cei ce aparțin **clasei Foster-Greer-Thorbecke**. Forma generică a acestora este dată de relația:

$$FTG_{\alpha} = \frac{\sum_{i=1}^q (1 - \frac{y_i}{z})^{\alpha}}{n} \quad (1.13)$$

FTG_{α} - reprezintă indicele Foster-Greer-Thorbecke de grad α .

Practic, indicii de severitate a sărăciei sunt cei pentru care $\alpha \geq 2$. După cum se poate observa, pentru $\alpha = 0$ se obține rata sărăciei, (q/n), iar pentru $\alpha = 1$ se obține indicele de profunzime a sărăciei, (PS).

Pentru a obține o imagine intuitivă asupra informației furnizate de acest tip de indici, este utilă referirea la cazul particular, cel mai des folosit, acela al **indiceului pătratic Foster-Greer-Thorbecke**.

$$FTG_2 = \frac{\sum_{i=1}^q (1 - \frac{y_i}{z})^2}{n} \quad (1.14)$$

Spre deosebire de indicele de profunzime a sărăciei, acest indicator utilizează, o sumă ponderată a deficitelor veniturilor individuale. Ponderile date diferitelor valori individuale sunt practic egale cu ele însele, astfel încât un deficit mai mare capătă o pondere mai mare, un deficit mic o pondere mai mică. Deși mai greu de interpretat, acesta oferă practic un criteriu mai sensibil de ordonare a diferitelor venituri individuale, în raport cu pragul sărăciei, ceea ce permite comparația mai multor distribuții, pe de-o parte, și comparația efectelor diferitelor politici alternative de combatere a sărăciei, pe de altă parte.

Cu cât valoarea lui α este mai mare cu atât crește mai mult ponderea celor mai săraci dintre săraci în agregarea deficitelor de venit. La limită, când α tinde către infinit, acest indicator va reflecta numai starea de sărăcie a celei mai sărace persoane /31/.

Un alt indicator pentru măsurarea severității sărăciei, (în sensul că agregarea nu se bazează pe însumarea componentelor individuale), este **indicele Sen**, de forma:

$$ISS = RS [I_{\Delta v} + k(1 - I_{\Delta v}) \cdot G^s], \quad k = q / (q + 1) \quad (1.15)$$

unde:

- ISS - indicele Sen de severitate a sărăciei;
- RS - rata sărăciei;
- $I_{\Delta v}$ - indicele deficitului mediu de venit;
- G^s - coeficientul de inegalitate Gini calculat pentru populația săracă.

Dacă nu există inegalitate în cadrul populației sărace și, deci, G^s este zero, atunci indicele Sen devine egal cu indicele de profunzime a sărăciei. Deși acest indice ține seama de distribuția veniturilor, el nu este aditiv, deci nu se compune prin agregarea măsurilor deficitelor individuale de venit. Acest fapt reprezintă un dezavantaj în construcția profilului sărăciei și, în special, în cazul analizelor comparative.

Un alt indicator semnificativ este și **rata de sărăcire** ce vizează procesul de sărăcire și anume creșterea gradului de sărăcie (elaborat de către ICCV). Acest indicator "măsoară" gradul de sărăcire a unei gospodării asociat unei fluctuații a veniturilor acesteia. Filosofia care stă în spatele acestui indicator este că scăderile de venit nu au același efect asupra procesului de sărăcire, indiferent de nivelul inițial al veniturilor. Acesta este dependent în primul rând de nivelul inițial al veniturilor respectivei gospodării. Cu cât o gospodărie este mai săracă, cu atât mai mare va fi creșterea gradului de sărăcie asociată unei scăderi egale a veniturilor. Acest indicator oferă un instrument de diagnosticare a riscului sărăciei căruia îi este expus un membru al unei colectivități datorită scăderii (pierderii) veniturilor: el este o măsură a apropiării/depărtării de starea de sărăcie, asociată unui anumit nivel al veniturilor, pornind de la o situație etalon pentru respectiva comunitate, pragul de trai decent al unei familii standard.

Valorile gradului de sărăcie formează o serie geometrică pentru care, în apropierea nivelului decent, și, în special, sub acesta are loc o creștere mai pronunțată a sărăciei și se calculează după relația:

$$GS = 2^k / 10, \quad k^1 = 2 (5 - \text{venit} / ND) \quad (1.16)$$

unde

- GS - rata sărăcirii;
- venit - venitul respectivei gospodării;
- ND - nivelul venitului de trai decent al unei gospodării standard, formată din două persoane adulte având două salarii medii.

¹ Formula lui k este obținută **empiric**, astfel încât GS să se încadreze într-o scală a sărăciei, pentru care valoarea "0" descrie situația limită a "abundenței absolute" și valoarea "100" descrie starea limită de "sărăcie subiectivă".

Astfel, scăderea veniturilor foarte ridicate se asociază cu o creștere mai mică a gradului de sărăcie, iar scăderea veniturilor mici se asociază cu o creștere mai mare a gradului de sărăcie.

1.4.1.4. Disparități în distribuția veniturilor

Modul în care veniturile unei populații sunt distribuite reprezintă o problemă de interes major, atât în analiza inegalității, cât și în analiza severității sărăciei.

O măsură clasică a disparității în distribuția veniturilor (sau cheltuielilor) populației este **coeficientul de inegalitate Gini**. Acesta variază de la 0 la 1: un coeficient având valoarea 1 indică faptul că tot venitul populației este concentrat la persoanele/gospodăriile care realizează venitul maxim. Un coeficient cu valoarea 0 indică o distribuție perfect egalitară a veniturilor, fiecare grup de populație obținând un procent din totalul veniturilor populației egal cu ponderea grupului în totalul populației.

Coeficientul de inegalitate Gini este utilizat și în calculul unor măsuri ale severității sărăciei. De exemplu, coeficientul de inegalitate al veniturilor populației sărace intră în calculul indicelui Sen al severității sărăciei. O reducere a inegalității populației sărace, prin intermediul unor transferuri sociale duce, într-o oarecare măsură, la reducerea severității sărăciei.

Coeficienții de concentrație sunt, de asemenea, măsuri ale inegalității, indicând concentrația diferitelor surse de venituri în totalul veniturilor. Acești coeficienți reflectă tipul corelației dintre o componentă a veniturilor (de exemplu, venitul din alocațiile pentru copii) și veniturile totale.

Coeficientul de concentrație variază de la -1 la 1: o valoare negativă arată că între respectiva sursă de venit (de exemplu, alocațiile pentru copii) și venitul total se stabilește o corelație inversă; o valoare mare a coeficientului de concentrație indică un transfer mai focalizat asupra grupului de săraci, în cazul în care acesta este negativ sau asupra grupului cu venituri mari, în cazul unei valori pozitive. Un anumit venit care este focalizat asupra grupului de săraci și care prezintă o corelație negativă ridicată cu venitul total, deci al cărui coeficient de concentrație este mare în valoare absolută și negativ, va tinde să reducă inegalitatea inițială.

Diferența între coeficientul de concentrație a unui transfer social și coeficientul de inegalitate Gini a populației pre-transfer, reprezintă practic coeficientul de progresivitate al respectivului transfer social. Spre deosebire de acesta din urmă, coeficientul de concentrație nu depinde de distribuția inițială a veniturilor într-o populație, și ca atare este o măsură foarte bună în analiza comparativă a efectelor distributive ale diferitelor transferuri sociale (între diferite populații, între diferite momente de timp).

Pe scurt, coeficientul de concentrație, având ca un caz particular coeficientul de inegalitate Gini, reprezintă un bun instrument de evaluare a eficacității și eficienței unei politici de combatere a sărăciei.

1.4.2. Indicatori sintetici multidimensionali

În ultima parte a anilor '70, în evaluarea sărăciei au fost abordate noi concepte metodologice. Astfel Townsend, încă din 1979, în lucrarea "Sărăcia în Marea Britanie" /40/, a inițiat abordarea multidimensională, ca alternativă la metodele tradiționale de evaluare a sărăciei.

Cerioli și Zani, citați de A.Lemni /15/, în lucrarea "Metode vagi de măsurare a sărăciei" (1990), au optat, de asemenea pentru o abordare multidimensională.

Caracterul multidimensional al sărăciei este evidențiat și în "Raportul dezvoltării umane 1997" /28/, unde este propus și calculat un indice al sărăciei pe baza a trei dimensiuni esențiale ale vieții: longevitatea, instruirea și standardul de viață.

1.4.2.1. Metoda TFR. Baze teoretice

O metodă statistică multidimensională de evaluare a sărăciei a fost propusă de către prof. Achile Lemmi de la Universitatea din Siena - Italia, împreună cu un grup de cercetători /15/. Suportul teoretic al metodei îl constituie teoria mulțimilor vagi. Ea a fost denumită "Metoda TFR" de la "**T**otally **F**uzzy and **R**elative", și se bazează pe un set de indicatori ai condițiilor de viață, identificați pentru întreaga populație studiată. Metoda este considerată:

- ◆ total vagă (sau difuză) pentru că evită utilizarea unor praguri, a căror alegere este subiectivă;
- ◆ total relativă, pentru că indicatorii sintetici de evaluare a sărăciei sunt calculați pe baza distribuțiilor din eșantion, fiind astfel în concordanță cu conceptul de sărăcie relativă.

Metoda a fost aplicată și dezvoltată în cadrul unei cercetări întreprinse în Polonia, pe baza datelor din bugetele de familie. Una din concluziile importante ale acestei cercetări a fost aceea că aplicarea metodei este foarte potrivită pentru studiul nivelului sărăciei populației în cazul țărilor aflate în tranziție către economia de piață.

Potrivit opiniei autorilor, împărțirea populației în săraci și non-săraci, realizată pe baza metodelor tradiționale, reprezintă o simplificare grosieră a realității, care eludează toate gradele de comparație dintre cele două extreme. Ei subliniază faptul că sărăcia nu poate fi privită ca un atribut ce caracterizează un individ în termeni de prezență sau absență ci, mai degrabă, ca un predicat "vag" ("difuz") ce arată diferite grade de manifestare a fenomenului. În lumina acestui criteriu, o măsură a sărăciei trebuie să indice, pentru fiecare unitate statistică (de

obicei gospodărie sau persoană), un anumit grad de apartenență la mulțimea săracilor.

Principalul avantaj al metodei constă în faptul că pune împreună indicatorii monetari cu cei non-monetari, difuziunea sărăciei putând fi astfel identificată pe baza unui indicator global.

În timp ce pragul de sărăcie, determinat prin oricare din metodele tradiționale, definește o variabilă a cărei valoare plasează gospodăria de o parte sau de alta a pragului, metoda TFR propune definirea unei funcții continue cu valori în intervalul $[0, 1]$, funcție cu ajutorul căreia este evidențiat gradul de apartenență la mulțimea săracilor, al populației totale sau al unor categorii de populație.

Tehnica poate fi descrisă astfel:

Fiind dată mulțimea G și $g \in G$, un element oarecare al mulțimii G , orice submulțime S a lui G se poate defini ca mulțime vagă (difuză), după cum urmează:

$$S = \{g, f_s(g)\} \quad (1.17)$$

unde $f_s(g)$ se numește **funcția de apartenență** la mulțimea vagă S și are ca domeniu al valorilor intervalul $[0,1]$.

Valoarea $f_s(g)$ indică gradul de apartenență al elementului g la S . Astfel, $f_s(g) = 0$ arată că g nu aparține lui S , în timp ce $f_s(g) = 1$ arată că g aparține în totalitate lui S . În același timp, $0 < f_s(g) < 1$ arată că g aparține într-o anumită măsură, dată de $f_s(g)$, lui S .

Adaptarea acestei teorii generale la construirea unei metode de măsurare a sărăciei a condus la fundamentarea metodei TFR. Considerăm mulțimea G ca fiind eșantionul de n gospodării observate pe parcursul unui an în ancheta AIG. Se construiește **mulțimea vagă (difuză) a săracilor S** , astfel:

Starea fiecărei gospodării poate fi evaluată pe baza unui vector de m variabile, $X_1, \dots, X_m$. Valoarea funcției de apartenență a unei gospodării g la mulțimea S a săracilor se calculează ca medie ponderată a valorilor $h(g_{ij})$, ($i=1, \dots, n$ și $j=1, \dots, m$) ale unei **funcții de frecvențe h** , atașate fiecărei caracteristici j și gospodării i avute în vedere

$$f(g_i) = (\sum h(g_{ij}) w_j) / (\sum w_j) \quad (i=1, \dots, n), \quad (1.18)$$

unde $w_1, \dots, w_m$ reprezintă un sistem generic de ponderi calculate conform metodei.

Valorile 0 și 1 vor arăta o stare sigură de bogăție, respectiv sărăcie. Valorile intermediare vor arăta un anumit grad de apartenență la această mulțime, de unde și termenul de vag sau difuz. De exemplu: a) 0,89 arată un înalt grad de sărăcie a populației studiate, adică 89% dintr-o valoare maximă (maxim ce s-ar putea numi

sărăcie totală); **b)** 0,14 indică un grad redus de sărăcie, sau o slabă apartenență a populației studiate la mulțimea vagă a săracilor, adică 14% din maxim; **c)** 0,30 arată un grad moderat de sărăcie a populației studiate, adică 30% din valoarea maximă.

Caracteristicile pe baza cărora sunt estimate valorile funcției de apartenență, reprezintă indicatori considerați a influența starea de sărăcie a populației studiate (așa numiții **“indicatori de risc”**). Astfel, deosebirea esențială dintre metoda TFR și metodele tradiționale constă în faptul că prima, fiind o metodă multidimensională, plasează măsurarea sărăciei într-un cadru bazat pe o mulțime de indicatori, nu numai monetari, studiind așa numita **“sărăcie socio-economică”**, în timp ce metodele tradiționale, fiind metode unidimensionale, se referă numai la variabile monetare (venituri sau cheltuieli), măsurând astfel numai **“sărăcia economică”**.

Elementele esențiale în evaluarea relativă multidimensională a sărăciei sunt:

- ◆ stabilirea indicatorilor de risc;
- ◆ utilizarea unor date relevante pentru populația studiată;
- ◆ stabilirea unei scale de echivalență pentru variabilele monetare;
- ◆ aplicarea unei metode de agregare care să conducă la obținerea unor indicatori sintetici.

Pentru fiecare gospodărie din eșantion se înregistrează informațiile referitoare la un set de caracteristici ce influențează bunăstarea și/sau sărăcia ei - **indicatorii de risc**. Acești indicatori se pot grupa în două mari categorii:

Indicatorii de tip efect, care exprimă starea de sărăcie sau bunăstare efectivă, adică:

- Condițiile de locuit,
- Posesia de bunuri de folosință îndelungată,
- Cheltuielile totale de consum,
- Aprecierea subiectivă.

Indicatorii de tip cauză, care arată riscul de a deveni sărac sau, alfel spus, care exprimă sărăcia potențială.

În estimările efectuate de **CNS** au fost utilizați următorii indicatori:

- **Condițiile de locuit:** apă curentă, apă caldă, electricitate, grup sanitar cu apă curentă, baie, încălzire centrală, gaze la bucătărie, suprafață locuibilă pe persoană;
- **Posesia de bunuri de folosință îndelungată :** aragaz, frigider, mașină de spălat rufe, aspirator, TV, telefon, precum și deținerea de proprietăți (pământ);
- **Cheltuielile totale de consum;**
- **Indicatorii de tip cauză:** nivelul educațional al capului gospodăriei, sexul capului gospodăriei, existența cel puțin a unui șomer în gospodărie.

1.4.2.2. *Indicatori sintetici de evaluare a sărăciei*

Prin aplicarea metodei TFR se poate obține pentru fiecare gospodărie din eșantion și pentru fiecare indicator de risc, câte o valoare a funcției de apartenență la mulțimea săracilor. Pentru obținerea unor indicatori sintetici de evaluare a gradului de sărăcie, trebuie parcurși câțiva pași de agregare a acestor valori prin care se determină succesiv:

- câte un indicator sintetic la nivelul fiecărui indicator de risc;
- câte un indicator sintetic la nivelul fiecărei grupe de indicatori de risc;
- un indicator sintetic global, ca expresie a gradului de sărăcie a întregii populații.

Acest indicator global (notat mai jos cu **P**) este definit ca medie aritmetică a indicatorilor sărăciei evaluați pentru fiecare gospodărie, astfel

$$P = 1/n \sum f(g_i.) \quad (1.19)$$

Indicatorul sintetic global al sărăciei, determinat prin această metodă, variază între 0 și 1. Valorile extreme exprimă fie inexistența sărăciei (valoarea 0), fie faptul că toate gospodăriile sunt extrem de sărace (valoarea 1). ținând cont de aceste semnificații ale indicatorilor sintetici multidimensionali ai sărăciei, rezultă importanța lor deosebită pentru:

- **compararea** stării de sărăcie a diferitelor categorii de gospodării **la un moment dat**;
- **compararea** stării de sărăcie a întregii populații sau a diferitelor categorii de gospodării **în timp**;
- **identificarea categoriilor de populație** către care să fie orientate politicile de **combatere a sărăciei**.

Un avantaj evident al metodei multidimensionale este acela că permite analiza condițiilor de sărăcie împreună cu cea de non-sărăcie, lucru imposibil într-o abordare tradițională, care desparte tranșant populația statistică studiată printr-un prag de sărăcie.

CAPITOLUL 2

Surse de date utilizabile pentru studierea sărăciei

Indiferent pentru care dintre orientările de ordin conceptual și metodologic se optează, problematica asigurării datelor necesare evaluării sau studierii aprofundate a sărăciei este prezentă în toate lucrările de specialitate. Este firesc deoarece, oricât de performante ar fi metodele de măsurare sau modelele de analiză, calitatea necorespunzătoare a datelor utilizate poate anihila complet efectele pozitive ale performanțelor acestora. De aceea, asigurarea datelor fiabile necesare studierii sărăciei în România este abordată, în cele ce urmează, din perspectiva evaluării generale a surselor de date utilizate în studii similare efectuate în alte țări. O atenție deosebită se va acorda evaluării performanțelor și limitelor anchetelor în gospodării realizate în țara noastră, în funcție de care se poate aprecia posibilitatea utilizării estimațiilor obținute pentru aplicarea diferitelor metode de studiere a sărăciei.

2.1. Evaluarea generală a surselor de date

Referitor la sursele de date utilizabile pentru studierea sărăciei, în lucrările de specialitate se fac uneori afirmații tranșante în favoarea unei anumite surse. Spre exemplu, M. Ravallion afirmă: "Anchetele în gospodării reprezintă singura sursă importantă de date pentru realizarea comparațiilor privind sărăcia..." /31/. Cu alte cuvinte, alte date provenite din surse administrative sau din anchete în rândul utilizatorilor de forță de muncă salariată nu au o importanță deosebită în acest domeniu. După părerea noastră, sărăcia este un fenomen deosebit de complex, având cauze, moduri de manifestare și consecințe multiple. Prin urmare, nu poate și nu trebuie eludată contribuția pe care o pot avea unele surse de date, altele decât cele obținute prin anchetele în gospodării, la studierea unui asemenea fenomen complex.

De asemenea, studierea sărăciei nu este un scop în sine, ci trebuie să aibă drept finalitate combaterea acestui flagel prin politici adecvate. Ori, politicile respective nu pot fi structurate corespunzător fără a avea informații privind cauzele sărăciei, localizarea acesteia în teritoriu, contribuția posibilă a diferitelor categorii de agenți economici la combaterea sărăciei etc.

Din aceste perspective se încearcă, în continuare, să se evalueze importanța fiecărei categorii de surse de date.

2.1.1. Surse administrative

Din această categorie fac parte datele existente în diferite componente ale sistemului administrației publice centrale sau locale. Generarea, prelucrarea, stocarea și diseminarea unor asemenea date sunt condiții esențiale pentru

funcționarea administrației publice. Majoritatea acestor date reflectă relațiile locuitorilor sau ale gospodăriilor cu administrația publică. De aceea, pot fi atrase în circuitul statistic și utilizate pentru studierea sărăciei.

Datele din sursele administrative satisfac în cel mai mare grad trei dintre criteriile de alegere a conceptului de sărăcie, criterii formulate de B.M.S. Van Praag și R.J. Flik /41/. Este vorba de precizia datelor, costul lor redus și actualitatea acestor date. În administrația publică centrală sau locală se vehiculează un volum mare de date necesare funcționării acestora.

Utilizarea datelor din surse administrative în studiile privind sărăcia prezintă unele avantaje certe, printre care:

- ♦ Nu sunt afectate de erori specifice rezultatelor obținute din anchetele statistice prin sondaj. Spre exemplu, există mari diferențe între pragurile de sărăcie relativă determinate în Franța /13/ pe baza veniturilor inițiale (brute) și cele disponibile (exclusiv impozitul), în funcție de faptul că datele provin din ancheta bugetelor de familie sau din sistemul fiscal. Astfel, dacă pragul se determină ca jumătate din venitul mediu fiscal disponibil (exclusiv impozitul) atunci este mai mic cu peste 37 % față de cel calculat pe baza venitului mediu fiscal inițial (brut) în timp ce dacă se utilizează rezultatele anchetei bugetelor de familie, diferența este de sub 14 %.
- ♦ Au caracter exhaustiv. De aceea, pe baza lor pot fi făcute evaluări ale sărăciei la nivelul unor entități teritoriale foarte mici. Astfel, existența și funcționarea normală a unui sistem de **impozitare globală a veniturilor individuale** ar permite evaluări foarte detaliate ale intensității sărăciei. De asemenea, pe baza acestor date poate fi structurat mult mai corect un viitor sistem de microanchete pentru determinarea pungilor de sărăcie.
- ♦ Datele se actualizează cu rapiditate tocmai prin funcționarea componentelor administrației publice centrale și locale. Deci, nu există riscul formulării unor concluzii referitoare la sărăcie afectate de erori generate de perisabilitatea în timp a datelor.
- ♦ Costurile preluării și prelucrării acestor date sunt foarte reduse în comparație cu cele provenite din cercetări statistice speciale. Majoritatea acestor costuri sunt suportate din bugetele administrației publice centrale și locale.

Trebuie precizat însă că utilizarea datelor din surse administrative pentru studiul sărăciei este, îndeosebi, apanajul țărilor dezvoltate, dintre care se detașează net cele nordice (Danemarca, Suedia, Norvegia și Finlanda). Chiar și în cazul acestor țări, **din surse administrative se obțin date referitoare la un număr redus de variabile** prin intermediul cărora nu este posibilă studierea aprofundată a unor fenomene complexe cum este sărăcia. De aceea, datele din surse administrative sunt utilizabile pentru aplicarea unor modele relativ simple de evaluare a sărăciei, de regulă, cele unidimensionale (cum este cazul determinării pragului de sărăcie ca jumătate din venitul median sau din cel mediu, dacă datele provin din sistemul fiscal). Pentru țările în tranziție, cum este și cazul României, utilizarea datelor din

surse administrative este restricționată și din alte cauze, printre care:

- nu se utilizează, în suficientă măsură, nomenclatoare și clasificări unice de interes general;
- gradul redus de informatizare a activității administrației publice și de interconectare a sistemelor informatice ale diferitelor componente ale acesteia;
- imposibilitatea componentelor administrației de a introduce în circuitul statistic datele individuale ale locuitorilor sau ale gospodăriilor, furnizând de cele mai multe ori date agregate, neutilizabile în evaluarea sărăciei;
- stadiul incipient al creării sistemelor statistice departamentale etc.

Restricțiile menționate nu trebuie interpretate ca fiind insurmontabile. Spre exemplu, cu eforturi relativ reduse din partea administrației publice centrale sau locale o serie de date utile pentru studierea sărăciei din România pot fi prelucrate la nivelul unor entități teritoriale foarte mici. Este vorba de șomerii înregistrați, cazurile de îmbolnăviri datorate unor boli specifice sărăciei, dotarea edilitară a localităților etc. Asemenea date au rol complementar cu al celor provenite din cercetări statistice speciale.

2.1.2. Anchete în rândul utilizatorilor forței de muncă salariate

În multe dintre țările dezvoltate (cu economie de piață) multe date referitoare la utilizarea și remunerarea forței de muncă salariată, folosite în studierea sărăciei, sunt atrase în circuitul statistic din surse administrative. În cazul țării noastre, nu funcționează încă asemenea circuite informaționale. De aceea, în programele anuale de cercetări statistice sunt incluse anchete în întreprinderi și în instituții referitoare la numărul și distribuția salariaților în funcție de diferite caracteristici, câștigurile salariale, mărimea și structura forței de muncă etc.

Cercetările statistice de acest tip oferă estimatii utilizabile pentru studierea unor aspecte legate direct sau indirect de problematica sărăciei, unele exemple fiind relevante din acest punct de vedere, printre care:

- ♦ Cercetările referitoare la distribuția salariaților pe grupe constituite în funcție de câștigurile salariale permit evidențierea discrepantelor (inegalităților) care apar între sectoare de activitate în ceea ce privește repartitia salariaților în funcție de această componentă principală a veniturilor populației. Datele referitoare la câștigurile salariale furnizate de întreprinderi și instituții sunt net superioare din perspectiva calității în raport cu cele obținute prin anchetele în gospodării.
- ♦ Efectele negative ale proceselor inflaționiste asupra puterii de cumpărare a populației nu pot fi evaluate fără rezultatele anchetelor statistice prin sondaj din această categorie. Evoluția lunară a câștigurilor salariale și a puterii de cumpărare a acestora, prin care se poate explica, în parte, deteriorarea sau ameliorarea treptată a nivelului de trai poate fi cunoscută prin intermediul rezultatelor unor asemenea cercetări statistice.

- ◆ Contribuția utilizatorilor de forță de muncă salariată la constituirea fondurilor pentru protecție socială și, implicit, pentru contracararea efectelor pe termen scurt ale agravării sărăciei, este deductibilă numai pe baza rezultatelor anchetelor prin sondaj care au ca obiectiv determinarea nivelului și structurii costurilor forței de muncă. Datele obținute de la utilizatorii de forță de muncă salariată sunt utilizabile cu prioritate în fazele de structurare a politicilor de combatere a sărăciei. Dar oare, este eficientă studierea sărăciei fără identificarea mijloacelor de combatere a acesteia? Este clar că nu. Prin urmare, se consideră pe deplin justificată opțiunea potrivit căreia trebuie identificate corespunzător toate sursele de date, utilizabile atât pentru evaluarea sărăciei cât și ca mijloace de orientare a politicilor de combatere a acesteia.

2.1.3. Anchetele în gospodării

Din perspectiva utilizării rezultatelor anchetelor prin sondaj în gospodării pentru studierea sărăciei, în practică s-a conturat o gamă extrem de variată de orientări. Toate au însă un numitor comun, constând în abordarea problematicii sărăciei în concordanță cu complexitatea acestui fenomen.

Este dificilă și mai puțin eficientă realizarea unui inventar al acestor orientări. Mult mai utilă este identificarea și prezentarea unor situații extreme în raport cu care se poate aprecia în ce măsură anchetele în gospodării din România oferă elementele informaționale necesare abordării sărăciei în toată complexitatea sa.

La o extremă se situează țările în care datele din surse administrative se complementarizează cu rezultatele unui număr mare de anchete independente în gospodării. Într-o asemenea postură se situează Franța. Potrivit lui M. Glaude /13/, problemele sărăciei și excluderii sociale sunt abordate pe baza statisticilor Ministerului Afacerilor Sociale referitoare la beneficiarii acțiunilor sociale, adică din surse administrative, și a rezultatelor anchetelor multiobiectiv denumite "Situații defavorizate". Aceste date le îmbogățesc pe cele tradiționale colectate prin alte anchete independente efectuate în gospodării, cum sunt cele referitoare la bugetele de familie, la alimentație (consumul alimentar), venituri, locuință, la înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată, sănătate, utilizarea timpului și altele.

Asemenea anchete, care se complementarizează cu date din surse administrative, se efectuează și în alte țări europene, având avantaje și dezavantaje. Dintre avantaje, următoarele sunt considerate mai importante:

- anchetele respective oferă estimări afectate de erori controlabile cu mijloace matematice, estimări necesare studierii unor aspecte importante ale vieții sociale;
- deoarece pentru efectuarea anchetelor se utilizează eșantioane aleatoare independente, se evită suprasolicitarea gospodăriilor cu cereri de informații, ceea ce influențează favorabil calitatea rezultatelor;
- satisfac cerințe informaționale diverse și nu se limitează doar la cele necesare studierii sărăciei;

- dacă anchetele sunt armonizate la nivel conceptual de definiții și clasificări, rezultatele lor pot fi utilizate pentru realizarea unor studii complexe, inclusiv de tipul celor referitoare la sărăcie etc.

Dezavantajele se referă la următoarele aspecte principale:

- ♦ Numărul variabilelor comune gospodăriilor care formează un eșantion este relativ redus și caracterizează numai anumite laturi ale vieții sociale. De aceea, utilizarea modelelor multidimensionale de studiere a sărăciei este restricționată și chiar riscantă. Riscul provine din faptul că în model nu pot fi introduse variabile referitoare la aspecte esențiale pentru studierea sărăciei.
- ♦ Nu este posibilă realizarea unor legături directe între variabilele cercetate prin anchete diferite. "Mariajul" anchetelor independente se realizează la nivelul conceptelor, definițiilor, clasificărilor și la cel la concluziilor formulate. Fiecare aspect al vieții sociale este studiat cu precizie suficientă, dar agregarea concluziilor degajate din rezultatele mai multor anchete independente în studii de anvergură celui referitor la sărăcie se realizează cu dificultate.
- ♦ Mai multe anchete independente realizate pe plan național sunt mai dificil, dacă nu chiar imposibil, de armonizat pe plan internațional. Din această cauză, se amplifică dificultățile de realizare a comparațiilor internaționale în domeniul sărăciei. Probabil că această stare de lucruri explică construcția metodei standard a U.E. pe baza unui singur criteriu. Că lucrurile se petrec astfel, o demonstrează faptul că, pe plan european, s-au inițiat o serie de proiecte multi-țări, finanțate în cadrul programului PHARE, prin care se urmărește armonizarea până la nivel de chestionar a unor anchete referitoare la sănătate, utilizarea timpului etc.
- ♦ Suma costurilor tuturor anchetelor independente este superioară costurilor specifice unei anchete complexe care integrează la nivel de chestionar toate variabilele esențiale prin care se studiază sărăcia. Această sumă a costurilor se justifică prin gama largă de utilizări ale rezultatelor anchetelor independente.

La cealaltă extremă se situează anchetele complexe care integrează la nivelul chestionarelor utilizate un număr foarte mare de variabile esențiale pentru studierea sărăciei. Tipic în acest sens este **Panelul european de gospodării** la realizarea căruia participă toate țările membre UE, fiecare cu un eșantion aleator propriu extras după principii unice. Obiectivele proiectului de anvergură vest-europeană (inclusiv Grecia) vizează:

- obținerea informațiilor individuale la nivelul gospodăriilor și al locuitorilor pentru un set complet de variabile comune tuturor țărilor participante la proiect în vederea evaluării, după criterii unice, a sărăciei în întreaga sa complexitate;
- aplicarea aceluiași metode de calcul a indicatorilor sărăciei, astfel încât să li se asigure comparabilitatea deplină în cadrul Uniunii Europene;
- includerea în studiile naționale și în cele comunitare a unor aspecte noi referitoare la persistența în timp a sărăciei, capacitatea gospodăriilor aflate sub

pragul de sărăcie de a ieși din această stare etc. Realizarea acestui din urmă obiectiv este posibilă numai prin intermediul anchetei de tip panel prin care se culeg date referitoare la modificarea în timp a comportamentului gospodăriilor. Tocmai în contextul unor asemenea obiective trebuie apreciate și avantajele proiectării și implementării **Panelului european de gospodării**.

Integrarea unui număr mare de variabile la nivelul chestionarului este specifică și cadrului conceptual și metodologic promovat de specialiști ai Universității Cornell, îndeosebi pentru anchete realizate în scopul studierii sărăciei în unele țări în curs de dezvoltare. Planul de sondaj practicat și logistica anchetelor diferă însă, semnificativ de cele ale **Panelului european**.

În cazul ambelor exemple menționate, sunt de reținut următoarele dezavantaje principale:

- ♦ La un volum dat al eșantionului, variabilele pentru care estimațiile sunt afectate de erori grave sunt tot mai numeroase odată cu creșterea numărului variabilelor integrate în chestionar. Prin urmare, asemenea chestionare deosebit de complexe permit studierea, în principal, a legăturilor dintre variabile. De altfel, promotorii acestor tipuri de anchete pun accentul tocmai pe cunoașterea acestor legături și acordă mai puțină importanță preciziei estimațiilor.
- ♦ Suprasolicitarea gospodăriilor prin volumul mare de informații consemnate și prin durata exagerată a interviului influențează, de asemenea, negativ calitatea datelor culese. Crește riscul înregistrării unei rate ridicate a nonrăspunsurilor totale și, mai ales, a celor parțiale, a ratei valorilor aberante, ceea ce în final conferă fiabilitate redusă rezultatelor obținute.
- ♦ Dificultățile aplicării unor metode moderne de tratare a non-răspunsurilor, a valorilor aberante sau lipsă, precum și a celor de ameliorare a calității datelor culese se accentuează direct proporțional cu creșterea complexității chestionarului. De asemenea, în toate fazele procesului de realizare a anchetelor multiobiectiv se întâmpină mari dificultăți generate de volumul exagerat de mare al informațiilor. Este de presupus că, oricât de bine este format din punct de vedere profesional, depășirea peste o anumită limită a duratei interviului și a volumului de date cu care trebuie să opereze îl pune pe anchetator în imposibilitatea respectării riguroase a regulilor prestabilite, determinându-l să accepte tot mai multe compromisuri.

Datorită riscurilor pe care le implică, ambele orientări extreme sunt vulnerabile. Probabil că **soluția ideală ar putea consta în valorificarea maximă a datelor din surse administrative, dublată de un sistem coerent de anchete. Pilonul central al acestui sistem ar trebui să-l constituie ancheta bugetelor de familie, cu modulele tradiționale și cu unele noi necesare analizei cantitative a sărăciei. Celelalte anchete, armonizate conceptual și metodologic între ele și cu cea a bugetelor de familie, ar putea contribui la realizarea analizei calitative pentru explicarea cauzelor și efectelor evoluției sărăciei și a modului de manifestare a acestui fenomen deosebit de complex.** De altfel, în strategia de

dezvoltare a sistemului statistic al Uniunii Europene în perioada 1993 - 1997 sunt prevăzute, alături de Panelul european de gospodării, ancheta armonizată pe plan european a bugetelor de familie, precum și numeroase alte anchete referitoare la sănătate, utilizarea timpului, condițiile de muncă etc. Cu alte cuvinte, **concepția bazată pe funcționarea unui sistem coerent de anchete, utilizabile ca surse de date pentru studierea sărăciei, se dovedește a fi viabilă.**

Deocamdată, pentru studierea sărăciei în fiecare țară se utilizează sursele existente de date, mai mult sau mai puțin performante.

2.2. Ancheta integrată în gospodării - principala sursă de date

România se situează în prezent undeva între cele două extreme, fiind destul de apropiată de cea de a doua. Această stare este consecința evoluției sistemului de anchete în gospodării în ultimele decenii. Întrucât evoluția sistemului de anchete în gospodării în anii '90 are anumite consecințe asupra posibilității utilizării rezultatelor pentru analiza în dinamică a sărăciei, vor fi prezentate principalele transformări care s-au produs în structura și funcționarea acestui sistem. În raport cu aceste transformări pot fi apreciate mai corect performanțele și limitele anchetei integrate în gospodării (AIG) ca sursa principală de date pentru studiul sărăciei din România.

2.2.1 De ce AIG ?

Pe parcursul a aproape jumătate de secol (1950-1994), singura cercetare statistică prin sondaj realizată sistematic în rândul gospodăriilor a fost ancheta bugetelor de familie (ABF). Din această perspectivă, în aparatul statistic s-a acumulat o experiență apreciabilă în organizarea și desfășurarea anchetelor relativ complexe. Ancheta bugetelor de familie avea un program de observare echivalent cu al mai multor anchete în gospodării din țări membre UE, cuprinzând module referitoare la aspecte esențiale pentru studiul sărăciei, adică: componența gospodăriei pe grupe de vârstă și sexe; nivelul și modul de formare a veniturilor; nivelul și destinația cheltuielilor; cumpărarea de bunuri și utilizarea serviciilor; balanțele produselor alimentare în unități naturale; consumul principalelor produse alimentare; înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată etc.

În anul 1992 Guvernul României a convenit cu Banca Mondială acordarea unui credit pentru proiectarea și punerea în funcțiune a unui nou sistem de protecție socială. Acordarea creditului era condiționată de existența unor informații fiabile care să permită studierea condițiilor de viață, evaluarea amplitudinii fenomenelor de sărăcie și de excludere socială și cunoașterea comportamentului gospodăriilor în perioada de tranziție.

Cu această ocazie, rezultatele anchetei bugetelor de familie au fost considerate incomplete și de o fiabilitate insuficientă, deoarece:

- nu acopereau unele domenii importante ale vieții sociale;
- se utiliza un plan de sondaj care nu permitea obținerea unor estimări ale

nivelurilor variabilelor studiate pentru ansamblul populației, afectate de erori controlabile, fiind vorba, de fapt, de trei subeșantioane independente¹ care acopereau tot atâtea categorii de gospodării, neglijându-le pe altele, adică: **de salariați**, structurat pe ramuri ale economiei naționale și extras pe baza informațiilor existente în întreprinderi, referitoare la persoane; **de țărani**, pentru care s-a utilizat ca bază de sondaj registrul agricol, singurul care conținea informații despre gospodării, adică asigura concordanță între unitatea de sondaj și cea de observare; **de pensionari**, pentru extragerea căruia s-au utilizat informațiile din sistemul de asigurări sociale de stat, de asemenea referitoare la persoane;

- eșantionul utilizat a fost menținut în cercetare mai mulți ani la rând, ceea ce a condus la îndepărtarea treptată a structurii acestuia de cea a populației din care a fost extras (tabelul 2.1.).

De aceea, s-a optat pentru trecerea la proiectarea și punerea în funcțiune a unei **anchete multiobiectiv** care să furnizeze și informațiile necesare funcționării noului sistem de protecție socială.

Tabelul 2.1. Comparații între structura eșantioanelor ABF / AIG și cea a populației (RPL '92)

- % -

Statutul ocupațional al capului gospodăriei	Eșantionul:		RPL'92 ^{*)}
	ABF (1994)	AIG (aprilie 1994-martie 1995)	
Total gospodării	100,0	100,0	100,0
din care:			
- salariați	63,7	42,4	48,5
- țărani	30,0	7,2	7,3
- patroni	-	0,4	3,0
- persoane independente cu activități neagricole	-	1,9	
- șomeri	1,9	4,4	
- pensionari	4,4 ^{**)}	42,2	37,4
- alt statut	-	1,5	3,8

^{*)} Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992

^{**)} Numai gospodării de pensionari de asigurări sociale de stat

Întrucât AIG a devenit operațională începând cu anul 1995, s-a produs o “ruptură” gravă în seria de date. De aceea, **analiza în dinamică a sărăciei este firesc să conteze doar pe infirmațiile furnizate de AIG**. Rezultatele ABF pot fi utilizate cu titlu informativ, dar numai distinct pe cele trei categorii de gospodării cercetate pe subeșantioane independente, evitându-se agregarea lor.

¹ Datorită faptului că nu se dispunea de o bază unică de sondaj pentru ansamblul gospodăriilor populației, s-au practicat planuri diferite de sondaj pentru fiecare dintre cele trei categorii de gospodării, apelându-se la baze specifice de sondaj.

2.2.2. Constituirea bazei unice de sondaj

Pentru evitarea imperfecțiunilor procedeele de eșantionare ale ABF, precum și pentru asigurarea condițiilor de utilizare a unor planuri de sondaj aleatoare pentru întregul sistem de anchete în gospodării, s-a realizat o bază unică de sondaj, constând în proiectarea și implementarea eșantionului multifuncțional de zone teritoriale (EMZOT). Suportul informațional pentru realizarea acestui obiectiv l-au constituit documentația și rezultatele recensământului populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992.

Cele 260 orașe și 2688 comune (în care sunt cuprinse circa 13000 sate și cătune) au fost divizate în 93037 sectoare de recensământ, conținând 80-100 locuințe fiecare. Mulțimea sectoarelor de recensământ a fost suficient de omogenă, acestea fiind dimensionate în funcție de capacitatea de înregistrare a unui anchetator pe parcursul a șapte zile cât a durat înregistrarea datelor în teritoriu. În sensul recomandărilor Diviziei de Statistică a ONU, sectoarele de recensământ sau reuniuni de câte cinci sectoare teritoriale într-o secție de recensământ pot constitui zone "artificiale", ansamblul acestora formând o bază de sondaj riguros fundamentată, utilizabilă pentru extragerea unui eșantion reprezentativ pentru toate anchetele care utilizează planuri de sondaj în două trepte și cu probabilități egale.

Pe baza documentației RPL'92, s-au extras o succesiune de eșantioane formate din 400 - 2500 de sectoare. Din analiza rezultatelor obținute pentru numărul clădirilor, al locuințelor și cel al locuitorilor a rezultat că un eșantion format din 500 zone teritoriale "artificiale" oferă estimatii la nivelul primei trepte de sondaj cu erori de până la 2% pentru cele trei variabile menționate. În consecință, s-a extras un eșantion de 501 secții de recensământ care sunt, de fapt, cele 501 centre de cercetare din componența actuală a EMZOT.

Această ipoteză a fost verificată ulterior prin prelucrarea și extinderea datelor recensământului din cele 501 centre ale EMZOT, rezultatele obținute fiind comparate cu cele ale prelucrării exhaustive a datelor culese prin RPL'92. Ipoteza s-a confirmat în totalitate pentru variabilele din chestionarul de recensământ care se referă la evenimente cu frecvență mare și medie de apariție și mai puțin pentru evenimente rare. De asemenea, structura populației pe grupe de vârstă și sexe extimată prin EMZOT a fost comparată cu cea reală (din rezultatele finale ale RPL'92), din aplicarea testului χ^2 rezultând că diferențele sunt nesemnificative.

În interiorul celor 501 centre EMZOT s-au identificat 257000 locuințe incluse ulterior în baza de sondaj pentru extragerea tuturor eșantioanelor necesare anchetelor prin sondaj în gospodării. Informațiile referitoare la aceste locuințe sunt gestionate ca bază de date sub ORACLE, fiind actualizate anual printr-o anchetă de tip microrecensământ. Până în prezent, EMZOT a fost utilizat ca bază de sondaj pentru anchetele anuale (1994 și 1995) și cele trimestriale (începând din anul 1996) privind forța de muncă în gospodării de tip AMIGO și pentru Ancheta integrată în gospodării (AIG), aceasta din urmă devenind operațională din anul 1995 și substituind vechea ABF.

2.2.3. Trăsături ale AIG

Această cercetare statistică permanentă și deosebit de complexă are caracter multifuncțional, **scopul principal al proiectării și punerii în funcțiune a AIG constând în obținerea informațiilor referitoare la aspectele principale** prin care se caracterizează condițiile de viață ale populației României, adică: mărimea și structura gospodăriilor în funcție de caracteristicile socio - economice ale membrilor acestora; modul de formare a veniturilor și de utilizare a acestora; nivelul și structura consumurilor; condițiile de locuit și înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată; gradul de ocupare a membrilor gospodăriilor în diferite activități aducătoare de venit; pregătirea școlară și profesională; opinia membrilor gospodăriilor privind starea lor de sănătate etc. Prin urmare, **AIG poate și trebuie să constituie în prezent sursa principală de date pentru studierea sărăciei.**

Proiectarea planului de sondaj, a instrumentarului (chestionare, manuale, produse informatice etc) și a logisticii anchetei s-a realizat în perioada mai 1993 - martie 1994 cu asistență tehnică din partea Universității CORNELL - SUA.

Planul de sondaj utilizat este complex și are următoarele trăsături:

- ◆ Este un sondaj în două trepte, prima treaptă fiind EMZOT, iar în treapta a doua se utilizează un eșantion de 36072 locuințe. Eșantionul treptei a doua oferă estimări afectate de erori de sub 3%, garantate cu o probabilitate de 97%, pentru toate variabilele care au un coeficient de variație de până la 262,6%. Prin cumul cu erorile primei trepte, se obțin estimări în limite acceptabile din punct de vedere statistic, dar eșantioanele propriu-zise sunt reprezentative numai pe plan național. Volumul acestora este astfel dimensionat încât să permită prelucrări și la nivelul unor macror regiuni, cu condiția să se valorifice însă numai estimările referitoare la variabile al căror coeficient de variație este suficient de mic pentru a asigura o fiabilitate corespunzătoare a informațiilor în profil regional.
- ◆ Eșantionul treptei a doua se compune din 12 subeșantioane lunare (valuri) independente. Fiecare subeșantion nu poate oferi estimări cu fiabilitate acceptabilă decât pentru un număr redus de variabile referitoare la evenimente cu frecvență foarte mare de apariție. De aceea, este obligatoriu ca prelucrarea datelor obținute să se facă pentru un ansamblu de 12 subeșantioane lunare succesive.
- ◆ Pe parcursul unui an gospodăriile sunt menținute în cercetare numai o singură lună. Jumătate dintre gospodăriile fiecărui subeșantion lunar sunt reintroduse în cercetare în luna corespunzătoare din anul următor. Între eșantioanele a doi ani succesivi există întotdeauna o parte comună formată din 18036 locuințe care permite prelucrări și analize în dinamică.

Instrumentarul anchetei are chestionarul drept componentă principală. În versiunea inițială, realizată în cooperare cu experții Universității CORNELL, era extrem de complex și cuprindea unele module la care s-a renunțat după primele luni de cercetare (fertilitate și măsurători antropometrice). De asemenea, unele module au fost simplificate începând cu versiunea utilizată în anul 1996. Cu toate acestea,

chestionarul este voluminos (33 pagini) și deosebit de complex, cuprinzând 19 module cu peste 2500 variabile.

La structurarea chestionarului s-a avut în vedere valorificarea experienței acumulate de aparatul statistic în domeniul culegerii datelor prin aplicarea metodei bilanțiere bazată pe îmbinarea interviuării de către anchetatori a persoanelor adulte cu metoda autoînregistrării (consemnării în jurnalul gospodăriei a evenimentelor curente, consemnare făcută de către membrii acesteia). Această manieră de colectare a datelor a fost practică cu rezultate foarte bune în condițiile vechii ABF, când gospodăriile erau menținute în cercetare pe parcursul mai multor ani, înregistrându-se toate evenimentele din viața gospodăriei din tot cursul unui an și evitându-se efectele negative ale influenței sezonității asupra calității datelor.

Din această mixtură dintre vechile metode de culegere a datelor cu un plan de sondaj aleator, în două trepte, cu probabilități egale și în valuri, au rezultat unele performanțe ale AIG, dar și unele probleme soluționate cu destulă dificultate. Dintre performanțe sunt de reținut:

- creșterea numărului de variabile pentru care se culeg date, acoperindu-se aspecte noi și importante ale vieții sociale;
- evitarea **“îmbătrânirii”** eșantionului și, implicit, a apariției unor distorsiuni între structura sa și cea a populației din care a fost prelevat;
- creșterea preciziei estimațiilor, deoarece pe parcursul unui an sunt cercetate 36 mii gospodării diferite față de numai 9 mii în cazul vechii ABF;
- eliminarea riscului de influențare a comportamentului gospodăriilor și al membrilor acestora prin menținerea în cercetare pe parcursul unei perioade prea mari de timp;
- reducerea de trei ori a costurilor generate de retribuirea muncii gospodăriilor și a anchetatorilor, deoarece în cazul vechii ABF se cercetau 108 mii gospodării-lună, față de 36 mii în cazul AIG.

Pentru prelucrarea și valorificarea datelor culese prin AIG a fost necesară soluționarea unor probleme noi apărute ca rezultat al combinării planului de sondaj în valuri cu metode de culegere a datelor specifice vechii ABF, această combinație fiind generatoare de dificultăți importante cu care s-au confruntat membrii echipei de cercetare. Este vorba, **în primul rând**, de efectele negative ale eșantionajului în valuri asupra calității estimațiilor referitoare la venituri. Deoarece s-a menținut ca perioadă de referință a datelor luna în care gospodăria a fost inclusă în cercetare, aceasta nu putea furniza informații despre intrările din lunile anterioare pentru produse alimentare și nealimentare provenite din producție proprie, din cumpărare și stocare sau din alte surse, dar pe care le utiliza în luna respectivă. Din această cauză a trebuit să se renunțe la determinarea veniturilor totale prin simpla însumare a veniturilor bănești cu contravaloarea cantităților de produse din producție proprie, introduse în consumul membrilor gospodăriei. S-au acceptat, drept componente ale veniturilor, încasările bănești și contravaloarea consumului din resurse proprii declarat în luna în care gospodăria a fost cercetată. Dar prin aceasta nu au putut fi evitate total efectele distorsiunilor introduse de influența factorilor

sezonieri. De asemenea, evoluția inflației pe parcursul unui an introducea elemente de necomparabilitate între valurile lunare, fiind necesară deflatarea veniturilor exprimate în lei și operându-se propriu-zis cu venituri reale și nu cu cele nominale. De aceea, veniturile nu mai pot fi considerate ca fiind variabila de bază pentru caracterizarea potențialului economic al gospodăriilor.

În al doilea rând, a trebuit să se renunțe la noțiunea de autoconsum în accepțiunea sa clasică. În România se mențin anumite obiceiuri de procurare, stocare și consum a bunurilor, îndeosebi a produselor agroalimentare. Investițiile efectuate de gospodării în anumite luni (îndeosebi în perioada septembrie-decembrie) conduc la formarea de stocuri care se consumă treptat în perioadele următoare. De aceea, s-a introdus noțiunea de **consum din resurse proprii** în luna în care gospodăria a fost cercetată, precum și cantitățile din producția proprie realizată în luna respectivă.

În al treilea rând, în studierea sărăciei nu este recomandabil să se opereze cu veniturile totale sau cu cheltuielile totale, deoarece nivelul acestora suporta influența sezonality indusă de eșantionul în valuri. De aceea, se consideră drept **variabilă esențială cheltuiala medie de consum** și nu venitul mediu. În cheltuiala medie de consum se include numai contravaloarea produselor alimentare consumate în luna de referință, la care se adaugă cheltuielile pentru cumpărarea mărfurilor nealimentare și cele pentru plata serviciilor. Pentru asigurarea comparabilității între valuri, datele referitoare la cheltuielile de consum au fost deflate cu indicele prețurilor de consum, fiind exprimate în prețurile primei luni a fiecărui an de referință. În acest mod, s-au diminuat mult efectele negative ale influenței factorilor sezonieri și ale inflației, efecte generatoare de necomparabilitate între subeșantioanele lunare independente (valuri).

În al patrulea rând, chiar dacă nu este îngrijorătoare, rata nonrăspunsurilor totale de 11,2 % în anul 1996 introduce distorsiuni în estimății ceea ce impune redresarea eșantioanelor. Trebuie reținut însă că, deocamdată, rata nonrăspunsurilor este net inferioară celei înregistrate în alte țări pentru anchete de o complexitate similară, iar efectele acesteia în cazul AIG sunt contracarate, într-o măsură însemnată, prin intermediul consistenței numărului de cazuri observate.

Trebuie precizat însă că, așa cum se va putea deduce din paragraful următor, datele obținute prin AIG sunt utilizabile în studiul sărăciei, concluziile formulate pe baza lor fiind în deplină concordanță cu legități cunoscute ale evoluției structurii socio-demografice a populației României și ale comportamentului diferitelor segmente ale acesteia.

2.2.4. Premise ale utilizării și interpretării datelor din AIG

Diferențierile structurale și comportamentale pot fi studiate prin identificarea unor grupuri sociale bine delimitate între ele. Iar identificarea unor asemenea grupuri se poate realiza prin raportarea la un etalon constituit din distribuția ansamblului gospodăriilor sau al persoanelor incluse în eșantion în funcție de diferite variabile.

Bineînțeles că grupurile respective se deosebesc structural și comportamental mai mult între ele decât deosebirea dintre fiecare luat în parte și etalonul național. Dar identificarea corectă a grupurilor nu este posibilă fără compararea cu acest etalon comun. De altfel, un etalon de același tip este necesar să fie utilizat și pentru identificarea grupurilor sociale defavorizate, a categoriilor de gospodării situate sub un nivel de trai considerat prag de sărăcie.

Din această perspectivă, **volumul eșantionului AIG din 1996**¹ a fost suficient de mare pentru a oferi, pe de o parte, estimații cu o fiabilitate acceptabilă pe total țară. Pe de altă parte, numărul de cazuri cercetate în fiecare strat principal al societății românești este suficient de mare pentru a permite formularea unor concluzii pertinente la nivelul acestor straturi. Că situația se prezintă astfel o demonstrează reflectarea corectă în eșantion a unor stări de lucruri cunoscute. Câteva exemple concludente în sprijinul acestei afirmații sunt prezentate în continuare.

Unul dintre aceste exemple îl constituie **îmbătrânirea mai accentuată a populației rurale** ca rezultat al proceselor forțate de colectivizare a agriculturii și de industrializare din anii '50 și '60 (tabelul 2.2.). Aceste procese au provocat exodul masiv al populației tinere din mediul rural în favoarea celui urban. Nu este, deci surprinzător faptul că proporția persoanelor vârstnice (de 60 ani și peste) o depășește net pe cea a copiilor (de 0 - 14 ani), în timp ce în mediul urban proporțiile celor două categorii sunt mai echilibrate.

Tabelul 2.2. Distribuția persoanelor din gospodăriile cercetate pe grupe de vârstă și pe medii

Grupe de vârstă	Total persoane	Persoane din mediul:	
		Urban	Rural
Total persoane	100,0	100,0	100,0
din care în vârstă de:			
- sub 5 ani	4,4	4,0	4,9
- 5 - 14 ani	14,5	15,9	13,1
- 15 - 24 ani	15,9	16,7	15,2
- 25 - 44 ani	26,9	32,2	22,0
- 45 - 59 ani	18,3	17,1	19,4
- 60 ani și peste	20,0	14,1	25,4

În plus, un număr mare de locuitori ai satelor au părăsit agricultura, devenind salariați navetiști în activități neagricole. Împreună cu foștii membri ai CAP, aceștia conferă în prezent satelor românești caracterul de **"lume a pensionarilor"** și mai puțin de **"lume a țăranilor"** (tabelul 2.3.). De altfel, după statutul ocupațional declarat de persoanele din gospodăriile cercetate, rezultă că țăranii au devenit **minoritari** tocmai în mediul lor firesc de existență.

¹Datele utilizate în acest paragraf se referă numai la anul 1996.

Tabelul 2.3. Distribuția persoanelor din gospodăriile cercetate după statutul ocupațional

- % -

Statutul ocupațional al persoanei	Total persoane	Persoane din mediul:	
		Urban	Rural
Total persoane	100,0	100,0	100,0
din care:			
- salariați	27,0	37,3	17,6
- patroni	0,3	0,4	0,1
- lucrători pe cont propriu în activități neagricole	1,4	1,3	1,5
- țărani	11,3	1,1	20,8
- șomeri	4,5	5,2	3,9
- pensionari	23,4	18,8	27,7
- elevi, studenți	17,8	21,9	14,1
- casnice	5,0	5,4	4,7
-alt statut	9,1	8,5	9,7

De asemenea, în mediul rural salariații își mențin o pondere ridicată, puțin inferioară celei a țăranilor, chiar în condițiile restabilirii **de facto** a proprietății private asupra suprafețelor agricole. **Poate tocmai această mixtură socio-demografică și ocupațională a populației rurale explică standardul de viață sensibil mai redus al acesteia în comparație cu al celei urbane.**

Un alt exemplu îl reprezintă reflectarea destul de corectă în eșantionul AIG a structurii populației pe naționalități și în profil teritorial. Bunăoară, locuitorii de naționalitate maghiară dețin aproape 7% din ansamblul persoanelor din gospodăriile cercetate. Aceeași proporție s-a constatat la RPL'92 și cu ocazia alegerilor din 1990,1992 și 1996. Chiar și distribuția teritorială a persoanelor de naționalitate maghiară este reflectată corect în eșantion, în sensul că 98% dintre acestea locuiesc în Transilvania.

Un al treilea exemplu îl oferă unele estimări realizabile pe baza eșantionului AIG din anul 1996. Astfel dacă se iau în considerare proporțiile din eșantion și se aplică ansamblului locuitorilor României, ar rezulta că în țara noastră existau în 1996 aproximativ 6,1 milioane salariați, aproape 5,3 milioane pensionari etc, estimări care nu diferă semnificativ de datele obținute din alte surse. Se poate concluziona, deci, că datele obținute prin intermediul AIG pot fi utilizate pentru identificarea unor grupuri sociale supuse diferit riscurilor sărăciei și excluderii sociale.

Din datele prezentate în tabelul 2.4. rezultă că încadrarea convențională a gospodăriilor în diferite categorii sociale constituite în funcție de statutul ocupațional al capului gospodăriei nu conduce la obținerea de grupuri sociale omogene. Se dovedește că structurarea vechii ABF numai pe trei categorii sociale a fost o restricție majoră pentru cercetarea statistică a nivelului de trai al populației.

Tabelul 2.4. Distribuția persoanelor din gospodăriile cercetate, după statutul ocupațional, pe categorii de gospodării

- % -

Statutul ocupațional al persoanei	Total persoane din gospodăriile cercetate	Persoane din gospodării de:				
		Salariat	Patron	Țăran	Șomer	Pensionar
Total persoane	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
din care:						
- salariați	27,0	47,2	20,4	5,8	11,0	10,9
- patroni	0,3	0,1	30,0	0,0	0,1	0,0
- lucrători pe cont propriu în activități neagricole	1,4	0,4	0,6	0,6	0,8	0,5
- țărani	11,3	4,7	1,4	57,0	5,4	8,8
- șomeri	4,5	3,6	3,4	2,8	37,8	2,6
- pensionari	23,4	2,7	2,2	3,7	2,4	60,7
- elevi, studenți	17,8	25,8	25,6	14,7	24,5	7,2
- casnice	5,0	5,1	5,5	3,4	5,6	4,5
- alt statut	9,1	10,5	10,9	12,1	12,5	4,7

Componența gospodăriilor nu se constituie strict în raport cu statutul ocupațional al capului gospodăriei. În cazul unei societăți democratice și a economiei de piață, complementarizarea veniturilor provenite din activități diferite, derivată din mixtura statutelor ocupaționale ale membrilor gospodăriei, este o tendință firească. Nu este de mirare că aproape 20% din persoanele aducătoare de venit din gospodăriile cu statut de salariat al capului gospodăriei realizează venituri din alte activități decât cele salariale, având cu totul alt statut ocupațional. Pentru gospodăriile de patroni proporția respectivă este de peste 48%, pentru țărani de peste 18%, șomeri 34%, pentru pensionari de peste 27% etc. Mai mult, numai cca 32% dintre șomeri trăiesc în familii de șomeri, o proporție mai mare deținând-o cei care trăiesc în familii de salariați (aproape 37%) și nu este neglijabilă proporția celor din gospodăriile de pensionari (aproape 21%). De aceea, **concluziile referitoare la sărăcia și excluderea socială a unor grupuri sociale constituite**

continuare Tabel 2.5.

Statutul ocupațional al capului gospodăriei	Total gospodării cercetate	din care situate în quintila:				
		1	2	3	4	5
- țăran	100,0	38,8	23,6	16,0	11,9	9,7
- șomer	100,0	49,4	25,9	13,9	6,1	4,7
- pensionar	100,0	13,1	16,4	20,0	24,0	26,5
- cu alt statut	100,0	40,8	19,3	16,1	12,4	11,5

Pe baza aceluiași date, se poate afirma că, în faza actuală a tranziției României la o societate democratică și la economia de piață, categoriile de întreprinzători care nu utilizează forța de muncă salariată (gospodăriile lucrătorilor pe cont propriu în activități neagricole, ale țăranilor și cele cu alt statut) sunt expuse riscului sărăciei într-o proporție net superioară în comparație cu alte grupuri sociale. Paradoxul constă tocmai în faptul că acestea au șanse reduse de evitarea sărăciei, cu toate că și-au asumat responsabilitatea existenței lor și nu așteaptă soluționarea problemelor lor de către "statul providență".

Unele concluzii mai tranșante pot fi formulate pe baza distribuției pe quintile a diferitelor tipuri de gospodării constituite în funcție de numărul membrilor acestora (tabelul 2.6.). Așa cum se poate deduce, mai puțin de 15% dintre gospodăriile persoanelor singure se plasează în "**zonele**" de risc al sărăciei (primele două quintile), adică tocmai cele care nu și-au asumat obligații familiale.

Dimpotrivă cele mai supuse riscului sunt gospodăriile formate din 6 și mai multe persoane, plasate în primele două quintile în proporție de aproape 82%.

Tabelul 2.6. Distribuția gospodăriilor pe quintile, pe categorii după numărul membrilor

	Total gospodării cercetate	din care situate în quintila:				
		1	2	3	4	5
Total gospodării	100,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
din care formate din:						
- o persoană	100,0	5,5	9,4	16,3	27,2	41,6
- 2 persoane	100,0	9,9	17,4	22,2	25,5	25,0
- 3 persoane	100,0	19,8	22,7	24,0	19,6	13,9
- 4 persoane	100,0	28,3	28,5	21,1	14,3	7,8
- 5 persoane	100,0	42,4	28,1	16,1	8,7	4,8
- 6 și mai multe persoane	100,0	59,7	21,8	11,0	5,0	2,5

Distribuțiile gospodăriilor pe **quintile în funcție de cheltuielile medii de consum pe adult echivalent conturează grupuri sociale cu comportamente diferite**, reflectate în structura cheltuielilor (tabelul 2.7.). De altfel, prin intermediul datelor prezentate în tabelul 2.7. se evidențiază, pe de o parte, comportamentele diferite ale gospodăriilor în sfera consumului în funcție de potențialul lor economic. Pe de altă parte, se confirmă legile consumului, formulate de statisticianul Engel încă din secolul trecut, potrivit cărora pe măsură ce crește potențialul economic al gospodăriei se reduce ponderea cheltuielilor pentru produse alimentare și crește cea a cheltuielilor pentru cumpărarea mărfurilor nealimentare și pentru plata serviciilor.

Tabelul 2.7. Structura cheltuielilor de consum ale gospodăriilor cercetate, pe quintile

- % -

	Total gospodării cercetate	Din care situate în quintila:				
		1	2	3	4	5
Total cheltuieli	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
din care pentru:						
- produse alimentare	57,7	71,8	65,4	61,3	56,9	44,0
- mărfuri nealimentare	31,0	21,7	25,8	28,3	31,6	40,5
- servicii total	11,3	6,5	8,9	10,4	11,5	15,5
din care pentru:						
- sănătate și îngrijire medicală	0,7	0,2	0,4	0,5	0,7	1,2

Întrucât se consideră că ponderea cheltuielilor pentru produse alimentare este un indicator al sărăciei absolute, iar acest indicator se corelează direct cu cheltuielile medii de consum pe adult echivalent, rezultă că acest din urmă indicator poate constitui un criteriu de delimitare a grupurilor sociale în studiile referitoare la sărăcie.

Este de la sine înțeles că activitatea de identificare a grupurilor sociale supuse diferit riscurilor sărăciei și excluderii sociale are și o componentă de ordin teritorial. șansele sunt departe de a fi egale pe întregul teritoriu național, datorită mai multor cauze (condițiile pedoclimatice, resursele solului și subsolului, gradul de dezvoltare economică și socio-culturală etc). Identificarea unor asemenea grupuri sociale necesită adâncirea prelucrării rezultatelor AIG în profil teritorial, concomitent cu testarea fiabilității estimațiilor obținabile la nivelul unor macroregiuni.

CAPITOLUL 3

Evaluări ale sărăciei în România

În capitolele anterioare s-a conturat cadrul conceptual și metodologic și au fost prezentate, cu performanțele și limitele lor, sursele de date utilizabile pentru aplicarea diferitelor metode de studiere a sărăciei. Prin intermediul datelor disponibile și a metodelor menționate a fost posibilă realizarea unor evaluări preliminare ale sărăciei în România. De ce preliminare ? Pentru că aceste evaluări au ca obiectiv selectarea acelor metode de studiere a sărăciei care corespund în cel mai mare grad condițiilor specifice țării noastre.

Pentru interpretarea cât mai corectă a rezultatelor aplicării diferitelor metode este necesară luarea în considerare a tendințelor care s-au manifestat în evoluția societății românești și a economiei naționale în anii '90, tendințe reflectate de câțiva indicatori sintetici. Așa se explică faptul că prezentarea rezultatelor aplicării diferitelor metode de evaluare a sărăciei este precedată de cea a contextului general al evoluțiilor macroeconomice și al dinamicii unor indicatori demografici semnificativi. Pe de o parte, nivelul de trai actual poate fi explicat din perspectiva acestor tendințe de evoluție. Pe de altă parte, evoluția în sine a indicatorilor sintetici poate confirma sau infirma validitatea rezultatelor aplicării diferitelor metode de evaluare preliminară a sărăciei.

3.1. Contextul general

3.1.1. Anii 1980-1989

Încă de la începutul anilor '80 a devenit evident că economia românească a intrat într-o criza structurală al cărei curs era ireversibil în parametri specifici economiei centralizate, condusă prin metode administrative. După o perioadă de încetinire a creșterii economice din deceniul opt, reflectată îndeosebi de reducerea producției fizice industriale, economia românească a intrat într-un declin accentuat. Datele oficiale arată că din 1987 produsul intern brut a început să scadă treptat, în numai doi ani înregistrând o cădere cu 6,4%. Rambursarea datoriei externe, obiectivul principal al guvernării acelei perioade, a fost realizat, în principal, prin reducerea consumului de bunuri, în special a celor din import, dar și din producția internă. Reducerea cvasi-totală a importului de materii prime, echipamente noi și piese de schimb, a condus la izolarea României față de tehnologiile moderne. Dacă la toate acestea se adaugă faptul că în anii '80 nivelul de trai s-a deteriorat continuu, fapt evidențiat prin creșterea ponderii cheltuielilor pentru consumul alimentar, se poate conchide că sărăcia actuală își are originea, într-o proporție însemnată, în criza de lungă durată în care a intrat economia de comandă în special în ultimul deceniu premergător evenimentelor din decembrie 1989.

3.1.2. Evoluții macroeconomice

Primii ani de tranziție au fost marcați de confruntarea cu noi dificultăți. Pierderea piețelor tradiționale de desfacere și trecerea la un sistem bazat pe concurență au fost elementele determinante ale evoluției care a caracterizat această perioadă. La acestea s-a adăugat noutatea absolută pe plan mondial a acestui tip de tranziție, multe din măsurile luate având efecte contrare celor scontate, contribuind în acest fel la accentuarea declinului economic. Decapitalizarea întreprinderilor din anul 1990 a fost urmată de utilizarea dobânzilor negative în sistemul bancar în perioada 1991 - 1992. În condițiile preponderenței proprietății de stat în industrie, această măsură nu a dus, așa cum ar fi fost de așteptat, la relansarea economică prin capitalizarea întreprinderilor. Creditele au fost utilizate în principal pentru plata salariilor, mărite artificial prin exploatarea tensiunilor sociale, accentuând în acest fel presiunea inflaționistă. Efectele s-au resimțit pe planuri multiple: amânarea stabilizării și relansării creșterii economice, decapitalizarea băncilor și pulverizarea economiilor populației au fost probabil cele mai evidente.

Tabelul 3.1. Evoluția principalilor indicatori macroeconomici

1989 = 100

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Produsul intern brut	94,2	82,2	75,0	71,1	79,1	84,7	88,2
Productia industrială	76,3	58,9	46,0	46,6	48,1	52,6	57,4
Productia agricolă	97,1	97,9	84,9	93,5	93,7	97,9	99,7

Producția industrială, principala sursă de formare a produsului intern brut, a înregistrat un declin dramatic în primii ani de tranziție, atingând cota minimă în anul 1992 (46,0% față de anul 1989). Stoparea declinului în 1993 și trendul ascendent din anii următori, în condițiile menținerii preponderenței proprietății de stat și în lipsa unor restructurări de fond, pot fi interpretate mai degrabă ca rezultate ale revitalizării sistemului dirijist în economie decât ca semne ale depășirii perioadei de criză. Aceasta explică faptul că nivelul de trai a continuat să scadă în anii următori. Datele referitoare la evoluția veniturilor reale sugerează continuarea deteriorării nivelului de trai în anii 1993 și 1994 cu o ușoară relaxare în anul 1995.

Producția agricolă a înregistrat o evoluție relativ constantă. Cu excepția anului 1992, an cu condiții climatice nefavorabile, producția agricolă a oscilat între 93,5% și 99,7% față de anul 1989.

Scăderea accelerată a performanțelor economice, pe fondul creșterii generale ale veniturilor din anul 1990, a determinat apariția unor fenomene noi pentru economia românească: șomajul și inflația.

Numărul **șomerilor**¹ a crescut de la 337,4 mii la sfârșitul anului 1991, la aproape 1224 mii la finele anului 1994, moment în care rata șomajului a atins 10,9% (Tabelul 3.2).

Inflația declanșată în noiembrie 1990, odată cu prima etapă a liberalizării prețurilor, nu a reprezentat doar expresia reaşezării prețurilor pe o bază naturală, ci a cumulat efectul a încă o serie de factori de dezechilbru:

- inflația reprimată care se acumulase treptat până în 1989;
- scăderea spectaculoasă a producției care trebuia, inevitabil, să se reflecte în scăderea salariului real, prin intermediul creșterii mai rapide a prețurilor decât cea a veniturilor;
- creșterile artificiale ale salariilor, realizate nu ca urmare a creșterii producției, ci datorită presiunilor social-politice.

Evoluția șomajului și a inflației, atât în perioada declinului economic accentuat, dar mai cu seamă după anul 1993, confirmă încă o dată faptul că perioada de criză e departe de a fi depășită. În mod normal, într-o economie în care se prelungește perioada unei cereri agregate scăzute, există tendința de reducere a ratei inflației. Dar aceasta este în corelație inversă cu rata șomajului (curba lui Phillips) care ar fi trebuit să crească.

Tabelul 3.2. Evoluția inflației și șomajului

	- % -						
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Rata anuală a inflației	5,1	170,2	210,4	256,1	136,7	32,3	38,8
Rata șomajului (la 31 decembrie)	-	3,0	8,2	10,4	10,9	9,5	6,3

Declinul economic din primii ani de tranziție s-a reflectat în deteriorarea rapidă a condițiilor de viață datorită schimbărilor survenite în trei seturi de variabile și anume: în nivelul și distribuția veniturilor, în nivelul și structura cheltuielilor, precum și în tipul transferurilor realizate de stat prin sistemul de protecție socială.

3.1.3. Veniturile și cheltuielile populației

După o creștere spectaculoasă în anul 1990, veniturile reale pe o gospodărie s-au diminuat masiv în anii următori (tabelul 3.3.).

Ponderea cea mai ridicată în veniturile gospodăriilor o dețin salariile. Erodarea sub efectul inflației a veniturilor salariale, a pensiilor cât și a celor din alte prestații de protecție socială a determinat declanșarea unor mecanisme compensatorii care au anulat într-o oarecare măsură efectul negativ asupra veniturilor familiilor: creșterea ponderii altor activități producătoare de venit și creșterea substanțială a consumului din resurse proprii. Deși veniturile din proprietate, din profit și din activități pe cont propriu reprezintă surse care au crescut rapid în ultimii ani, ponderea lor în venitul total fiind relativ redusă,

¹Numărul șomerilor înregistrați la oficiile forței de muncă.

această creștere nu a fost de natură să contrabalanseze căderile masive ale salariilor și pensiilor reale.

Tabelul 3.3. Nivelul și structura veniturilor reale ale gospodăriilor

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1) Venituri totale, lei lunar pe gospodărie, în prețuri 1989	5270	6531	5739	4759	4082	3968	4154	4356
% din total:								
a) Venituri bănești	86,2	81,9	81,1	81,1	78,3	79,8	72,1	68,9
- salarii	62,8	57,1	61,3	60,8	56,6	58,3	43,8	41,7
- prestații de protecție socială	11,7	10,7	7,9	7,5	7,0	7,5	15,9	15,6
- alte venituri	11,7	14,2	12,1	12,8	14,7	14,0	12,4	11,6
b) Contravaloarea consumului din resurse proprii	13,5	17,9	18,6	18,7	21,5	20,0	27,6	30,7
c) Contravaloarea prestațiilor gratuite sau cu preț redus	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4

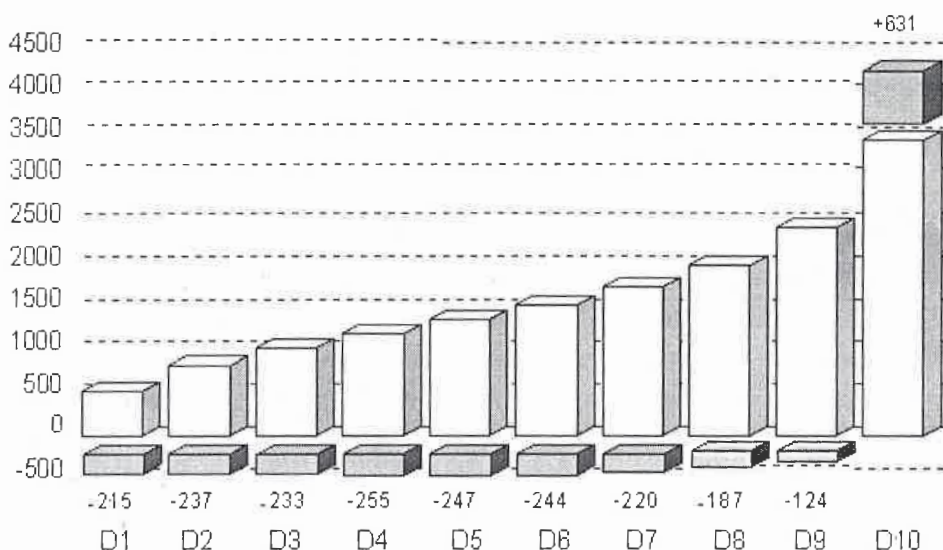
Sursa: Bugetele de familie pentru perioada 1989 - 1994;
Ancheta integrată în gospodării pentru anii 1995 - 1996.

Scăderea veniturilor reale în perioada 1991-1994 și ascensiunea continuă a prețurilor a atras după sine schimbări în structura cheltuielilor, în special creșterea ponderii cheltuielilor pentru alimente. După o scădere de la 54,7% la 53,1% în 1990 față de 1989, datele indică o creștere rapidă a acestora începând cu anul 1991, ajungând la o pondere de 57,5% în anul 1996.

Lipsa de comparabilitate a datelor din bugetele de familie și a celor rezultate din ancheta integrată în gospodării (care a fost explicată în secțiunea 2.2.1) nu permite o evaluare corectă a schimbărilor survenite în anul 1995 față de 1994, dar evoluția din ultimii doi ani nu indică modificări semnificative în structura cheltuielilor de consum.

Distribuția veniturilor este un factor explicativ important al înrăutățirii condițiilor de trai. Era de așteptat ca tranziția la economia de piață să producă o creștere a inegalității veniturilor. Mai mulți factori au acționat în această direcție:

- o diferențiere mai ridicată între salarii;
- creșterea ponderii veniturilor din activitățile pe cont propriu și din proprietate în veniturile totale, care prezintă, de regulă, o distribuție mult mai inegală decât celelalte tipuri de venituri;
- transferurile prin mecanismele protecției sociale tind să acționeze în sens contrar, fiind orientate spre redistribuirea veniturilor în favoarea categoriilor defavorizate. Aceste transferuri acționează, deci, în sensul creșterii egalității veniturilor. Această sursă are însă o pondere relativ redusă în veniturile gospodăriilor.

Grafic 3.1. Veniturile reale pe o persoană (în prețuri 1989), pe decile, în 1989 și 1996. Părțile înegrite reprezintă diferențele între 1996 și 1989.

Graficul 3.1. arată că în perioada analizată s-a produs o scădere generală a veniturilor, o creștere a acestora fiind înregistrată numai pentru familiile cele mai bogate, situate în ultima decilă. Aceasta arată că peste declinul general al veniturilor s-a suprapus adâncirea inegalității în distribuția acestora, factor de natură să agraveze și mai mult situația celor cu venituri scăzute.

Scăderea veniturilor în volum absolut, mai mică la familiile situate în primele trei decile față de următoarele trei, poate fi explicată în parte prin efectul măsurilor de protecție socială, dar și prin situația extremă în care se află aceste familii. Reducerea masivă a veniturilor a determinat, mai mult decât la celelalte grupe, găsirea de activități compensatorii și în special creșterea consumului din resurse proprii.

3.1.4. Evoluții demografice sub incidența deteriorării calității vieții

Scăderea veniturilor nu antrenează automat și proporțional degradări în toate aspectele vieții. Aceasta poate fi într-o oarecare măsură contracarată prin mobilizarea capacităților individuale și colective de a ridica eficiența utilizării resurselor disponibile, de a identifica resurse alternative. Capacitatea individuală și colectivă de reacție la o situație de criză poate fi estimată indirect, luând în considerare efectele crizei economice asupra unor aspecte fundamentale ale calității vieții (durata de viață, formarea și menținerea familiei, starea de sănătate, nutriția) și, de asemenea, efectele de degradare a unor parametri fundamentali ai bunăstării individuale și colective: educație, cultură, criminalitate, insecuritate.

Este evident că abrogarea legislației pronataliste, la începutul anului 1990, va conduce la o **scădere rapidă a numărului de născuți vii**. Acesta s-a redus an de an înregistrând în 1996 o scădere cu 34,4% față de 1989 și s-a ajuns la o rată a natalității de 10,2 născuți vii la 1000 locuitori, comparativ cu 16,0 în același an de comparație.

Fenomenul căderii este și mai pregnant dacă luăm în considerare faptul că în perioada 1989-1995 proporția femeilor la vârsta cea mai fertilă (20-29 ani) a fost în creștere datorită valului demografic din anul 1967 și din anii următori. Datele indică cu claritate existența unui efect economic care s-a suprapus peste reacția la liberalizarea avorturilor: insecuritatea economică și căderea standardului de viață au contribuit la reducerea numărului de căsătorii, și, implicit, la scăderea rapidă a natalității.

O analiză sumară în funcție rangul născutului în perioada 1989 - 1996, relevă faptul că născuții de gradul 1 au scăzut cu numai 8% (față de 37,4% pe total). Această evoluție arată că scăderea numărului de născuți s-a făcut doar secundar prin renunțarea la primul copil, sau amânarea venirii acestuia, contribuția majoră revenind evitării copiilor de rangul 2 și peste, ceea ce reflectă o orientare a cuplurilor către familii cu dimensiuni mici.

Dacă fertilitatea a evoluat net descendent, **nupțialitatea și divorțialitatea** sunt fenomene demografice care, în mod oarecum surprinzător, nu au cunoscut schimbări majore după 1989.

În cazul **nupțialității**, fenomenul se află în acești ultimi ani sub influența pozitivă a dimensiunii și structurii pe sexe și vârste a populației în vârstă de 20 - 30 ani, unde se încheie aproximativ 80 la sută din căsătorii și unde predomină în acești ani generațiile născute după anul 1966. Scăderea sensibilă a numărului de căsătorii, chiar dacă nu e foarte relevantă din punct de vedere demografic, sugerează faptul că, alături de factorii strict demografici, acționează și factori socio-economici, în mod special creșterea insecurității economice. Explozia șomajului la tineri este de natură a crește insecuritatea economică, acționând negativ asupra deciziei tinerilor de a întemeia o familie. La aceasta se adaugă adâncirea crizei locuințelor care afectează în special tinerii.

În ceea ce privește **divorțialitatea**, fenomenul manifestă stabilitate la un nivel ce poate fi apreciat drept moderat: circa 35 mii de divorțuri anual, ceea ce reprezintă în jur de 20 de divorțuri la 100 de căsătorii, respectiv 1,5 divorțuri la 1000 de locuitori. Cu toate că formalitățile de desfacere a căsătoriilor s-au simplificat considerabil în ultimii ani, aceasta nu pare să fi avut un impact major în evoluția fenomenului.

O asemenea dinamică era de așteptat. Criza economică are un impact negativ asupra constituirii și stabilității familiei, generând atât probleme economice, cât și emoționale: scăderea stimei de sine, alcoolismul, conflicte și

violență interpersonală. Se pare însă că ceea ce predomină este reacția inversă: de apărare. Coeziunea familiei generează suport pentru efortul dificil de a face față dificultăților. În același timp familia reprezintă o formă de consum mai eficientă decât în cazul indivizilor separați. Din acest punct de vedere creșterea stabilității familiei este o reacție sănătoasă a colectivității.

Mortalitatea populației este fenomenul demografic cel mai complex în evoluții pe termen scurt și mediu, mecanismele interne care îi stabilesc nivelul înglobând toți factorii determinanți ai calitatii vieții reflectați cu o inerție particulară concretizată printr-un anumit decalaj în timp față de momentul schimbării factorilor socio-economici. Aceasta și explică evoluția fenomenului după 1989.

Creșterea care se constată începând cu anul 1991 apare la vârstele adulte și înaintate, ratele de mortalitate pe grupe de vârstă atestând o autentică creștere a mortalității la aceste vârste și nu efecte de structură pe vârste a populației.

Din analiza mortalității pe cauze de deces, se constată, predominant la bărbații de vârstă adultă (20 - 59 de ani), că acestea au fost provocate de maladii ale inimii și ale sistemului circulator, în timp ce la populația vârstnică au fost predominante maladii ale inimii. Aceasta conduce la concluzia că degradării continue a nivelului de trai, care a afectat toată populația, dar a fost resimțită mai pregnant de populația cu vârstă înaintată, i s-a adăugat stressul, nesiguranța locului de muncă, deprimarea generată de pierderea locului de muncă, factori care au afectat cu precădere bărbații de vârstă adultă.

Mortalitatea în exces, care nu se datorează creșterii sau îmbătrânirii populației, concretizată în creșterea ratei de mortalitate exclusiv pe grupe de vârstă, poate fi pusă în legătură directă cu deprecierea condițiilor socio-economice care a însoțit perioada de tranziție.

Luând în considerare diferenții factori care stau la originea mortalității și a stării de sănătate, factorii de risc tradiționali și-au pierdut tot mai mult semnificația, în timp ce noi factori, strâns legați de perioada de tranziție, devin decisivi. Stressul este din ce în ce mai mult recunoscut ca factor principal, cu acțiune directă sau indirectă, în creșterea numărului de decese datorate bolilor de inimă, ulcerului, cirozei, psihozei alcoolice, sinuciderilor, accidentelor și omuciderilor. Se pare că stressul se manifestă în conjunctura în care individul trebuie să reacționeze la o situație nouă, neașteptată, pentru rezolvarea căreia metodele soluțiilor și o conduită adecvată îi sunt necunoscute. Creșterea mortalității datorate stressului se află sub incidența mai multor factori cu evoluție ascendentă în perioada de tranziție cum ar fi:

- instabilitatea și conflictele din familie;
- migrația internă și externă, în creștere considerabilă, care s-a produs în cele mai multe cazuri în condiții deosebit de nefavorabile, făcând necesară redefinirea strategiei de supraviețuire;

- dificultățile emoționale cum ar fi furia, depresiunea și evoluția ascendentă a insecurității individuale;
- scăderea veniturilor reale;
- insecuritatea locului de muncă și amenințarea șomajului, salariile scăzute, plata cu întârziere a salariilor, hiperinflația, instabilitatea prețurilor, creșterea inegalității sociale, etc. Aceste fenomene, prin perceperea lor, produc un considerabil stress unei populații obișnuite să trăiască în condiții stabile, într-o bunăstare medie, într-o societate egalitaristă.

Ca efect al scăderii natalității și al creșterii mortalității, din 1990 apare **fenomenul de scăderea numerică a populației**, pe fondul soldului negativ al migrației externe, suprapus peste un spor natural în scădere rapidă. Este cert că menținerea actualului context socio-economic va duce la deteriorarea în continuare a situației demografice, în timp ce o redresare economică și socială, prin crearea unui nou model reproductiv al tinerelor cupluri, bazat pe opțiune, nu implică o redresare demografică. Sursa revenirii la un spor natural pozitiv trebuie văzută mai degrabă în scăderea mortalității, rezervele fiind aici considerabile.

Din analiza proceselor demografice, care au avut loc în România, pot fi făcute o serie de constatări mai generale:

- Toate analizele indică procese demografice cu efecte negative pe termen scurt, mediu și lung, cărora trebuie să li se acorde o atenție deosebită;
- Un declin absolut al populației, în măsura în care este produs de scăderea natalității, conduce la îmbatrânirea populației și la deteriorarea **raportului de dependență vârstnici/activi**;
- Schimbarea proporției între sexe în cadrul grupelor de vârstă reproductivă, determinată de mortalitatea mai ridicată a bărbaților și a emigrărilor mai ridicate a acestora, face formarea noilor familii mai dificilă; la aceasta se adaugă și scăderea tendinței de căsătorie datorită dificultăților și incertitudinilor economice;
- Scăderea drastică a natalității produce o creștere a proporției familiilor cu un singur copil. Copiii acestor familii riscă, datorită rarefierii relațiilor cu alți copii, pe fondul scăderii participării la sisteme pre-școlare, deficiențe substanțiale de socializare.
- Creșterea proporției de nașteri de către mamele foarte tinere sau de către mame singure, este de natură a crește numărul de copii în **situație de risc** de a fi abandonați, instituționalizați sau de a crește în sărăcie;
- Emigrările pot conduce la o scurgere importantă a capitalului uman și a resurelor intelectuale ale țării.

3.2 Rezultate preliminare ale evaluării sărăciei

Caracterul preliminar al rezultatelor este generat și de sfera de referință destul de limitată a acestora. În această lucrare eforturile au fost orientate prioritar spre **determinarea pragului de sărăcie prin diferite metode, pentru a putea oferi elemente informaționale de decizie în selectarea celor mai adecvate**

metode pentru România. Deci nu este vorba de un studiu propriu-zis al sărăciei care să contribuie la fundamentarea politicilor de combatere a acesteia.

3.2.1. Incidența sărăciei absolute

Cele mai multe abordări ale problematicei sărăciei din România se încadrează în categoria celor fundamentate pe conceptul de sărăcie absolută. În plus, aceste abordări au generat și cele mai multe controverse în literatura autohtonă de specialitate. Cauzele controverselor sunt deductibile din compararea rezultatelor a două metode diferite.

Prima este metoda **promovată de experți ai Băncii Mondiale**, ale cărei rezultate sunt prezentate în continuare. Aceasta are la bază un coș de produse alimentare (anexa 3.1.), constituit pe structura consumului populației României rezultată din AIG. Prin urmare, metoda este adaptată condițiilor specifice țării noastre. De altfel, metoda în sine se bazează pe cunoașterea comportamentului populației. Asemenea metode iau în considerare legile consumului și elasticitatea cheltuielilor și a consumului în funcție de venituri.

Din datele prezentate în tabelul 3.4. și detaliat în anexa 3.2., în anul 1996, aproape 25,4 % din locuitorii României se situau sub pragul superior de sărăcie¹, iar 19,6 % sub cel inferior².

Tabelul 3.4. Rata sărăciei absolute după metoda Băncii Mondiale

- % -

	Anul	Rata sărăciei corespunzătoare pragului:			
		Inferior		superior	
		gospodări	persoane	gospodări	persoane
Total eșantion	1995	13,9	19,4	18,4	25,0
	1996	13,9	19,6	18,4	25,4
Urban	1995	10,3	14,6	14,3	19,5
	1996	11,7	16,1	15,7	21,3
Rural	1995	17,4	24,1	22,4	30,3
	1996	16,0	22,7	20,9	29,1

Corespunzător rezultatelor acestei metode, nivelul de trai s-a deteriorat față de cel din anul precedent, atât pe ansamblul populației cât și pentru locuitorii din mediul urban. În schimb, s-a ameliorat cel al populației rurale. Oricum, rata sărăciei populației rurale este net superioară celei din mediul urban.

Chiar la nivelul unor grupuri sociale, rezultatele au o anumită stabilitate în timp. Este vorba de faptul că nu apar diferențe brutale între cei doi ani consecutivi

¹Gospodăriile situate sub pragul superior de sărăcie au un nivel al cheltuielilor pentru produse alimentare egal cu valoarea coșului de produse alimentare.

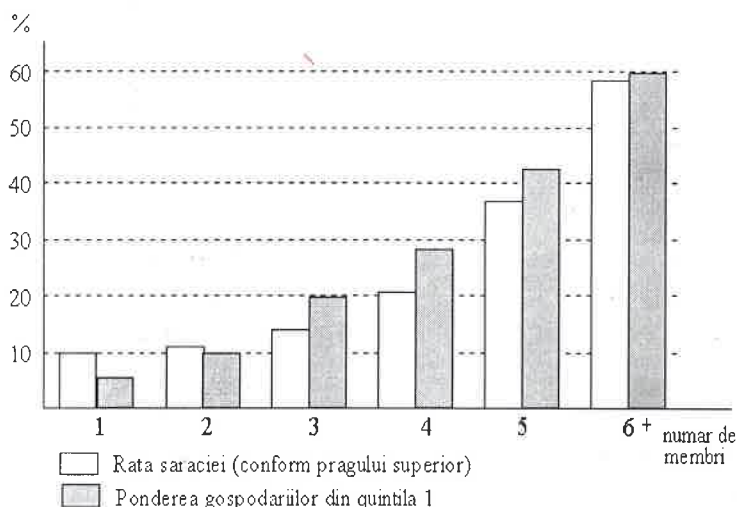
²Gospodăriile situate sub pragul inferior de sărăcie au un nivel al cheltuielilor totale mai mic sau cel mult egal cu valoarea coșului de produse alimentare.

în legătură cu situarea fiecărui grup social față de etalonul reprezentat de starea generală a populației statistice de referință. Bunăoară, gospodăriile de șomeri își păstrează, în timp, caracterul de grup social cel mai supus riscului sărăciei și excluderii sociale. Tot așa cum relația între mărimea gospodăriei și cea a riscului situării sub pragul de sărăcie este aceeași corelație inversă.

În condițiile în care pentru AIG se utilizează un procedeu de sondaj în valuri lunare independente, stabilitatea în timp a rezultatelor aplicării metodei este semnificativă. Aceasta înseamnă că metoda în sine și procedeul de sondaj al AIG nu introduc erori sistematice, ceea ce prezintă o importanță deosebită.

Desigur că este discutabilă aplicabilitatea în cazul României a acestei metode, gândită pentru țările în curs de dezvoltare și aplicată cu succes în aceste țări. După părerea noastră, atâta timp cât veniturile gospodăriilor sunt destinate prioritar (în proporție de aproape 58 %) pentru satisfacerea cerințelor de hrană se va justifica aplicarea metodei. Dar aceasta nu înseamnă că rezultatele nu trebuie comparate și cu cele ale aplicării altor metode. De altfel, potrivit unor calcule similare efectuate pe baza datelor experimentale ale AIG pe nouă luni ale anului 1994, a rezultat că cca 22 % din locuitorii României se situau sub pragul de sărăcie /43/. Orî, în condițiile în care din AIG a rezultat că, în anii 1995 și 1996 ponderea cheltuielilor pentru consumul alimentar a crescut sau s-a menținut la un nivel ridicat, era normal ca în dinamica reflectată de rezultatele aplicării acestei metode să se manifeste cu claritate aceste tendințe.

Este necesar să se sublinieze și un alt fapt care oferă argumente suplimentare în favoarea aplicării metodei. Așa cum rezultă din graficul 3.2., corelația dintre ponderea gospodăriilor situate sub pragul superior de sărăcie și numărul membrilor gospodăriei, este aproape identică cu cea dintre mărimea gospodăriei și ponderea gospodăriilor situate în prima quintilă constituită după cheltuielile medii de consum pe adult echivalent.

Graficul 3.2. Corelația dintre rata sărăciei și ponderea gospodăriilor din quintila 1, pe categorii, în funcție de mărimea gospodăriei

Trebuie precizat că **metoda Băncii Mondiale** se bazează pe un model în care au fost introduse ca variabile independente mărimea gospodăriei și numărul copiilor, fără să se ia în considerare o anumită scală de echivalență. Dimpotrivă, distribuția gospodăriilor pe quintile s-a realizat în funcție de cheltuielile medii de consum pe adult echivalent calculate prin utilizarea scalei de echivalență CNS, bazată pe necesarul de calorii.

De asemenea, modul de constituire a coșului de produse alimentare, ca punct de plecare pentru aplicarea metodei, **nu influențează semnificativ rezultatele**. Spre exemplu, în raportul Băncii Mondiale privind sărăcia în România /43/, proporția persoanelor aflate sub pragul de sărăcie nu diferă semnificativ de cea calculată pentru anul 1996. Ori, în cazul anului 1996 coșul a fost determinat pe baza consumului alimentar al primelor 30 % gospodării ordonate crescător în funcție de consumul caloric. În același timp, rezultatele calculelor din primul raport al Băncii Mondiale au la bază un coș rezultat din structura consumului primelor 40% dintre gospodării.

A doua **este metoda normativă aplicată de ICCV**. În urma aplicării metodei pe datele AIG 1995 se poate constata că rata sărăciei absolute variază între 26,4% și 28,7% din totalul persoanelor incluse în eșantion. Aceasta variație provine din aplicarea pragurilor de sărăcie pe indicatori diferiți ai bunăstării.

Tabelul 3.5. Rata sărăciei absolute după metoda normativă ICCV (1995)

Variabile utilizate	Rata sărăciei corespunzătoare pragului: de subzistență decent			
	gospodării		persoane	
Venituri totale (fără taxe și impozite)				
-inclusiv împrumuturi, sume retrase de la CEC și bănci	20,6	26,4	42,0	48,9
-exclusiv împrumuturi, sume retrase de la CEC și bănci	22,1	28,2	44,0	51,1
Cheltuieli totale (fără taxe și impozite)				
-inclusiv rate, depuneri și restituiri de împrumuturi	21,5	27,3	43,4	50
-exclusiv rate, depuneri și restituiri de împrumuturi	22,7	28,7	45,4	52,2

Diferențele dintre această metodă și celelalte metode, prezentate pe parcursul lucrării, sunt numai într-o mică măsură scoase în evidență prin simpla comparare a ratelor sărăciei. Ceea ce merită subliniat este că deși plaja de variație a ratelor sărăciei în România este relativ restrânsă (pentru anul 1995), aplicarea metodei normative conduce la valori mai ridicate ale procentului de săraci prin comparație cu celelalte metode, fapt care decurge în mod firesc din modalitatea de abordare.

Trebuie precizat că dintre cele două praguri folosite **pragul de subzistență reprezintă o măsură mai adecvată** unei analize comparative a rezultatelor diferitelor metode. **Utilitatea calculării unui prag decent ține mai degrabă de identificarea acelor segmente de populație care se află deasupra pragului de subzistență, dar totuși sunt expuse unui risc relativ ridicat de a cădea sub acesta, datorită lipsei unor resurse care să le “propulseze” în “zona” mai sigură a unui trai decent.** Din perspectiva măsurilor de politică socială, aceste segmente ar trebui să reprezinte un grup țintă pentru strategii de politici sociale pe termen lung.

Cum scopul principal al acestei lucrări este identificarea unor metode de măsurare a sărăciei cât mai adecvate pentru situația României, ar mai trebui adăugate câteva aspecte care reies din aplicarea tuturor metodelor discutate. Este vorba despre incidența mai ridicată a sărăciei în mediul rural și în cazul unor tipuri specifice de gospodărie, cum ar fi:

- gospodăriile de șomeri;
- gospodăriile de lucrători pe cont propriu în activități neagricole;
- gospodăriile de țărani;
- gospodăriile compuse dintr-un număr mare de membri.

Toate metodele pun în evidență aceste aspecte, deși există uneori diferențe semnificative de ordin cantitativ.

Tabelul 3.6. Rata sărăciei absolute după metoda normativă ICCV pe medii de rezidență (1995)

- % -

Variabile utilizate	Rata sărăciei* corespunzătoare pragului			
	de subzistență		decent	
	Urban	Rural	Urban	Rural
Venituri totale (fără taxe și impozite) :				
- inclusiv împrumuturi, sume retrase CEC și bănci	18,6	24,4	40,9	45,8
- exclusiv împrumuturi, sume retrase CEC și bănci	20,6	23,6	42,6	45,4
Cheltuieli totale (fără taxe și impozite):				
- inclusiv rate, depuneri și restituiri de împrumuturi	18,5	22,6	39,9	44,1
- exclusiv rate, depuneri și restituiri de împrumuturi	20,2	25,2	43,7	47,1

* Calculată pentru gospodării

3.2.2. Incidența sărăciei relative

Rezultatele aplicării metodelor specifice conceptului de sărăcie relativă sunt influențate semnificativ de scala de echivalență utilizată. Asupra acestui aspect se va reveni ulterior. Deocamdată este utilă comparația rezultatelor aplicării metodei

prin considerarea pragului de sărăcie ca 60 % din media pe adult echivalent a cheltuielilor de consum, utilizând scala de echivalență CNS cu rezultatele aplicării metodei Băncii Mondiale.

Așa cum rezultă din datele prezentate în tabelul 3.7., proporțiile săracilor nu diferă brutal, nici pe total eșantion și nici pe medii de rezidență. Deci, rezultatele sunt compatibile. În plus, ameliorarea nivelului de trai în mediul rural este mai evidentă. Din păcate, nu se verifică tendința deteriorării în timp a nivelului de trai al ansamblului locuitorilor și al celor din mediul urban. Dimpotrivă, tendința de evoluție este inversă față de cea evidențiată de metoda calorică.

Tabelul 3.7. Rata sărăciei relative, pe total eșantion și pe medii

- % -

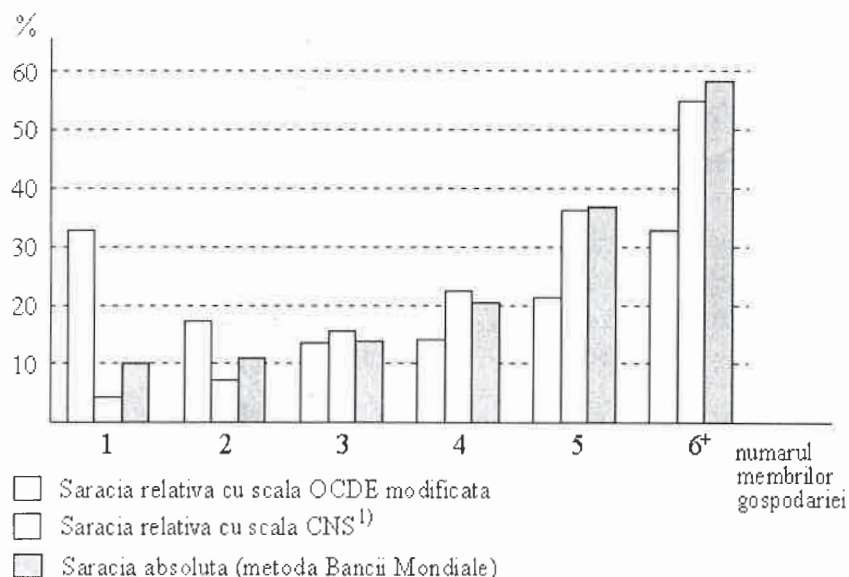
	Anul	Rata sărăciei relative*	
		gospodării	persoane
Total gospodării cercetate	1995	17,7	25,2
	1996	16,3	23,4
Urban	1995	13,5	19,3
	1996	13,2	18,6
Rural	1995	21,8	30,9
	1996	19,1	27,7

* Pragul de sărăcie reprezintă 60 % din cheltuielile medii de consum pe adult echivalent, scala CNS.

Totuși, este foarte important faptul că două abordări conceptuale complet diferite conduc la rezultate atât de apropiate. Desigur că ambele abordări iau în considerare, explicit sau implicit, consumul alimentar exprimat caloric sau monetar.

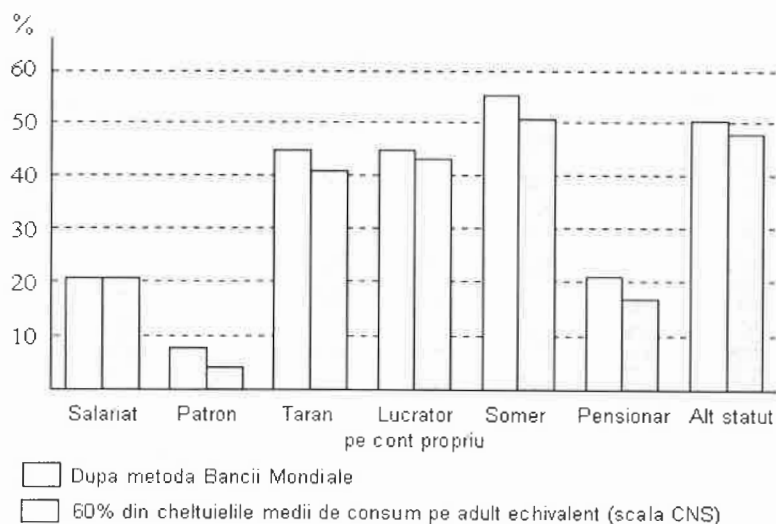
Semnificative sunt diferențele dintre rezultatele aplicării scalei de echivalență OCDE, pe de o parte, a scalei CNS, și cele ale metodei Băncii Mondiale, pe de altă parte (graficul 3.3.). Aplicarea scalei OCDE modificată schimbă fundamental ordinea ierarhică a riscului de sărăcie al unor grupuri sociale, ierarhie stabilită prin celelalte două metode¹.

¹ În anexa 3.5. sunt prezentate și rezultatele obținute prin utilizarea altor variante de prag al sărăciei relative (40, respectiv 50% din media cheltuielilor de consum pe adult echivalent), cu scală OCDE modificată și CNS, precum și pe persoană fizică.

Graficul 3.3. Comparații privind ratele sărăciei rezultate prin aplicarea a trei metode

Explicația ar consta în faptul că, scala OCDE modificată este construită prin raportarea tuturor membrilor gospodăriei la capul gospodăriei, acestuia din urmă acordându-i-se coeficientul 1. Pe de altă parte, scala CNS atribuie coeficienți fiecărui membru, în funcție de necesarul de calorii diferențiat pe grupe de vârstă și sexe. În același timp, așa cum s-a subliniat anterior, modelul aplicat în cazul metodei absolute utilizează ca variabile independente mărimea gospodăriei și numărul copiilor. În schimb, se stabilește o anumită compatibilitate între rezultatele metodei calorice și ale aplicării scalei românești de echivalență CNS pentru determinarea sărăciei relative pe categorii constituite în funcție de statutul socio-ocupational al capului gospodăriei (graficul 3.4.).

Graficul 3.4. Rata sărăciei după statutul ocupațional al capului gospodăriei

În general, ierarhiile stabilite prin metoda Băncii Mondiale se păstrează și în cazul conceptului de sărăcie relativă aplicat prin utilizarea scalei CNS de

echivalență. Scala de echivalență OCDE modificată, schimbă semnificativ aceste ierarhii.

Compatibilitatea dintre cele două metode - cea absolută a Băncii Mondiale și cea relativă bazată pe utilizarea scalei CNS de echivalență - ar putea constitui un argument important în procesul de selectare a metodelor de studiere aprofundată a sărăciei în România. Metoda absolută se adaptează structurii cheltuielilor de consum ale populației României și, în consecință, poate oferi elemente informaționale esențiale pentru fundamentarea politicilor de combatere a sărăciei. Aplicarea metodei relative și utilizarea scalei de echivalență CNS conduce la rezultate apropiate. În plus, abordarea relativă are avantajul aceleiași baze conceptuale cu metoda standard utilizată în țările UE.

Mai trebuie precizat și faptul că aplicarea scalei OCDE modificată ar conduce la un prag de sărăcie pentru anul 1996 de peste 119 mii lei, adică superior cu aproape 24,1% față de cel stabilit pe baza aplicării scalei CNS (anexa 3.5).

3.2.3. Nivelul indicatorilor sintetici multidimensionali ai sărăciei

Semnificația rezultatelor aplicării modelului multidimensional de studiere a sărăciei diferă, din punct de vedere conceptual, de cele ale aplicării metodelor tradiționale, prin faptul că reprezintă o evaluare a gradului de apartenență la mulțimea săracilor, a întregii populații și nu o rată a sărăciei de departajare tranșantă în săraci și non-săraci. Indicatorul global multidimensional reprezintă, de fapt, o generalizare a ratei sărăciei, în sensul că dacă gradul de apartenență al fiecărui individ la mulțimea săracilor ar fi 0 (deloc sărac) sau 1 (total sărac) atunci acest indicator ar coincide cu rata sărăciei. Cum, din perspectiva metodei TFR așa ceva nu se întâmplă, mulțimea săracilor fiind o mulțime vagă (difuză) atunci și indicatorul global poate fi interpretat ca un procent difuz. Prin urmare, compararea concluziilor referitoare la amploarea sărăciei desprinse în urma aplicării metodei TFR cu cele ale aplicării altor metode, este justificată.

În acest caz, dacă se consideră că 100 exprimă sărăcia totală a întregii populații, atunci o valoare a indicatorului de 27,9 (tabelul 3.8) nu înseamnă că 27,9% din totalul indivizilor sunt săraci, ci faptul că gradul de sărăcie globală al tuturor atinge 27,9% din valoarea maximă. Același înțeles îl au și valorile indicatorilor sintetici la nivel de grupă de variabile.

Tabelul 3.8. Indicatori sintetici multidimensionali ai sărăciei

	Anul	Gradul de apartenență la mulțimea săracilor:		
		Total eșantion	Urban	Rural
Persoană fizică (per capita)	1995	27,9	17,5	38,4
	1996	27,0	17,8	35,4
Adult echivalent potrivit scalei:				
- CNS	1995	27,9	17,5	38,3
	1996	27,0	17,9	35,3
- OCDE modificată	1995	27,7	17,9	38,2
	1996	26,6	17,4	35,1

Rezultatele modelului multidimensional și cele obținute prin metode tradiționale evidențiază discrepanțe mari la nivelul unor grupuri sociale. Astfel, în condițiile în care după metoda Băncii Mondiale sau după cea relativă, proporția săracilor din rural este mai mare cu aproape 50% față de cea din urban, în cazul modelului multidimensional, indicatorul sintetic al sărăciei din rural este dublu față de cel din urban. Explicația acestor discrepanțe constă tocmai în faptul că în model sunt introduse ca variabile de lucru o serie de caracteristici ale bunăstării și/sau sărăciei care au importanță diferită în cele două medii de rezidență (de exemplu: alimentarea cu apă din rețeaua publică, existența instalației de apă caldă, dotarea cu telefon etc.).

Din perspectiva indicatorilor sintetici multidimensionali ai sărăciei apar diferențe mari și pe categorii de gospodării după numărul membrilor acestora (anexa 3.6. și anexa 3.7.). În schimb, din punct de vedere al categoriei de indicatori care includ cheltuielile totale de consum, (cheltuieli utilizate și la evaluarea sărăciei prin metoda relativă), rezultatele de la o metodă la alta nu diferă în mod semnificativ. Dimpotrivă, acestea oferă un al treilea argument în favoarea aplicării metodelor bazate pe criterii obiective, care rezultă din studierea comportamentului populației.

Este de remarcat faptul că și rezultatele aplicării modelului multidimensional au o mare stabilitate în timp, în sensul că nu se înregistrează schimbări brutale pe termen scurt, nespecifice fenomenelor cu un înalt grad de inerțialitate (cum este și sărăcia). și prin intermediul acestor rezultate se poate concluziona că în anul 1996 nivelul de trai ar fi înregistrat o ușoară ameliorare.

Aplicarea modelului multidimensional este importantă și din următoarele considerente:

- Este utilizabil, în principal, ca **model de analiză a sărăciei**, permițând identificarea și evaluarea contribuției principalelor cauze generatoare ale acestui flagel. De aceea modelul se completează cu celelalte în studierea aprofundată a sărăciei.

- Pe termen scurt, pot fi utilizate numai rezultatele aplicării modelului pornind de la acele variabile (în speță **monetare**), care prezintă la momentul actual aceeași importanță pentru toate grupurile sociale. Prin urmare, aceste rezultate sunt utilizabile la fundamentarea **politicilor de protecție socială pe termen scurt**.

- Problematika deosebit de complexă a combaterii sărăciei, este necesar să fie abordată dintr-o perspectivă mai cuprinzătoare și pe termen lung. La orizontul a două decenii, spre exemplu, este de presupus că majoritatea variabilelor luate în prezent în considerare vor prezenta aproximativ aceeași importanță pentru toate grupurile sociale. În consecință, rezultatele aplicării modelului, exprimate prin intermediul **indicatorului global**, pot fi utilizate la elaborarea unei **strategii de lungă durată**, care să vizeze atenuarea sau chiar eradicarea discrepanțelor dintre mediile de rezidență sau dintre diferite grupuri sociale.

CAPITOLUL 4

Concluzii și opțiuni posibile

Membrii echipei operaționale, în calitate de specialiști ai principalelor instituții din România care au preocupări în domeniul studierii sărăciei și în cel al asigurării datelor utilizabile în acest scop, au analizat rezultatele aplicării diferitelor metode de evaluare a sărăciei. În urma analizelor succesive, s-au conturat câteva concluzii esențiale referitoare la abordarea unei asemenea problematici complexe, printre care:

- Reflectarea în lucrările de specialitate a problematicii sărăciei și excluderii sociale rămâne destul de controversată și, nu de puține ori, impregnată cu tonalități politice. Dincolo de aceasta, însă, importantă rămâne identificarea modelelor și metodelor de studiere a sărăciei, compatibile cu starea actuală a societății românești și a economiei naționale, precum și cu posibilitățile de operaționalizare pe plan național a metodelor.

- Sursa principală de date pentru studiul sărăciei în România o constituie ancheta integrată în gospodării, cercetare amplă care oferă estimații cu o precizie corespunzătoare obiectivelor studiului. Întrucât sărăcia este un fenomen complex, este firesc să se apeleze și la alte surse de date, cu caracter exhaustiv sau de tipul anchetelor prin sondaj. Acestea din urmă au, cel puțin în situația actuală din România, un rol complementar.

- Rezultatele aplicării mai multor metode de evaluare a sărăciei, aplicate de echipe care au lucrat independent, dar utilizând aceleași surse de date, se înscriu într-o plajă relativ restrânsă. Astfel, cu toate că s-au utilizat metode care diferă semnificativ între ele, a rezultat că în România ratele sărăciei se situează între 23% și 33%. Aceasta înseamnă o reducere semnificativă a discrepanțelor dintre diferite estimări anterioare, care variaza între 20% și aproape 80% pentru tipuri diferite de praguri, datorită, în principal, modalităților diferite de abordare, eterogenității și fiabilității diferitelor surse de date utilizate.

- Diferențele semnificative dintre rezultatele obținute prin aplicații realizate pe baza aceleași surse de date sunt generate de scalele de echivalență utilizate. Pentru unele abordări de tip normativ, ca și pentru cele specifice sărăciei relative și modelului multidimensional, scala de echivalență trebuie considerată parte integrantă a metodelor respective.

Fiecare dintre metodele aplicate are performanțe și limite. Metodele de măsurare ale sărăciei pot fi grupate în două categorii: cele care decurg din analiza comportamentului populației și cele cu caracter preponderent normativ. Primele prezintă avantajul integrării organice în realitatea economico-socială a unei țări și leagă estimarea sărăciei de starea societății la un moment dat, fie că aceasta este de creștere, fie de criză profundă. Celelalte au avantajul că evită subordonarea

opțiunilor la o stare indezirabilă a societății, dar în România nu există un consens asupra elementelor subiective și obiective care trebuie considerate în construcția coșurilor. În consecință, membrii echipei operaționale au convenit următoarele criterii de selectare a metodelor utilizabile pentru studierea sărăciei în România:

- capacitatea de a reflecta starea economico-socială a României din fiecare etapă de evoluție;
- gradul redus de complexitate în scopul evitării unor calcule laborioase, potențial, generatoare de erori;
- operativitatea aplicării;
- minimizarea dificultăților de percepere a metodei de către oamenii politici, patronat, sindicate, mass media etc.;
- rapiditatea adaptării metodei la diferite opțiuni de politică socială;
- asigurarea comparabilității pe plan internațional și, mai ales, pe plan european.

Corespunzător acestor criterii, se propune, **utilizarea cu prioritate a metodelor specifice conceptului de sărăcie relativă, cu aplicarea scalei CNS. Pentru comparații internaționale ar urma să se aplice scala de echivalență OCDE modificată.** S-a acceptat că aceste metode satisfac criteriile convenite. De asemenea, metoda standard recomandată pentru țările UE este de același tip, doar că se bazează pe utilizarea scalei de echivalență OCDE modificată.

S-a apreciat, de asemenea, că este necesară complementarizarea metodelor specifice conceptului de sărăcie relativă cu aplicarea **modelului multidimensional**. Datorită faptului că modelul ia în considerare un vector de variabile esențiale prin care se definește conceptul de calitate a vieții, acesta este utilizabil, în principal, în analiza sărăciei, rezultatele aplicării sale contribuind la explicarea cauzalității și modului de manifestare a fenomenului complex studiat. În acest mod, se compensează limitele inerente ale metodelor de tip unidimensional.

Opțiunea formulată pentru utilizarea prioritară a setului de metode menționate nu exclude aplicarea și a altor metode. Prioritatea acordată are ca scop simplificarea și operaționalizarea activității de evaluare și analiză a sărăciei. Aplicarea în paralel și cu caracter complementar a altor metode poate să ofere elemente informaționale utile pentru anumite componente ale politicii sociale.

A N E X A 1.1

Metoda normativă - ICCV

Definiția conceptului adoptat: sărăcia este lipsa de resurse, care tinde să se permanentizeze, necesare satisfacerii nevoilor de consum care asigură "nivelul minim de sănătate și demnitate" (A.L.Bowely).

Pragul de sărăcie, în metodologia normativă adoptată de ICCV, este determinat pe baza unui coș de produse (alimentare și nealimentare) și servicii: ceea ce oamenii ar trebui să consume pentru a asigura fiecărui membru al familiei menținerea sănătății și participarea acestuia la viața/activitățile de zi de zi ale comunității în care trăiește. Determinarea coșului de produse și servicii pornește de la normativele de consum elaborate de către experți, care țin cont de modelul de consum definit atât de cerințele unei alimentații sănătoase, de caracteristicile geografice ale țării, de nevoile imperative ale vieții în societatea românească și de normele culturale ale comunității.

Toți cei al căror consum/venit total se situează sub acest prag sunt considerați săraci "economic", prezentând un risc mare de a fi și excluși societății românești actuale.

Pragul de sărăcie a fost calculat prin raportare la gospodărie și nu la persoană. Cheltuielile pentru alimentație, locuință (cu toate dotările și întreținerea), întreținerea și educația copiilor se realizează în comun de către toți membrii gospodăriei. Resursele economice se formează tot la nivelul gospodăriei prin cumularea veniturilor individuale.

Coșul alimentar

Coșul alimentar include cantitatea și varietatea de produse alimentare care asigură fiecărui membru din familie (ținând seama de vârstă, sex și obiceiurile alimentare) calorii-proteinele, glucidele, lipidele, sărurile minerale și vitaminele - necesare menținerii sănătății.

Elaborarea coșului alimentar a pornit de la normativele de consum elaborate de către nutriționiști¹.

¹Ne referim la experții din cadrul Secției de Nutriție a Institutului de Sănătate Publică și Igienă, cărora pe această cale le mulțumim pentru colaborare.

Tabelul 1. Necesarul de consum alimentar pe grupe de produse

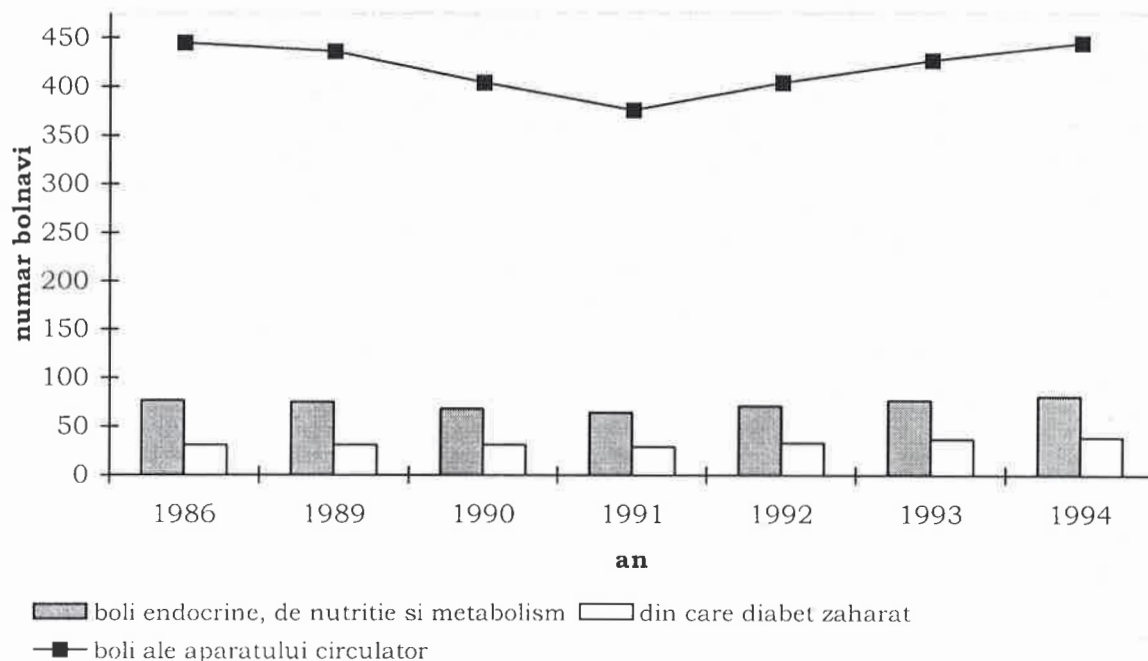
	Copii între 4 și 14 ani	Adolescenți între 14 și 18 ani	Femei (20-60 ani) efort mediu	Bărbați (20-60 ani) efort mediu	Femei peste 60 de ani	Bărbați peste 60 de ani
Număr calorii/ zi/ persoană	2166,7	2975	2600	3100	2100	2300
	<i>grame / zi / persoană</i>					
Lapte și produse lactate (în echi- valent lapte)	783,3	712,5	475	575	450	500
Carne și preparate din carne (în echi- valent carne)	111,7	195	175	200	150	150
Pește și preparate din pește (în echi- valent pește)	21,7	32,5	25	30	25	25
Ouă	41,7	50	35	37,5	15	20
Grăsimi total din care:	37,3	45	42,5	50	30	37
vegetale	14	20	20	27,5	15	20
Produse cerealiere (în echivalent făină)	230	382,5	360	495	280	290
Cartofi	170	202,5	170	215	160	180
Legume	253,3	332,5	285	330	270	260
Leguminoase uscate	5,7	9,75	8,5	8,5	5	7
Fructe	153,3	185	160	165	140	130
Zahar	43,3	65	65	70	55	60

Notă: Valorile au fost calculate ca medie aritmetică a necesarului caloric pentru copii de vârstă 4-7 și 7-14 ani, pentru a obține necesarul caloric al copiilor sub 14 ani; la fel pentru femei și bărbați între 20 și 60 de ani, pentru care s-a determinat media consumului necesar pentru categoriile de vârstă 20-45 și 45-60 ani

Trebuie precizat că **opțiunea metodologică pentru normative de consum** este justificată și de următoarele aspecte manifeste în România:

- ♦ Statisticile, arată că incidența diferitelor boli asociate unei alimentații incorecte este, începând cu anul 1991, în continuă creștere. (Anuarul Statistic 1995, CNS)

Bolnavi spitalizați după clase de boli

- ◆ Dacă ne referim numai la două dintre aspectele contrastante obținem următoarea imagine: 60% dintre copii sunt anemici, 3 milioane de persoane sunt obezi (oficial înregistrați).
- ◆ În octombrie 1997, față de octombrie 1990 venitul salarial mediu era de 233,5 ori mai mare în timp ce prețurile fixe și tarifele au crescut, în medie de 393,5 ori. Cele mai mari creșteri ^{le-} înregistrat-~~o~~ prețurile produselor alimentare. Astfel, prin raportare la anul 1990, un kg de carne de porc costă 125 lei (față de 26 lei); un kg salam de vară costă 140 lei (față de 64 lei), un kg de telemea costă 63 lei (față de 19 lei), etc. (Date CNS).

Anemia, obezitatea precum și bolile amintite anterior sunt efecte ale unei alimentații incorecte, iar aceasta este determinată în cea mai mare măsură de lipsa de resurse economice a populației și nu de un anume model cultural de consum sau lipsei de educație.

Ca urmare, considerăm că în construirea unui coș alimentar, utilizarea cantităților medii consumate efectiv de către populație (cu atât mai mult a grupului de populație cu resurse economice reduse) ar introduce distorsiuni majore. Cantitățile medii consumate reprezintă, din perspectiva noastră, un indicator al modului în care oamenii se alimentează în condițiile insuficienței resurselor economice necesare obținerii unei alimentații sănătoase.

Ca un argument în plus, analizele realizate în cadrul Institutului de cercetări financiare și monetare "Victor Slăvescu" subliniază că lipsa banilor este cauza care a generat, la nivelul populației din România, printre alte fenomene, creșterea

consumului de pâine și cereale de slabă calitate în detrimentul produselor din carne, pește, al dulciurilor și fructelor.

Am realizat o comparație între consumul mediu normativ (medie a necesarului alimentar anual pentru câte un reprezentant din cele 6 categorii de populație considerate în tabelul 1) și consumul (disponibilul de consum) mediu anual pe locuitor (Anuarul Statistic 1996, p.194, CNS), la principalele categorii de produse alimentare.

Categorie alimentară	Consum mediu normativ (anual/pe locuitor)	Consum mediu real (an 1995/pe locuitor)	Procentul din consum real a consumului normativ
Lapte și produse din lapte în echivalent lapte (exclusiv untul)- l	180,4	188,6	95,7%
Carne și produse din carne (în echivalent carne proaspata) – kg	59,6	47,8	<u>124,7%</u>
Pește și produse din pește – kg	9,1	-	-
Ouă - kg (1kg = 20 buc.)	12	9,8	<u>122%</u>
Grăsimi - total (greutate brută) – kg	11,9	12,3	96,7%
Produse din cereale (în echivalent făină) – kg	123,9	162,4	<u>76,3%</u>
Cartofi – kg	66,8	71	94,1%
Legume și produse din legume (în echivalent legume) – kg	105,2	115,6	91%
Leguminoase uscate – kg	2,7	-	-
Fructe și produse din fructe (în echivalent fructe) – kg	56,8	45,8	<u>124%</u>
Zahăr și produse din zahăr (în echivalent zahăr) - kg	21,8	23,5	92,8%

În interpretarea diferențelor între consumul normativ și cel real trebuie avută în vedere ponderea diferită în populație a celor 6 categorii de vârstă și sex considerate.

Există diferențe semnificative (consumul normativ reprezintă peste 120% sau sub 80% din consumul real al populației) doar pentru următoarele categorii alimentare:

1. Carne și produse din carne;
2. Fructe și produse din fructe;
3. Ouă; și
4. Produse din cereale.

Situația reproduce concluziile studiului amintit - din lipsă de bani, oamenii reduc consumul la produsele mai scumpe și își asigură necesarul caloric măbind consumul la produsele mai ieftine.

Pentru a ne asigura că această opțiune nu este determinată de obiceiuri alimentare, ci de lipsa de resurse am comparat consumul normativ cu consumul mediu real al anului 1990 (an în care, până în luna octombrie, s-au păstrat prețurile fixe din anul 1989). Se obține:

Categorie alimentara	Consum mediu normativ (anual/pe locuitor)	Consum mediu real (an1990/pe locuitor)	Procentul din consum real a consumului normativ
Carne și produse din carne (în echivalent carne proaspătă) - kg	59,6	61	<u>97,7%</u>
Ouă - kg (1kg = 20 buc.)	12	12,3	<u>97,5%</u>
Produse din cereale (în echivalent făină) - kg	123,9	158,5	<u>78%</u>
Fructe și produse din fructe (în echivalent fructe) - kg	56,8	59,9	<u>95,5%</u>

Consumul de produse din cereale este mai mare decât cel normativ - fie consumul în exces al acestor produse este un obicei alimentar al populației din România, fie produsele incluse în această categorie reprezintă încă produse relativ ieftine prin comparație cu celelalte, fiind caracterizate de o creștere mai lentă a prețurilor sau subvenționate de către stat.

Spre deosebire de produsele din cereale, consumul real din toate celelalte trei categorii de produse alimentare este evident influențat de combinația între nivelul veniturilor populației și prețul produselor. *Cantitățile medii consumate de populație în anul 1995 nu reprezintă modelul de consum al populației (ceea ce ar consuma populația dacă și-ar putea permite), ci un model de consum impus de resursele economice ale gospodăriilor (ceea ce își permite să consume populația).*

Ca urmare, în construirea coșului alimentar, demersul a fost etapizat astfel:

ETAPA 1. Am selectat două tipuri de gospodării care să permită elaborarea atât a coșului de produse și servicii, cât și a scalei de echivalență.

În acest sens am considerat:

- ♦ **gospodăria compusă din 4 persoane** și anume 2 adulți activi (bărbat și femeie) și 2 copii (unul peste 14 ani, iar cel de-al doilea între 4 și 14 ani), care oferă o bună acoperire a categoriilor considerate de normativele de consum alimentar: reflectă necesarul de consum atât pentru adulți activi

(bărbat/femeie), cât și pentru adolescent și copil minor (băiat/fată). De altfel, datele recensământului din anul 1992 arată că tipul de gospodărie format din 4 persoane, dintre care 2 persoane active, este bine reprezentat la nivelul populației din România (663393 de gospodării, dintre care 206199 localizate în mediul urban). Mai numeroase decât acest tip de gospodărie sunt doar cele cu 2 sau 3 persoane dintre care 2 active, dar acestea acoperă cel mult trei categorii de sex/vârstă.

Din datele AIG 1995 am selectat tipul de gospodărie expus anterior. Acest lot de gospodării include 751 de cazuri (dintre care 72.8% localizate în mediul urban).

Lotul include gospodării din toate județele țării și municipiul București.

Pe subeșantioanele lunare ale anului 1995 cele 751 (100%) de cazuri se distribuie astfel:

ianuarie	8,5%	aprilie	7,3%	iulie	7,2%	octombrie	8,8%
februarie	7,6%	mai	8,7%	august	7,3%	noiembrie	8,5%
martie	9,1%	iunie	8%	septembrie	8,1%	decembrie	10,9%

- ♦ **gospodăria de 2 persoane** compusă dintr-un cuplu cu vârste de peste 60 de ani. Acest al doilea tip de gospodărie reflectă necesarul de consum al ultimelor două categorii de populație considerate - femeie/bărbat peste 60 de ani.

Din datele AIG 1995 am selectat acest tip de gospodărie. Lotul de gospodării astfel obținut include 3354 de cazuri (dintre care 34,1% din mediul urban).

Lotul include gospodării din toate județele țării și municipiul București.

Pe subeșantioanele lunare ale anului 1995 cele 3354 (100%) de cazuri se distribuie astfel:

ianuarie	8.6%	aprilie	9.2%	iulie	8.4%	octombrie	8.0%
februarie	8.6%	mai	8.2%	august	8.5%	noiembrie	7.9%
martie	8.2%	iunie	7.8%	septembrie	8.3%	decembrie	8.3%

ETAPA 2. Am calculat cantitățile pe grupe de produse alimentare, conform normativelor expuse anterior. Am considerat că cei doi adulți din gospodărie depun un efort mediu (care predomină în economia națională).

De exemplu, necesarul lunar de lapte și produse lactate (în echivalent lapte) este suma cantităților necesare zilnic fiecărui membru al gospodăriei considerate, înmulțite cu 365 (numărul zilelor într-un an calendaristic) și împărțit la 12 (număr de luni ale unui an).

De exemplu, pentru gospodăria de 4 persoane (doi adulți, un copil și un adolescent) avem:

	copil între 4 și 14 ani	adolescent între 14 și 18 ani	femei (20-60 ani) efort mediu	bărbat (20-60 ani) efort mediu
Nr. calorii	2166,7	2975	2600	3100
Lapte și produse lactate (în echivalent lapte)/zi	783,3g	712,5g	475g	575g

Cantitatea normativă necesară lunar familiei = $(783,3 + 712,5 + 475 + 575) \times 365 / 12 = 77,4$ kg echivalent lapte

Tabelul 2. Necesarul de consum alimentar pe familie

	Familie formată din doi adulți (între 20 și 60 ani) și doi copii (un adolescent și un copil sub 14 ani)		Familie formată din două persoane peste 60 ani	
	grame/zi	kg/lună	grame/zi	kg/lună
Lapte și produse lactate (în echivalent lapte)	2540	77,4	950	28,9
Carne și preparate din carne (în echivalent carne)	680	20,7	300	9,1
Pește și preparate din pește (în echivalent pește)	100	3	50	1,5
Ouă	164	5	35	1
Grăsimi total, din care: vegetale	175	5,3	67	2
	81,5	2,5	35	1,1
Produse cerealiere (în echivalent făină)	1,467	44,6	570	17,3
Cartofi	758	23,1	340	10,3
Legume	1200	36,5	530	16,1
Leguminoase uscate	32,4	1	12	0,4
Fructe	663	20,2	270	8,2
Zahăr	243,3	7,4	115	3,5

ETAPA 3. În continuare cantitățile normative lunare pe categorii alimentare au fost distribuite între diferite produse. Pentru a realiza această

distribuire am respectat **structura medie a consumului alimentar real** al gospodăriilor de tipul considerat.

De exemplu: cantitatea normativă de 77,4 echivalent litri de lapte, necesară într-o lună gospodăriei de 4 persoane, a fost transformată în litri/kg de lapte, diferite brânzeturi, smântână, iaurt sau unt folosind ponderea medie a cantității consumate din fiecare produs în cantitatea totală (în echivalent lapte²) consumată efectiv de familiile din lotul considerat. S-au obținut astfel cantitățile normative lunare pentru fiecare produs din categoria de lapte și produse lactate: 27,06 litri lapte (de vacă, bivoliță, oaie, capră); 130 g lapte praf; 1,55 kg lapte bătut sau iaurt; 2,53 kg telemea vacă; 2,15 kg telemea oaie; 1,75 kg brânză proaspătă și smântână; cașcaval 360 g.

Considerăm că prin această combinație între normativele de consum și structura reală a consumului se obține un coș care răspunde cerințelor teoretice ale unei alimentații sănătoase și, în același timp, corespunde modelului de consum existent în realitate.

Ponderile medii ale produselor în fiecare grupă de produse în parte am considerat-o normă culturală existentă la nivelul populației, cu alte cuvinte indicator al obiceiurilor alimentare specifice tipului respectiv de gospodărie. După cum am arătat anterior, cantitățile medii consumate de populație sunt puternic dependente de combinația între resursele economice ale gospodăriei și prețurile produselor alimentare. Chiar dacă indivizii vor reduce cantitatea consumată dintr-o anumită categorie de produse alimentare ne așteptăm ca structura categoriei respective să nu sufere schimbări semnificative. Adică, în lipsa resurselor într-o gospodărie se va consuma, în medie, o cantitate mai mică de carne și produse din carne, care va fi cumpărată la prețuri mai mici (oase și aripi în loc de mușchi sau pulpe; parizer în loc de salam de vară; etc.), dar ponderea în această grupă a diferitelor produse incluse va avea o inerție mare, deoarece este determinată de obiceiurile alimentare ale gospodăriei.

Precizare - utilizarea structurii medii de consum induce o relativă aplatizare. Adică, la nivelul cantităților consumate efectiv există diferențe statistice semnificative între familiile din cele doua medii rezidențiale. De exemplu, în medie pe lună, cantitatea de mălai consumată de o familie din mediul rural este de 7,23 kg, în timp ce o familie din mediul urban consumă doar 2,63 kg. Ca urmare, ponderea mălaiului în totalul grupei de produse cerealiere este mai mare în rural decât în urban. În plus, există diferențe semnificative și între diferitele regiuni istorice. Toate aceste diferențe sunt practic ignorate în construcția coșului.

² Am utilizat coeficienții de echivalență considerați în metodologia AIG-CNS.

Tabelul 3 Coșul alimentar (kg/lună)

Grupe de produse	Produse	Cantități necesare pentru o familie de:	
		patru persoane	două persoane vârstnice
Lapte și produse lactate	Lapte vacă (3% grasime)	27,06	11,27
	Lapte praf	0,13	0,05
	Lapte bătut, iaurt	1,55	0,58
	Branză telemea vacă	2,53	0,95
	Branză telemea oaie	2,15	0,71
	Branză proaspătă, smântână	1,75	0,60
	Cașcaval	0,36	0,13
	Unt	0,63	0,21
Carne și preparate din carne	Carne bovine	2,28	1,27
	Carne porcine	6,00	2,91
	Carne oaie, capră	1,03	0,36
	Carne pasăre	5,38	2,37
	Specialități preparate din carne	0,33	0,14
	Salamuri, cârnați	2,98	1,16
	Alte preparate carne	1,478	0,43
Pește și preparate din pește	Pește proaspăt și congelat	2,55	1,35
	Pește sărat, uscat, afumat și alte produse din pește	0,12	0,06
	Conserve pește	0,33	0,09
Cereale	Faină	3,00	1,90
	Mălai	3,25	1,90
	Pâine	47,15	15,81
	Biscuiți	0,91	0,59
	Paste făinoase	1,58	0,47
	Orez	1,52	0,69
	Griș, arpacaș	0,45	0,43
Grăsimi	Slanină crudă	0,23	0,1
	Untură	1,65	0,47
	Ulei comestibil	2,2	0,96
	Margarină	0,3	0,14
Zahăr	Dulceață, gem, peltea, marmeladă	2,24	0,53
	Zahăr	6,67	2,41
Cartofi	Cartofi	23,1	10,3
Ouă	Ouă (bucăți)	60	20
Leguminoase uscate	Fasole boabe, mazăre, linte	1,00	0,40
Legume	Morcovi, pătrunjel, păstârnac	2,92	1,45
	Alte rădăcinoase comestibile	0,73	0,32
	Tomate	3,65	1,61
	Pătlăgele vinete	1,10	0,48
	Ceapă uscată	4,75	2,09

continuare Tabel 3

Grupe de produse	Produse	Cantități necesare pentru o familie de:	
		patru persoane	două persoane vârstnice
Fructe	Usturoi uscat	0,37	0.32
	Ardei, gogoșari	1,10	0.48
	Fasole verde	0,73	0.32
	Varză, conopidă	2,92	1.13
	Verdețuri proaspete	0,73	0.32
	Alte legume proaspete	2,19	1.13
	Murături, varză acră	5,26	2.06
	Bulion	1,46	0.64
	Pepeni verzi, galbeni	1,82	0.82
	Nuci (în coajă)	0,46	0.33
	Mere	7,06	3.03
	Pere	1,61	0.25
	Vișine, cireșe	1,11	0.33
	Caise, piersici	0,4	0.16
	Struguri	0,9	0.16
	Căpșuni, zmeură	0,3	0.33
	Citrice, alte fructe meridionale, tropicale	2,04	1.48
	Prune		0.16
	Compot		0.35

ETAPA 4. Coșul obținut prin metodologia expusă este convertit în lei prin multiplicarea cantității din fiecare produs cu prețul de cumpărare al acestuia.

Înregistrarea consumului alimentar în AIG nu ține cont de calitatea produselor alimentare, ca urmare există o dispersie foarte mare a prețurilor de cumpărare ale acestora. Pe de altă parte, am pornit de la premisa că gospodăriile cu resurse materiale reduse vor cumpăra, cel puțin o parte din produse, de calitate inferioară și prin urmare prețurile de cumpărare asociate acestor gospodării vor fi mai mici. Deoarece urmărim elaborarea unui prag minim am selectat doar subeșantionul gospodăriilor care au venitul net per capita mai mic decât venitul mediu net per capita (111426,028 lei).

La nivelul acestor 16760 gospodării (respectiv 53,1% din total eșantion) este posibil să apară distorsiuni datorită disparității regionale sau rezidențiale ale prețurilor. Pentru a reduce pe cât posibil aceste distorsiuni a fost considerat prețul median existent la nivelul subeșantionului. În plus, prețul de cumpărare pentru legume și fructe a fost considerat în funcție de sezonabilitatea acestora.

Valoarea astfel determinată reprezintă suma de lei necesară asigurării unui nivel decent alimentar. Pentru determinarea valorii coșului alimentar corespunzător nivelului de subzistență vezi pagina 28.

Coșul nealimentar și de servicii.

În stabilirea produselor și serviciilor din cadrul fiecărei grupe menționate (vezi pagina 28) am avut în vedere următoarele:

- ♦ **Cheltuielile de îmbrăcăminte-încălțăminte** pentru copii au fost considerate ca având un grad mai redus de elasticitate în raport cu cele ale adulților. Din perspectiva normativă copilul reprezintă un bun social, astfel încât resursele economice ale gospodăriei, atât cât există, sunt orientate, în primul rând, spre satisfacerea nevoilor acestuia. Ca urmare, cheltuielile de îmbrăcăminte-încălțăminte ale adulților au fost determinate ca procent din valoarea cheltuielilor pentru adolescent. Procentul utilizat pentru adulți a fost de 70% pentru coșul decent și 40% pentru coșul de subzistență.
- ♦ În cazul gospodăriilor de 4 persoane, nu au fost luate în calcul **serviciile de reparații**, considerându-se ca acestea se efectuează în gospodărie (cu excepția reparațiilor de încălțăminte, suma calculată ca 1% din cheltuiala totală pentru încălțăminte).
- ♦ În cazul gospodăriilor de 2 persoane cu peste 60 de ani, **cheltuiala de îmbrăcăminte** este mult redusă fiind considerate numai articolele care se uzează repede sau au o durată relativ mică de folosință (exemplu: cămăși sau bluze). Articolele de **încălțăminte** necesare membrilor acestui tip de gospodărie am considerat că au o durată de utilizare mai lungă prin comparație cu cea avută în vedere pentru adolescent. În schimb, am mărit cheltuiala aferentă **reparațiilor de încălțăminte**. Suma necesară reparațiilor a fost determinată ca procent (20%) din valoarea cheltuielilor de cumpărare pentru încălțăminte.
- ♦ **Cheltuielile pentru transport**, în cazul gospodăriilor de 4 persoane includ transportul părinților la și de la serviciu. Am considerat că școala copiilor este în apropierea casei și nu necesită mijloc de transport. Pentru gospodăriile de 2 persoane s-a considerat valoarea unei jumătăți de abonament urban.
- ♦ Pentru nivelul decent s-a considerat în plus câte o călătorie CFR pe an, pe persoană (pentru tratament, vizitarea rudelor, concediu, etc.) dus-întors de 300 km. În plus a fost adăugat un abonament urban pentru adolescent, ținând cont de nevoile de mobilitate specifice acestuia (liceu, timp liber, etc.).
- ♦ **Cheltuielile de întreținere și dotare a locuinței** au fost determinate pentru un apartament de 3 camere (în cazul gospodăriei de 4 persoane), respectiv o garsonieră (pentru gospodăria de 2 persoane). Dotarea locuinței cu bunuri de folosință îndelungată a luat în calcul acele produse nealimentare care satisfac nevoile minime de confort și permit desfășurarea normală a vieții de zi cu zi, făcând diferențele între cele două tipuri de gospodării. Astfel, am considerat următoarele tipuri de articole: 1. textile de uz casnic; 2. de menaj; 3. electro-casnice și electrice; 4. mobilier.

Cheltuielile de întreținere ale locuinței includ plata abonamentelor: telefonic, de radio și TV, acestea reprezentând din perspectiva noastră minimumul de informare și comunicare, necesar oricărui individ.

Tabelul 5 Cheltuieli pentru întreținerea și dotarea locuinței

	Familia de 4 persoane		Familia de 2 persoane	
	Nivel de subzistență - % -	Nivel decent - % -	Nivel de subzistență - % -	Nivel decent - % -
TOTAL, lei lunar - în % -	35377 100,0	54809 100,0	19898 100,0	20782 100,0
Întreținere și energie electrică	69,3	48,4	87,0	82,0
Textile de uz casnic	9,6	14,7	-	3,5
Articole de menaj	3,0	2,7	-	0,8
Electrocasnice și electrice	10,0	11,1	-	-
Mobilier	-	17,9	-	-
Abonament radio, TV, telefon	8,1	5,2	13,0	13,7

Procentele sunt calculate din suma totală.

- ◆ În **cheltuielile de igienă personală și sănătate** nu au fost incluse cheltuieli pentru servicii de sănătate. Au fost luate în considerare doar articole de igienă personală și medicamente. Pentru un trai decent s-a considerat necesară și introducerea unor servicii de igienă personală.
- ◆ **Cheltuielile școlare** includ numai costul minim necesar rechizitelor școlare.
- ◆ **Serviciile culturale** includ pentru nivelul decent participarea fiecărui membru al gospodăriei la un număr de activități și manifestări culturale, cât și un abonament anual la o publicație cotidiană. La nivelul de subzistență s-au redus aceste cheltuieli prin eliminarea abonamentului la ziar și reducerea numărului de participări la diferitele manifestări culturale.
- ◆ Categoria referitoare la **diverse urgențe** a fost luată în considerare datorită diferitelor contingente ale vieții cotidiene (urgențe medicale, orice situație neprevăzută, etc.). Argumentul în favoarea introducerii acestei categorii rezidă în metodologia utilizată în construirea coșului normativ, care ia în calcul doar produsele și serviciile strict necesare.

Prezentăm în continuare coșurile nealimentare și de servicii pentru cele două tipuri de gospodării și pentru cele două praguri -de subzistență și decentă.

Tabelul 6 Cheltuieli pentru bunuri nealimentare și servicii

	Familia de patru persoane (doi adulți și doi copii)				Familia de două persoane vârstnice			
	Nivel de subzistență		Nivel decent		Nivel subzistență		Nivel decent	
	lei/lună	%	lei/lună	%	lei/lună	%	lei/lună	%
Total coș	97297	100	157549	100	41587	100	52433	100
1. Cheltuieli de transport	14608,2	15	22972	14,58	3652	8,78	7834	14,94
2. Servicii culturale	318,5	0,31	2265	1,44	-	-	1746	3,33
3. Servicii de poștă și telecomunicații	2851,1	2,93	2851	1,81	2851	6,86	2851	5,44
4. Cheltuieli pentru rechizite	2244,5	2,31	3102	1,97	-	-	-	-7
5. Cheltuieli pentru medicamente	917,1	0,94	917	0,58	2293	5,51	2293	4,37
6. Cheltuieli cu locuința	24534	25,21	26534	16,84	17047	40,99	17047	32,5
7. Cheltuieli aparatură electrocasnică și articole electrice	3522,6	3,62	6096	3,84	-	-	1348	2,57
8. Cheltuieli articole textile de uz casnic	3380,6	3,47	8038	5,10	-	-	728	1,39
9. Cheltuieli pentru igiena personală și a locuinței	9122	9,38	11273	7,16	4717,44	11,34	4916	9,38
10. Cheltuieli articole de menaj	1089	1,12	1482	0,94	-	-	156	0,3
11. Îmbrăcăminte	27490,4	28,25	43676	27,72	4562,21	10,97	4655	8,88
12. Încălțăminte	7105	7,3	17217	10,93	2207,85	5,31	2774	5,29
13. Cheltuieli reparații	113,7	0,12	229	0,15	231,96	0,56	401	0,77
14. Servicii de igienă personală	-	-	1088	0,69	-	-	725	1,38
15. Cheltuieli pentru mobilier	-	-	9808	6,23	-	-	-	-
16. Diverse urgențe	-	-	-	-	4024,66	9,68	4959	9,46

Precizari asupra modului de calcul a cosului nealimentar si de servicii.

Datele din AIG nu conțin informații referitoare la prețurile unitare ale diferitelor produse nealimentare și servicii. Prin urmare, pentru determinarea acestora, am utilizat prețurile din 1994, folosite în cercetarea "Dimensiuni ale Sărăciei", realizată în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții. Prețurile au fost deflatate la nivelul prețurilor din ianuarie 1995, prin utilizarea indicilor parțiali pe grupe de produse (publicați în Anuarul Statistic 1995 - 1996).

A N E X A 1.2

Determinarea scalei de echivalență ICCV

Pentru a asigura comparabilitatea măsurării bunăstării între gospodării au fost construite două scale de echivalență corespunzătoare celor două coșuri normative: pentru nivelul de subzistență și respectiv pentru cel decent. Cum cele două coșuri reflectă necesarul unei familii compuse din doi adulți (între 20 și 59 de ani) cu doi copii (unul sub 14 ani și unul între 14 și 18 ani), scalele de echivalență reflectă, la rândul lor, echivalența între primul adult al gospodăriei (căruia i s-a acordat valoarea 1 pe scală) și ceilalți membri ai gospodăriei.

Metodologia construirii scalelor de echivalență pentru acest tip de gospodărie presupune parcurgerea a două etape:

- **prima etapă** - estimarea costului necesarului de consum alimentar (în prețurile lunii ianuarie 1995) pentru fiecare dintre membrii gospodăriei (necesar calculat pe baza informațiilor furnizate de experți nutriționiști);

- **a doua etapă** - estimarea sumei corespunzătoare fiecărui membru al familiei din costul coșului nealimentar (consum nealimentar și servicii). Calculul acestor sume s-a făcut atribuind capului de gospodărie o pondere mai ridicată (până la 80%) din cheltuielile care țin de întreținerea și plata diferitelor servicii privitoare la locuință. Restul cheltuielilor cu privire la consumul nealimentar și de servicii a fost împărțit în funcție de relația dintre destinația respectivelor bunuri și servicii și utilizatorii acestora. Astfel, ca un **exemplu**, cheltuielile pentru rechizite au fost în totalitate "imputate" copiilor, în timp ce cheltuielile pentru igiena personală au fost împărțite între membrii gospodăriei în funcție de tipul articolelor avute în vedere.

În ce privește articolele de uz gospodăresc și aparatura electrocasnică, acestea au fost atribuite cu pondere majoritară celor doi adulți din gospodărie.

- **În final**, sumele rezultate pentru consumul alimentar și nealimentar al fiecărui membru al gospodăriei au fost adunate și, considerându-se că primul adult din gospodărie are valoarea pe scală egală cu 1, au fost calculate valorile de scală ale fiecărui membru. Astfel au rezultat două scale de echivalență, una pentru coșul decent și una pentru coșul corespunzător nivelului de subzistență. Cele două scale rezultate pentru o familie de patru persoane sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Cele două scale sunt relativ apropiate (din motive care țin de structura celor două coșuri), ceea ce a dus în final la considerarea unei singure scale de echivalență, prezentată pe ultima coloană a tabelului:

după statutul ocupațional al capului gospodăriei este necesar să nu aibă caracter tranșant.

Distribuțiile gospodăriilor pe quintile în funcție de cheltuielile medii de consum pe adult echivalent¹ pe diferite grupuri sociale, confirmă necesitatea evitării formulării de concluzii tranșante cu atât mai mult cu cât este mai mare eterogenitatea grupurilor sociale respective.

Bunăoară se poate afirma că, populația din mediul rural este mai expusă riscului sărăciei deoarece din numărul total al gospodăriilor cercetate 23,3 % se găsesc în prima quintilă de cheltuieli de consum corespunzătoare gospodăriilor cu cele mai reduse mijloace de trai, față de numai 16,4% în cazul populației urbane. Dar, populația rurală este eterogenă, ceea ce și explică faptul că 18,5% din gospodăriile din mediul rural se plasează în ultima quintilă, adică cea a “bogaților”.

S-a afirmat, uneori cu prea multă insistență, despre situația precară a gospodăriilor de pensionari (după statutul capului gospodăriei). Din tabelul 2.5 nu rezultă acest lucru. Proportional, după cele de patroni, gospodăriile de pensionari sunt cele mai puțin expuse riscului sărăciei. Aceasta nu înseamnă însă că nu există pensionari săraci, adică **trebuie exclusă absolutizarea concluziilor**. Cele mai expuse riscului sărăciei sunt gospodăriile de șomeri pentru că, de regulă, capul gospodăriei este considerată tocmai persoana care are rolul principal în procurarea veniturilor. Faptul că cea mai mare parte dintre șomeri trăiesc în gospodării cu un alt statut ocupațional al capului gospodăriei este tot un argument pentru evitarea afirmațiilor generalizatoare despre grupul social constituit din persoane aflate în șomaj.

Tabelul 2.5. Distribuția gospodăriilor pe quintile,¹ după statutul ocupațional al capului gospodăriei

- % -

Statutul ocupațional al capului gospodăriei	Total gospodării cercetate	din care situate în quintila:				
		1	2	3	4	5
Total gospodării	100,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
din care de:						
- salariat	100,0	20,1	23,0	21,8	19,0	16,1
- patron	100,0	5,4	12,9	17,3	22,3	42,1
- lucrător pe contpropriu în activități neagricole	100,0	37,1	21,5	17,0	10,7	13,7

¹ Pentru determinarea cheltuielilor medii pe adult echivalent s-a utilizat scala CNS bazată pe consumul caloric stabilit de nutriționiștii români.

	Decent	Subzistență	Scală utilizată
Primul adult (< 60 ani) (cap gospodărie)	1	1	1
Al doilea adult (<60 ani)	0,76	0,72	0,7
Primul copil > 14 ani	0,86	0,81	0,8
Al doilea copil < 14 ani	0,57	0,58	0,6
Total: 4 membri	Total: 3,19 adulți echivalenți	Total: 3,11 adulți echivalenți	Total: 3,1 adulți echivalenți

Opțiunea pentru scala de echivalență utilizată, de rotunjire a scalei de echivalență obținută din coșul normativ de subzistență, se justifică prin faptul că permite reflectarea corectă a numărului de săraci aflați sub pragul de subzistență. Utilizarea ei în cazul calcului numărului celor aflați sub pragul de trai decent are ca efect pierderea unui număr (nesemnificativ) de gospodării, ale căror venituri pe adult echivalent sunt extrem de apropiate de prag. Acest dezavantaj este compensat însă de utilizarea unei scale unice de echivalență, ce permite o comparabilitate mai ridicată.

Următoarea problemă avută în vedere în construirea scalei de echivalență a fost aceea a **persoanelor vârstnice din gospodărie și a gospodăriilor de vârstnici**. Valorile de scală corespunzătoare membrilor vârstnici ai gospodăriei au fost calculate prin utilizarea a două coșuri (decent și subzistență) de bunuri și servicii construite pentru o gospodărie de două persoane în vârstă de peste 60 de ani. Pentru calcularea sumelor în lei corespunzătoare celor doi membri ai acestui tip de gospodărie a fost folosită metoda descrisă mai sus, în cazul gospodăriei de doi adulți și doi copii.

În cazul capului de gospodărie peste 60 de ani, nu a mai fost acordată valoarea de scală egală cu 1 (respectiv acel membru al gospodăriei căruia i-a fost atribuită o pondere mai mare din cheltuielile relative la întreținerea și plata serviciilor privitoare la locuință), **ci valoarea lui de scală a fost calculată prin raportare la primul adult din gospodăria de doi adulți și doi copii**. S-a ajuns astfel la **o singură scală de echivalență** care atribuie o valoare egală cu **0.8 pentru cap de gospodărie peste 60 de ani și 0.6 pentru cel de-al doilea vârstnic**. În consecință, în gospodăriile cu cap de familie în vârstă de peste 60 de ani, acesta va avea o valoare de scală de 0.8, iar în gospodăriile cu cap de gospodărie sub 60 de ani, dar care au în componența gospodăriei vârstnici, aceștia din urmă vor primi o valoare de scală egală cu 0.6 (valoarea corespunzătoare celui de-al doilea membru din gospodăriile de vârstnici).

	Scala
Primul adult (< 60 ani) (cap gospodărie)	1
Primul adult (> 60 ani) (cap gospodărie)	0,8
Al doilea /al treilea... adult (<60 ani)	0,7
Al doilea /al treilea... adult (>60 ani)	0,6
Copil > 14 ani	0,8
Copil < 14 ani	0,6

Utilizarea unei singure scale de echivalență pentru întreg eșantionul reduce cele patru praguri (construite pe două tipuri de gospodărie și pe cele două nivele - subzistență și decență) la două praguri pe adult echivalent. **Pragul de subzistență pentru adult echivalent este de 94567 lei, iar pragul de trai decent pentru adult echivalent este de 129799 lei.**

ANEXA 3.1

Coșul de produse agroalimentare utilizat pentru determinarea pragului de sărăcie după metoda Băncii Mondiale

A. Din anul 1995

Cod	Denumire produs		Consum mediu pe zi pe persoana		Valoarea medie unitară)	Contra- valoarea medie pe zi pe persoana	Medii zilnice pe persoana corectate (k=2425:1770.2)			Medii lunare pe persoana			
			cantitate	numar calorii			cantitatea consumata	consum caloric	valoare	Necorectate		Corectate	
										cantitate	valoare	cantitate	valoare
	TOTAL			1770.2		1256.54		2424.9	1721.33		38223.9		52363.0
101	Grau si secara	Kg	0.0000	0.04	317.22	0.00	0.0000	0.05	0.01	0.0004	0.13	0.0006	0.18
102	Porumb	Kg	0.0001	0.17	301.91	0.02	0.0001	0.23	0.03	0.0020	0.60	0.0027	0.82
103	Faina	Kg	0.0191	67.55	678.89	12.99	0.0262	92.53	17.80	0.5821	395.17	0.7974	541.34
104	Malai	Kg	0.0386	135.39	385.04	14.85	0.0528	185.47	20.35	1.1733	451.79	1.6074	618.90
105	Paine	Kg	0.2542	565.59	615.66	156.50	0.3482	774.80	214.39	7.7327	4760.73	10.5930	6521.74
106	Produse de franzelarie	Kg	0.0012	3.34	1114.01	1.38	0.0017	4.57	1.89	0.0376	41.91	0.0515	57.42
107	Biscuiti	Kg	0.0031	13.12	2375.27	7.33	0.0042	17.98	10.05	0.0939	223.08	0.1287	305.60
108	Specialitati panificatie	Kg	0.0013	4.29	2217.24	2.88	0.0018	5.88	3.95	0.0395	87.66	0.0542	120.09
109	Paste fainoase	Kg	0.0053	19.77	1816.85	9.63	0.0073	27.09	13.19	0.1613	292.99	0.2209	401.37
110	Orez	Kg	0.0099	34.68	1318.88	13.03	0.0135	47.51	17.85	0.3006	396.40	0.4117	543.03
111	Gris	Kg	0.0025	8.79	908.31	2.26	0.0034	12.04	3.09	0.0755	68.60	0.1035	93.97
112	Alte prod. morarit si panif.	Kg	0.0001	0.43	2336.71	0.28	0.0002	0.58	0.39	0.0037	8.58	0.0050	11.75
113	Fasole boabe si leguminoase	Kg	0.0154	46.76	1392.95	21.49	0.0211	64.05	29.45	0.4694	653.87	0.6431	895.74
114	Cartofi	Kg	0.0944	68.17	792.02	74.74	0.1293	93.38	102.38	2.8704	2273.44	3.9322	3114.39
115	Morcovi, sfecla, radacinoase	Kg	0.0109	4.37	1064.53	11.64	0.0150	5.99	15.94	0.3326	354.01	0.4556	484.96
116	Alte radacinoase consumabile	Kg	0.0014	0.41	1019.76	1.44	0.0019	0.56	1.98	0.0431	43.91	0.0590	60.15
117	Tomate	Kg	0.0238	5.78	848.80	20.23	0.0326	7.92	27.71	0.7250	615.40	0.9932	843.04
118	Patlagele vinete	Kg	0.0052	1.06	759.24	3.97	0.0072	1.45	5.44	0.1590	120.74	0.2179	165.40
119	Ceapa uscata	Kg	0.0190	8.05	1002.54	19.07	0.0261	11.02	26.12	0.5786	580.07	0.7926	794.64
120	Usturoi uscat	Kg	0.0014	1.69	2249.71	3.12	0.0019	2.32	4.27	0.0421	94.77	0.0577	129.82
121	Ardei si gogosari	Kg	0.0072	1.65	816.30	5.86	0.0098	2.26	8.03	0.2185	178.38	0.2994	244.37
122	Fasole verde	Kg	0.0050	1.55	915.91	4.60	0.0069	2.13	6.30	0.1528	139.93	0.2093	191.69
123	Varza dulce si conopida	Kg	0.0153	3.86	413.81	6.34	0.0210	5.29	8.68	0.4660	192.84	0.6384	264.17
124	Verdeturi proaspete	Kg	0.0036	1.35	1654.30	6.03	0.0050	1.85	8.25	0.1108	183.29	0.1518	251.08
125	Alte legume proaspete	Kg	0.0117	3.11	1002.08	11.74	0.0161	4.26	16.09	0.3565	357.20	0.4883	489.33
126	Muraturi si varza acra	Kg	0.0216	4.03	1202.94	25.97	0.0296	5.52	35.58	0.6567	789.99	0.8996	1082.21
127	Bulion	Kg	0.0068	4.94	3213.83	21.88	0.0093	6.76	29.98	0.2071	665.65	0.2837	911.87
128	Conserve de legume	Kg	0.0033	1.61	2230.32	7.29	0.0045	2.20	9.99	0.0995	221.90	0.1363	303.98
129	Pepeni verzi si galbeni	Kg	0.0140	1.61	279.80	3.91	0.0192	2.21	5.36	0.4256	119.07	0.5830	163.12
130	Nuci in coaja	Kg	0.0010	2.47	1651.16	1.61	0.0013	3.39	2.20	0.0296	48.84	0.0405	66.91
131	Mere	Kg	0.0187	11.00	901.76	16.85	0.0256	15.07	23.08	0.5683	512.44	0.7785	701.99
132	Pere	Kg	0.0020	1.15	822.02	1.66	0.0028	1.57	2.28	0.0616	50.60	0.0843	69.32
133	Visine, cirese	Kg	0.0023	1.36	1234.15	2.88	0.0032	1.86	3.94	0.0710	87.58	0.0972	119.98
134	Caise, piersici	Kg	0.0012	0.51	1349.68	1.56	0.0016	0.70	2.14	0.0351	47.44	0.0482	64.99
135	Prune	Kg	0.0015	0.89	747.88	1.08	0.0020	1.22	1.49	0.0441	33.00	0.0604	45.21
136	Struguri	Kg	0.0038	3.04	800.71	3.05	0.0052	4.16	4.17	0.1157	92.64	0.1585	126.90
137	Capsuni, zmeura	Kg	0.0005	0.25	1895.47	0.87	0.0006	0.34	1.19	0.0140	26.52	0.0192	36.33
138	Alte fructe proaspete	Kg	0.0003	0.16	1342.89	0.37	0.0004	0.23	0.50	0.0083	11.20	0.0114	15.35
139	Citrice, fructe merid.	Kg	0.0076	8.57	1994.21	15.19	0.0104	11.74	20.81	0.2317	462.01	0.3174	632.91
140	Fructe deshidratate	Kg	0.0002	0.48	2492.59	0.40	0.0002	0.65	0.55	0.0049	12.27	0.0067	16.81
141	Ulei comestibil	l	0.0205	175.00	2126.01	43.48	0.0280	239.73	59.57	0.6222	1322.79	0.8523	1812.10
142	Margarina	Kg	0.0025	18.88	3272.74	8.07	0.0034	25.86	11.05	0.0750	245.34	0.1027	336.09
143	Compot de fructe	Kg	0.0016	1.00	2334.03	3.69	0.0022	1.37	5.05	0.0481	112.17	0.0658	153.66
144	Dulceata, gem, peltea, marm.	Kg	0.0030	6.65	3395.20	10.26	0.0041	9.11	14.06	0.0919	312.17	0.1260	427.64
145	Sirop de fructe	Kg	0.0004	1.19	2295.93	1.01	0.0006	1.63	1.39	0.0134	30.78	0.0184	42.16

Metode și tehnici de evaluare a sărăciei

Cod	Denumire produs		Consum mediu pe zi			Contra- valoarea medie pe zi pe persoana	Medii zilnice pe persoana			Medii lunare pe persoana			
			pe persoana		Valoarea medie unitară)		corectate (k=2425:1770.2)			Necorectate		Corectate	
			cantitate	numar calorii			cantitatea consumata	consum caloric	valoare	cantitate	valoare	cantitate	valoare
146	Zahar	Kg	0.0218	89.46	1913.20	41.75	0.0279	114.39	53.38	0.6638	1269.94	0.8487	1623.74
147	Ciocolata	Kg	0.0017	7.76	9205.31	15.57	0.0022	9.93	19.91	0.0515	473.65	0.0658	605.61
148	Rahat, halva	Kg	0.0006	2.45	3435.97	2.06	0.0008	3.14	2.63	0.0182	62.52	0.0233	79.93
149	Alte zaharoase	Kg	0.0007	3.01	7250.11	4.97	0.0009	3.85	6.36	0.0209	151.34	0.0267	193.50
150	Cafea	Kg	0.0016	0.00	26507.2	41.38	0.0020	0.00	52.91	0.0475	1258.85	0.0607	1609.56
151	Cacao	Kg	0.0003	1.37	8532.20	2.62	0.0004	1.75	3.35	0.0094	79.81	0.0120	102.04
152	Vin	l	0.0243	17.14	1671.06	40.62	0.0311	21.91	51.93	0.7394	1235.52	0.9453	1579.74
153	Produse din vin	l	0.0005	0.75	6323.21	3.25	0.0007	0.96	4.16	0.0156	98.95	0.0200	126.52
154	Bere	l	0.0105	4.10	1794.17	18.84	0.0134	5.24	24.09	0.3195	573.21	0.4085	732.91
155	Tuica si rachiuri	l	0.0054	7.58	3236.65	17.51	0.0069	9.69	22.39	0.1646	532.81	0.2105	681.25
156	Alte bauturi alcoolice	l	0.0012	2.59	4626.12	5.70	0.0016	3.31	7.29	0.0375	173.46	0.0479	221.79
157	Bauturi nealcoolice	l	0.0208	11.88	926.10	19.30	0.0266	15.19	24.68	0.6339	587.09	0.8106	750.65
158	Carne de bovine	Kg	0.0081	8.29	5115.88	41.31	0.0103	10.60	52.82	0.2456	1256.57	0.3141	1606.65
159	Carne de porcine	Kg	0.0244	50.12	5547.08	135.21	0.0312	64.08	172.88	0.7415	4113.13	0.9481	5259.05
160	Carne de oaie si capra	Kg	0.0043	7.68	4290.16	18.48	0.0055	9.82	23.63	0.1310	562.10	0.1675	718.70
161	Carne de pasare	Kg	0.0220	28.45	4958.10	108.83	0.0281	36.37	139.15	0.6677	3310.70	0.8538	4233.06
162	Alte feluri de carne	Kg	0.0003	0.29	4848.42	1.65	0.0004	0.37	2.11	0.0103	50.13	0.0132	64.09
163	Specialitati prep. din carne	Kg	0.0011	3.47	12004.7	13.13	0.0014	4.44	16.79	0.0333	399.37	0.0425	510.63
164	Salamuri, cirmati	Kg	0.0116	40.94	7553.70	87.98	0.0149	52.35	112.50	0.3543	2676.47	0.4530	3422.14
165	Alte preparate din carne	Kg	0.0088	19.61	5272.92	46.66	0.0113	25.07	59.66	0.2692	1419.52	0.3442	1814.99
166	Conserve de carne si carne	Kg	0.0006	1.20	8395.29	4.97	0.0008	1.54	6.36	0.0180	151.20	0.0230	193.32
167	Slana cruda	Kg	0.0010	8.86	2278.20	2.18	0.0012	11.32	2.78	0.0291	66.20	0.0372	84.64
168	Untura	Kg	0.0059	54.66	2482.02	14.64	0.0075	69.89	18.71	0.1794	445.23	0.2294	569.28
169	Peste proaspat si congelat	Kg	0.0058	4.76	3279.06	19.17	0.0075	6.08	24.51	0.1778	583.14	0.2274	745.60
170	Peste sarat uscat, afumat	Kg	0.0003	0.44	4222.77	1.27	0.0004	0.56	1.63	0.0092	38.75	0.0117	49.55
171	Conserve din peste	Kg	0.0001	0.21	9713.56	1.12	0.0001	0.27	1.43	0.0035	34.08	0.0045	43.58
172	Lapte de vaca si bivoluta	l	0.1252	77.38	677.42	84.82	0.1601	98.94	108.46	3.8091	2580.34	4.8703	3299.22
173	Lapte de oaie si capra	l	0.0012	1.11	911.22	1.09	0.0015	1.41	1.39	0.0363	33.06	0.0464	42.27
174	Lapte praf	Kg	0.0005	2.26	11079.7	5.04	0.0006	2.89	6.44	0.0138	153.21	0.0177	195.89
175	Lapte batut, iaurt	l	0.0056	2.93	1337.12	7.42	0.0071	3.74	9.49	0.1688	225.77	0.2159	288.67
176	Branza (telemea) vaca	Kg	0.0089	21.51	4544.63	40.23	0.0113	27.51	51.44	0.2693	1223.90	0.3443	1564.88
177	Branza de oaie	Kg	0.0062	18.87	5247.98	32.47	0.0079	24.13	41.52	0.1882	987.85	0.2407	1263.06
178	Branza proaspata de vaca	Kg	0.0071	15.44	3869.90	27.41	0.0091	19.75	35.05	0.2155	833.93	0.2755	1066.27
179	Cascaval	Kg	0.0009	2.68	8800.94	7.86	0.0011	3.43	10.05	0.0272	239.20	0.0348	305.84
180	Alte feluri de branza	Kg	0.0004	1.29	6586.27	2.67	0.0005	1.65	3.41	0.0123	81.14	0.0158	103.74
181	Unt	Kg	0.0011	8.73	8108.38	8.79	0.0014	11.17	11.23	0.0330	267.28	0.0421	341.75
182	Oua	buc	0.3359	28.72	221.56	74.43	0.4295	36.72	95.16	10.2190	2264.10	13.0661	2894.88
183	Miere de albine	Kg	0.0006	2.08	5700.70	3.54	0.0008	2.66	4.52	0.0189	107.56	0.0241	137.53

continuare A N E X A 3.1

B. Din anul 1996

Cod Denumire produs		Consum mediu pe zi pe persoana		Valoarea medie unitară (*)	Contra- valoarea zi pe persoana	Medii zilnice pe persoana corectate (k=2425:1770.2)			Medii lunare pe persoana				
		cantitate	numar calorii			cantitatea consumata	consum caloric	valoare	Necorectate		Corectate		
									cantitate	valoare	cantitate	valoare	
TOTAL			1896.6		1832.47		2425.0	2343.00		55743.8		71274.0	
101	Grau si secara	Kg	0.0000	0.06	375.32	0.01	0.0000	0.08	0.01	0.0007	0.27	0.0009	0.35
102	Porumb	Kg	0.0001	0.15	534.55	0.03	0.0001	0.19	0.04	0.0017	0.91	0.0022	1.16
103	Faina	Kg	0.0206	72.62	999.57	20.56	0.0263	92.85	26.29	0.6258	625.55	0.8002	789.83
104	Malai	Kg	0.0394	138.42	619.26	24.42	0.0504	176.98	31.22	1.1996	742.89	1.5339	949.86
105	Paine	Kg	0.2715	604.07	834.99	226.69	0.3471	772.37	289.85	8.2588	6896.02	10.5597	8817.25
106	Produse de franzelarie	Kg	0.0008	2.20	1752.12	1.43	0.0010	2.82	1.83	0.0248	43.47	0.0317	55.58
107	Biscuiti	Kg	0.0032	13.76	3239.00	10.48	0.0041	17.59	13.41	0.0985	318.93	0.1259	407.78
108	Specialitati panificatie	Kg	0.0011	3.76	3571.18	4.07	0.0015	4.81	5.21	0.0347	123.87	0.0443	158.38
109	Paste fainoase	Kg	0.0058	21.63	2445.21	14.18	0.0074	27.66	18.13	0.1764	431.36	0.2256	551.54
110	Orez	Kg	0.0109	38.10	1998.25	21.69	0.0139	48.72	27.73	0.3302	659.83	0.4222	843.66
111	Gris	Kg	0.0026	9.25	1266.21	3.31	0.0033	11.83	4.23	0.0795	100.66	0.1016	128.70
112	Alte prod. morarit si panif.	Kg	0.0001	0.50	3703.80	0.53	0.0002	0.65	0.68	0.0044	16.14	0.0056	20.64
113	Fasole boabe si leguminoase	Kg	0.0161	48.82	2288.56	36.87	0.0206	62.42	47.14	0.4901	1121.59	0.6266	1434.07
114	Cartofi	Kg	0.1034	74.69	890.69	92.09	0.1322	95.50	117.75	3.1452	2801.38	4.0214	3581.85
115	Morcovi, sfecla, radacinoase	Kg	0.0129	5.18	1180.27	15.28	0.0166	6.62	19.54	0.3938	464.79	0.5035	594.28
116	Alte radacinoase consumabile	Kg	0.0013	0.38	1390.97	1.84	0.0017	0.49	2.36	0.0403	56.10	0.0516	71.73
117	Tomate	Kg	0.0260	6.29	989.09	25.68	0.0332	8.05	32.83	0.7897	781.04	1.0097	998.64
118	Patlagele vinete	Kg	0.0057	1.16	1021.56	5.84	0.0073	1.48	7.46	0.1738	177.54	0.2222	227.00
119	Ceapa uscata	Kg	0.0220	9.29	802.00	17.61	0.0281	11.87	22.51	0.6678	535.59	0.8539	684.81
120	Usturoi uscat	Kg	0.0015	1.82	2866.66	4.26	0.0019	2.33	5.45	0.0452	129.71	0.0579	165.85
121	Ardei si gogosari	Kg	0.0084	1.94	1154.48	9.75	0.0108	2.48	12.46	0.2569	296.54	0.3284	379.15
122	Fasole verde	Kg	0.0057	1.76	1289.45	7.34	0.0073	2.25	9.38	0.1731	223.25	0.2214	285.45
123	Varza dulce si conopida	Kg	0.0156	3.93	773.80	12.07	0.0199	5.03	15.44	0.4746	367.24	0.6068	469.55
124	Verdeturi proaspete	Kg	0.0031	1.15	2610.97	8.13	0.0040	1.48	10.40	0.0947	247.34	0.1211	316.25
125	Alte legume proaspete	Kg	0.0114	3.02	1406.83	16.00	0.0145	3.86	20.45	0.3459	486.64	0.4423	622.22
126	Muraturi si varza acra	Kg	0.0237	4.43	1309.48	31.10	0.0304	5.67	39.76	0.7225	946.04	0.9237	1209.61
127	Bulion	Kg	0.0069	5.03	4647.79	32.26	0.0089	6.43	41.25	0.2111	981.37	0.2700	1254.78
128	Conserva de legume	Kg	0.0039	1.91	2906.18	11.26	0.0050	2.44	14.40	0.1179	342.67	0.1508	438.14
129	Pepeni verzi si galbeni	Kg	0.0158	1.81	380.32	5.99	0.0201	2.32	7.66	0.4791	182.23	0.6126	233.00
130	Nuci in coaja	Kg	0.0013	3.30	1954.75	2.53	0.0017	4.22	3.24	0.0394	77.10	0.0504	98.58
131	Mere	Kg	0.0236	13.90	967.79	22.84	0.0302	17.77	29.21	0.7181	694.94	0.9181	888.54
132	Pere	Kg	0.0023	1.33	894.14	2.10	0.0030	1.70	2.68	0.0714	63.84	0.0913	81.63
133	Visine, cirese	Kg	0.0031	1.83	1318.42	4.13	0.0040	2.33	5.28	0.0952	125.56	0.1218	160.54
134	Caise, piersici	Kg	0.0027	1.18	1261.36	3.38	0.0034	1.51	4.33	0.0816	102.93	0.1043	131.61
135	Prune	Kg	0.0025	1.54	497.54	1.25	0.0032	1.96	1.60	0.0763	37.98	0.0976	48.57
136	Struguri	Kg	0.0050	4.01	924.71	4.64	0.0064	5.13	5.94	0.1527	141.21	0.1953	180.56
137	Capsuni, zmeura	Kg	0.0007	0.37	2621.61	1.80	0.0009	0.48	2.30	0.0209	54.75	0.0267	70.00
138	Alte fructe proaspete	Kg	0.0004	0.26	1322.94	0.57	0.0005	0.33	0.72	0.0130	17.20	0.0166	22.00
139	Citrice, fructe merid.	Kg	0.0065	7.28	3278.45	21.21	0.0083	9.30	27.11	0.1968	645.08	0.2516	824.80
140	Fructe deshidratate	Kg	0.0002	0.59	3914.00	0.78	0.0003	0.75	1.00	0.0061	23.69	0.0077	30.29
141	Ulei comestibil	l	0.0222	189.85	2689.10	59.67	0.0284	242.74	76.29	0.6750	1815.14	0.8631	2320.83
142	Margarina	Kg	0.0031	23.53	4814.61	14.79	0.0039	30.09	18.91	0.0935	449.93	0.1195	575.28
143	Compot de fructe	Kg	0.0017	1.08	3782.09	6.46	0.0022	1.38	8.27	0.0520	196.66	0.0665	254.45
144	Dulceata, gem, peltea, marm.	Kg	0.0036	7.82	5025.45	17.85	0.0045	9.99	22.83	0.1081	543.12	0.1382	694.43
145	Sirop de fructe	Kg	0.0006	1.49	3130.25	1.73	0.0007	1.91	2.21	0.0168	52.65	0.0215	67.32

*) In prefectura Iunii Ianuarie

Cod	Denumire produs		Consum mediu pe zi pe persoana			Contra- valoarea medie pe zi pe persoana	Medii zilnice pe persoana corectate (k=2425:1770.2)			Medii lunare pe persoana			
			cantitate	numar calorii	Valoarea medie unitară (*)		cantitatea consumata	consum caloric	valoare	Necorectate		Corectate	
										cantitate	valoare	cantitate	valoare
146	Zahar	Kg	0.0200	82.12	1324.44	26.53	0.0274	112.50	36.34	0.6093	806.99	0.8347	1105.49
147	Ciocolata	Kg	0.0017	7.68	6621.73	11.07	0.0023	10.52	15.17	0.0509	336.90	0.0697	461.51
148	Rahat, halva	Kg	0.0005	2.12	2433.90	1.26	0.0007	2.90	1.72	0.0157	38.23	0.0215	52.38
149	Alte zaharoase	Kg	0.0005	2.41	5507.87	3.02	0.0008	3.30	4.14	0.0167	91.95	0.0229	125.97
150	Cafea	Kg	0.0014	0.00	21517.4	29.73	0.0019	0.00	40.73	0.0420	904.48	0.0576	1239.05
151	Cacao	Kg	0.0003	1.23	7371.21	2.03	0.0004	1.68	2.78	0.0084	61.81	0.0115	84.68
152	Vin	l	0.0215	15.16	1209.03	25.99	0.0294	20.76	35.60	0.6539	790.61	0.8958	1083.06
153	Produse din vin	l	0.0007	1.00	4640.27	3.18	0.0009	1.37	4.35	0.0208	96.70	0.0285	132.46
154	Bere	l	0.0116	4.54	1178.20	13.71	0.0159	6.22	18.78	0.3540	417.05	0.4849	571.31
155	Tuica si rachiuri	l	0.0052	7.31	2468.84	12.89	0.0072	10.02	17.66	0.1589	392.27	0.2177	537.37
156	Alte bauturi alcoolice	l	0.0012	2.45	3272.95	3.82	0.0016	3.36	5.24	0.0355	116.29	0.0487	159.31
157	Bauturi nealcoolice	l	0.0181	10.33	670.88	12.16	0.0248	14.15	16.65	0.5513	369.83	0.7552	506.63
158	Carne de bovine	Kg	0.0078	7.99	3891.17	30.28	0.0107	10.95	41.48	0.2367	921.12	0.3243	1261.84
159	Carne de porcine	Kg	0.0219	45.12	4339.66	95.23	0.0301	61.81	130.46	0.6676	2897.02	0.9145	3968.63
160	Carne de oaie si capra	Kg	0.0045	7.96	3011.00	13.45	0.0061	10.91	18.42	0.1359	409.07	0.1861	560.38
161	Carne de pasare	Kg	0.0189	24.50	3689.37	69.73	0.0259	33.56	95.53	0.5750	2121.30	0.7877	2905.97
162	Alte feluri de carne	Kg	0.0004	0.35	3531.50	1.46	0.0006	0.49	1.99	0.0125	44.28	0.0172	60.66
163	Specialitati prep. din carne	Kg	0.0011	3.50	9273.96	10.23	0.0015	4.80	14.01	0.0335	311.11	0.0460	426.19
164	Salamuri, cirnati	Kg	0.0098	34.48	6134.77	60.17	0.0134	47.23	82.43	0.2984	1830.48	0.4087	2507.58
165	Alte preparate din carne	Kg	0.0072	15.89	4206.62	30.16	0.0098	21.76	41.31	0.2181	917.32	0.2987	1256.64
166	Conserve de carne si carne	Kg	0.0005	1.00	6683.00	3.29	0.0007	1.37	4.51	0.0150	100.18	0.0205	137.23
167	Slana cruda	Kg	0.0014	12.93	2117.85	2.95	0.0019	17.71	4.05	0.0424	89.84	0.0581	123.08
168	Untura	Kg	0.0056	51.89	2241.59	12.55	0.0077	71.08	17.19	0.1703	381.69	0.2333	522.88
169	Peste proaspat si congelat	Kg	0.0064	5.21	2242.95	14.36	0.0088	7.14	19.67	0.1947	436.80	0.2668	598.38
170	Peste sarat uscat, afumat	Kg	0.0003	0.38	2988.09	0.78	0.0004	0.52	1.07	0.0080	23.76	0.0109	32.55
171	Conserve din peste	Kg	0.0001	0.16	7582.85	0.66	0.0001	0.21	0.90	0.0026	19.93	0.0036	27.31
172	Lapte de vaca si bivoluta	l	0.1198	74.03	419.27	50.22	0.1641	101.41	68.80	3.6440	1527.83	4.9919	2092.97
173	Lapte de oaie si capra	l	0.0019	1.76	455.92	0.87	0.0026	2.41	1.19	0.0578	26.33	0.0791	36.07
174	Lapte praf	Kg	0.0005	2.36	5401.22	2.56	0.0007	3.24	3.51	0.0144	77.98	0.0198	106.83
175	Lapte batut, iaurt	l	0.0043	2.28	844.49	3.65	0.0059	3.12	5.00	0.1314	110.96	0.1800	152.01
176	Branza (telemea) vaca	Kg	0.0077	18.77	3019.79	23.33	0.0106	25.71	31.95	0.2350	709.57	0.3219	972.04
177	Branza de oaie	Kg	0.0064	19.43	3516.60	22.41	0.0087	26.62	30.69	0.1938	681.59	0.2655	933.71
178	Branza proaspata de vaca	Kg	0.0064	13.94	2613.37	16.71	0.0088	19.10	22.89	0.1945	508.35	0.2665	696.39
179	Cascaval	Kg	0.0009	2.56	5869.04	5.01	0.0012	3.51	6.86	0.0259	152.29	0.0355	208.62
180	Alte feluri de branza	Kg	0.0004	1.17	5096.78	1.88	0.0005	1.61	2.57	0.0112	57.08	0.0153	78.20
181	Unt	Kg	0.0015	11.91	4503.42	6.66	0.0020	16.32	9.12	0.0450	202.47	0.0616	277.37
182	Oua	buc	0.3152	26.95	152.69	48.13	0.4318	36.92	65.93	9.5882	1464.06	13.1349	2005.62
183	Miere de albine	Kg	0.0005	1.56	4135.25	1.92	0.0006	2.14	2.63	0.0141	58.48	0.0194	80.12

ANEXA 3.2

Rata sărăciei absolute după metoda Băncii Mondiale

A. Anul 1995

- 8 -

Caracteristicile gospodăriei	Rata sărăciei corespunzătoare pragului:	
	inferior (Zl=66089lei)	superior (Zu=74846lei)
Total eșantion	19.43	24.97
Urban	14.63	19.50
Rural	24.13	30.32
Din total eșantion, gospodării de:		
Salariat	13.30	18.63
Patron	1.26	2.87
Lucrător pe cont propriu în activități neagricole	38.93	46.95
Țăran	40.44	47.97
Șomer	49.00	56.20
Pensionar	15.60	20.56
Alt statut	44.29	48.15
Din total eșantion, gospodării formate din:		
1 persoană	7.66	9.95
2 persoane	7.63	10.97
3 persoane	9.98	13.87
4 persoane	14.47	20.50
5 persoane	28.52	36.86
6 și mai multe persoane	49.90	58.22

B. Anul 1996

Caracteristicile gospodăriei	Rata sărăciei corespunzătoare pragului:	
	inferior (Zl=66089lei)	superior (Zu=74846lei)
Total eșantion	19.58	25.35
Urban	16.14	21.26
Rural	22.74	29.10
Din total eșantion, gospodăriei de:		
Salariat	14.48	20.60
Patron	3.36	7.84
Lucrător pe cont propriu	39.73	44.73
Țăran	37.33	44.53
Șomer	49.42	54.79
Pensionar	15.78	20.97
Altul	47.87	50.08
Din total eșantion, gospodăriei de:		
1 persoană	6.47	8.25
2 persoane	7.58	10.21
3 persoane	10.47	14.85
4 persoane	17.12	24.26
5 persoane	29.97	38.42
6 și mai multe persoane	49.88	58.86

A N E X A 3.3

Rata sărăciei după metoda normativă în versiunea ICCV

A. Rata sărăciei, pe tipuri de gospodării (prag de subzistență)

- % -

Tipul gospodăriei, după statutul ocupațional al capului	Venit total net, inclusiv împrumuturi, bani retrași din bancă	Venit total net, exclusiv împrumuturi, bani retrași din bancă	Cheltuieli totale (*), inclusiv rate, restituiri de împrumuturi	Cheltuieli totale (*), exclusiv rate, restituiri de împrumuturi
salariat	17,9	19,9	17,8	19,4
patron	4,3	4,9	2,4	3,0
lucrător în agricultură	39,8	41,1	40,0	40,9
șomer	55,4	59,8	54,3	55,7
pensionar	14,5	15,3	16,9	17,7
lucrător pe cont propriu în activități neagricole	39,0	39,9	39,9	40,9

(*) Cheltuielile totale nu includ taxele, impozitele și contribuțiile pentru asigurări sociale

B. Gospodării sub pragul de trai decent, pe tipuri de gospodării

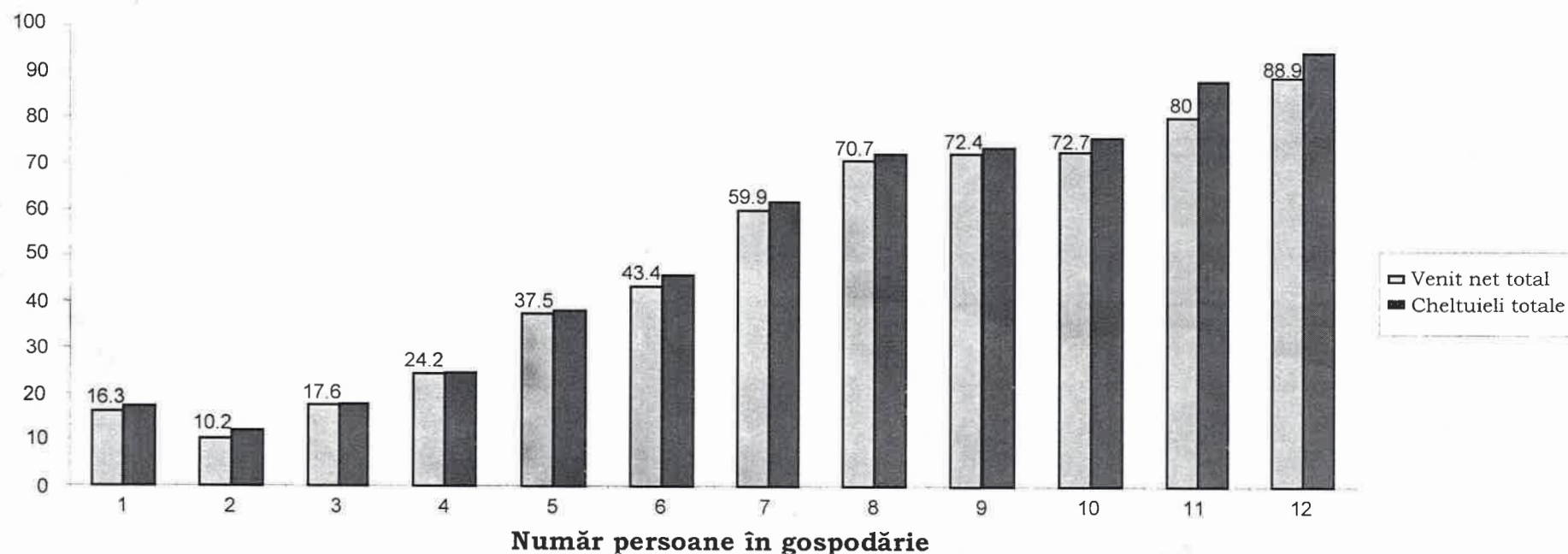
- % -

Tipul gospodăriei, după statutul ocupațional al capului	Venit total net, inclusiv împrumuturi, bani retrași din bancă	Venit total net, exclusiv împrumuturi, bani retrași din bancă	Cheltuieli totale (*), inclusiv rate, restituiri de împrumuturi	Cheltuieli totale (*), exclusiv rate, restituiri de împrumuturi
salariat	40,3	42,9	40,2	43,1
patron	14,6	15,9	10,4	13,4
lucrător în agricultură	60,9	62,2	61,7	63,0
șomer	77,5	80,5	75,3	76,7
pensionar	35,3	36,8	38,5	40,0
lucrător pe cont propriu în activități neagricole	57,4	58,6	60,2	61,9

(*) Cheltuielile totale nu includ taxele, impozitele și contribuțiile pentru asigurări sociale

Diagramă la A N E X A 3.3

Gospodării sub pragul de subzistență în funcție de numărul de membri (%)

ANEXA 3.4

Elemente de calcul ale pragului și ratei sărăciei relative

A. Anul 1995

Caracteristicile gospodăriei	Nr.adulți echivalent		Cheltuieli medii lunare de consum (lei) * pe:					
	Număr gospodării	Număr persoane	Scala OECD-modif	Scala CNS	Gospodărie	Persoana	Adult echivalent	
							Scala OECD-modif.	Scala CNS
Total eșantion	31574	93205	57674.2	72239.2	270578	91661	148129	118263
Urban	15697	46093	28404.1	36246.8	291572	99295	161132	126268
Rural	15877	47112	29270.1	35992.4	249821	84191	135511	110201
Din total eșantion, gospodării de:								
Salariat	12685	44119	25471.4	35442.3	336924	96872	167792	120587
Patron	164	557	323.9	446.0	618923	182232	313379	227591
Lucrator pe cont propriu în activități neagricole	636	2443	1356.7	1896.0	306375	79760	143624	102772
Țăran	2662	8821	5238.5	6931.1	230097	69439	116927	88373
Șomer	1281	4637	2613.5	3667.3	242212	66913	118720	84605
Pensionar	13697	31384	21896.5	22900.1	215756	94163	134963	129048
Alt statut	449	1244	773.7	956.4	211506	76339	122743	99293
Din total eșantion, gospodării formate din:								
1 persoană	6058	6058	6058.0	4139.6	126610	126610	126610	185285
2 persoane	8577	17154	12778.3	12862.5	226654	113327	152134	151138
3 persoane	6361	19083	11946.8	15416.0	315052	105017	167748	129998
4 persoane	5825	23300	12970.3	18563.8	351536	87884	157876	110306
5 persoane	2539	12695	6693.2	9928.7	357990	71598	135800	91547
6 și mai multe persoane	2214	14915	7227.6	11328.7	393641	58433	120583	76930

* în prețurile lunii ianuarie 1995

B. Anul 1996

Caracteristicile gospodăriei	Nr. adulți echivalent		Cheltuieli medii lunare de consum (lei) * pe:				Adult echivalent	
	Număr gospodării	Număr persoane	Scala OECD-modif	Scala CNS	Gospodărie	Persoana	Scala OECD-modif.	Scala CNS
Total eșantion	32023	92495	57847.2	71775.2	359641	124513	199090	160457
Urban	15290	44233	27506.5	34900.1	386061	133450	214599	169137
Rural	16733	48262	30340.7	36875.1	335500	116322	185029	152241
Din total eșantion, gospodării de:								
Salariat	12317	42377	24630.7	34192.1	447236	129990	223648	161108
Patron	202	714	413.6	571.1	747917	211596	365279	264559
Lucrator pe cont propriu în activități neagricole	696	2580	1456.5	2029.1	399378	107739	190846	136992
Țăran	2755	9035	5388.4	7110.9	327585	99889	167489	126917
Șomer	1002	3563	2027.0	2830.4	310652	87363	153564	109977
Pensionar	14585	33006	23157.6	24102.5	290848	128523	183180	175999
Alt statut	466	1220	773.4	939.2	264709	101110	159497	131343
Din total eșantion, gospodării formate din:								
1 persoană	6416	6416	6415.5	4348.2	168520	168520	168533	248660
2 persoane	8801	17602	13140.8	13172.8	307810	153905	206155	205654
3 persoane	6524	19572	12280.5	15813.0	413056	137685	219435	170415
4 persoane	5795	23180	12945.2	18538.8	471141	117785	210909	147273
5 persoane	2496	12480	6587.1	9770.1	500614	100123	189694	127894
6 și mai multe persoane	1991	13245	6478.1	10132.2	528356	79423	162387	103823

* în prețurile lunii ianuarie 1996

ANEXA 3.5

Rata sărăciei relative

A. Anul 1995

Ponderea persoanelor situate sub pragul determinat
ca procent din cheltuiala medie de consum pe:

Caracteristicile	persoană			adult echivalent după:					
				scala OECD-modificat			scala CNS		
	gospodăriilor	40%	50%	60%	40%	50%	60%	40%	50%
Total eșantion	8.01	16.03	25.37	5.32	12.41	21.99	7.88	15.65	25.19
Urban	5.06	11.05	18.84	2.97	7.82	15.35	5.19	11.20	19.32
Rural	10.89	20.91	31.75	7.62	16.90	28.49	10.50	20.01	30.93
Din total eșantion, gospodării de:									
Salariat	4.89	12.19	20.76	2.08	5.86	13.09	5.07	12.09	21.57
Patron	1.26	1.26	5.03	0.00	0.00	1.80	1.26	1.26	4.31
Lucrător pe cont propriu în activități									
neagricole	22.55	31.31	43.02	11.58	25.09	34.42	20.34	31.64	42.24
Țăran	20.41	34.41	49.63	12.95	27.70	42.93	20.66	35.02	49.67
Șomer	23.12	39.18	53.44	11.90	27.06	43.00	22.19	39.18	54.60
Pensionar	5.08	11.21	19.05	5.84	13.66	24.09	4.76	10.10	17.29
Alt statut	22.83	34.00	46.14	18.41	30.71	42.85	20.50	31.91	45.74
Din total eșantion, gospodării formate din:									
1 persoană	1.82	4.72	8.91	11.82	23.03	35.51	1.12	2.44	5.40
2 persoane	1.91	5.08	9.96	4.36	10.29	19.37	1.57	3.95	8.53
3 persoane	3.07	7.45	14.09	3.08	7.66	14.81	3.57	8.43	15.89
4 persoane	4.88	12.10	22.03	2.95	8.14	15.36	5.36	12.52	22.92
5 persoane	11.11	23.59	38.28	5.28	12.45	24.58	11.30	24.06	38.52
6 și mai multe persoane	26.12	43.91	58.45	10.37	23.25	36.87	24.39	41.45	56.49

continuare A N E X A 3.5

A. În anul 1996

Ponderea persoanelor situate sub pragul determinat
 ca procent din cheltuiala medie de consum pe:

Caracteristicile	persoană			adult echivalent după:					
				scala OECD-modificat			scala CNS		
	gospodăriilor	40%	50%	60%	40%	50%	60%	40%	50%
Total eșantion	6.55	13.73	23.34	3.93	10.37	19.52	6.39	13.80	23.35
Urban	4.52	10.19	18.01	2.60	7.33	14.36	4.70	10.78	18.62
Rural	8.41	16.98	28.24	5.16	13.16	24.24	7.94	16.57	27.69
Din total eșantion,									
gospodării de:									
Salariat	4.11	10.23	19.69	1.57	5.02	11.64	4.29	10.96	20.65
Patron	0.00	2.38	4.76	0.00	0.56	0.98	0.56	1.40	4.34
Lucrator pe cont propriu n activit i									
neagricole	18.26	29.42	40.16	9.22	20.70	31.86	17.29	29.19	40.62
Tăran	16.33	28.57	42.28	8.67	20.86	34.80	15.73	29.00	42.78
Șomer	21.05	36.85	49.56	9.21	24.67	40.78	20.35	35.87	50.32
Pensionar	4.12	9.88	18.13	4.35	11.46	21.59	3.87	9.21	16.76
Alt statut	21.48	35.66	49.84	15.49	31.31	46.72	18.03	34.43	47.46
Din total eșantion,									
gospodării formate din:									
1 persoană	1.67	3.97	7.36	9.09	19.36	32.93	1.31	2.63	4.36
2 persoane	1.19	4.02	8.79	3.20	8.62	17.18	1.19	3.18	7.22
3 persoane	2.53	6.62	13.69	2.67	6.90	13.58	2.84	7.85	15.70
4 persoane	3.95	10.96	21.66	2.26	6.63	14.15	4.43	11.87	22.54
5 persoane	9.38	20.91	35.90	3.73	10.74	21.15	9.09	21.15	36.10
6 și mai multe persoane	23.86	39.95	55.82	7.39	19.71	32.76	21.88	38.58	54.73

A N E X A 3.6

Indicatorii sintetici multidimensionali ai sărăciei pentru anul 1995

A. Pe total eșantion

Grupe de indicatori	Gradul de apartenență la mulțimea săracilor
Condiții de locuit	0.261
Posesia de bunuri de folosință îndelungată	0.346
Cheltuieli totale de consum :	
• per capita	0.253
• scala CNS	0.253
• scala OCDE modificată	0.220
Indicatori cauzali	0.225
Indicatorul global :	
• per capita	0.279
• scala CNS	0.279
• scala OCDE modificată	0.276

B. Pe medii

Grupe de indicatori	Gradul de apartenență la mulțimea săracilor		
	Total eșantion	Urban	Rural
Condiții de locuit	0.261	0.098	0.415
Posesia de bunuri de folosință îndelungată	0.346	0.248	0.444
Cheltuieli totale de consum :			
• per capita	0.253	0.199	0.306
• scala CNS	0.253	0.210	0.295
• scala OCDE modificată	0.220	0.158	0.282
Indicatori cauzali	0.225	0.194	0.255
Indicatorul global :			
• per capita	0.279	0.174	0.383
• scala CNS	0.279	0.175	0.382
• scala OCDE modificată	0.276	0.179	0.381

C. După statutul ocupațional al capului gospodăriei

Grupe de indicatori	Gradul de apartenență la mulțimea săracilor							
	Total eșantion	Salariați	Patroni	Neagric.	Țărani	Șomeri	Pensio-nari	Altul
Condiții de locuit	0.261	0.191	0.140	0.253	0.396	0.248	0.296	0.221
Posesia de bunuri de folosință îndelungată	0.346	0.301	0.268	0.391	0.453	0.348	0.366	0.344
Cheltuieli totale de consum :								
• per capita	0.253	0.230	0.178	0.311	0.343	0.300	0.250	0.252
• scala CNS	0.253	0.240	0.169	0.315	0.338	0.301	0.242	0.246
• scala OCDE modificată	0.220	0.183	0.143	0.268	0.315	0.247	0.233	0.212
Indicatori cauzali	0.225	0.204	0.199	0.222	0.249	0.282	0.234	0.222
Indicatorul global :								
• per capita	0.279	0.232	0.196	0.295	0.380	0.291	0.302	0.263
• scala CNS	0.279	0.232	0.195	0.295	0.380	0.291	0.301	0.262
• scala OCDE modificată	0.276	0.228	0.192	0.292	0.378	0.288	0.300	0.259

D. După mărimea gospodăriei

Grupe de indicatori	Gradul de apartenență la mulțimea săracilor						
	Total eșantion	Cu 1 pers.	Cu 2 pers.	Cu 3 pers.	Cu 4 pers.	Cu 5 pers.	Cu 6 pers. și peste
Condiții de locuit	0.261	0.298	0.285	0.204	0.195	0.274	0.340
Posesia de bunuri de folosință îndelungată	0.346	0.504	0.354	0.278	0.254	0.295	0.382
Cheltuieli totale de consum :							
• per capita	0.253	0.149	0.171	0.215	0.301	0.450	0.609
• scala CNS	0.253	0.098	0.160	0.249	0.327	0.468	0.604
• scala OCDE modificată	0.220	0.336	0.194	0.153	0.160	0.239	0.337
Indicatori cauzali	0.225	0.364	0.179	0.179	0.170	0.237	0.280
Indicatorul global :							
• per capita	0.279	0.362	0.275	0.223	0.215	0.280	0.348
• scala CNS	0.279	0.352	0.273	0.226	0.216	0.281	0.348
• scala OCDE modificată	0.276	0.382	0.277	0.217	0.205	0.270	0.340

ANEXA 3.7

Indicatorii sintetici multidimensionali ai sărăciei pentru anul 1996

A. Pe total eșantion

Grupe de indicatori	Gradul de apartenență la mulțimea săracilor
Condiții de locuit	0.253
Posesia de bunuri de folosință îndelungată	0.342
Cheltuieli totale de consum :	
• per capita	0.233
• scala CNS	0.233
• scala OCDE modificată	0.195
Indicatori cauzali	0.208
Indicatorul global :	
• per capita	0.269
• scala CNS	0.269
• scala OCDE modificată	0.266

B. Pe medii

Grupe de indicatori	Gradul de apartenență la mulțimea săracilor		
	Total eșantion	Urban	Rural
Condiții de locuit	0.253	0.117	0.376
Posesia de bunuri de folosință îndelungată	0.342	0.2497	0.426
Cheltuieli totale de consum :			
• per capita	0.233	0.191	0.272
• scala CNS	0.233	0.202	0.262
• scala OCDE modificată	0.195	0.146	0.240
Indicatori cauzali	0.208	0.198	0.217
Indicatorul global :			
• per capita	0.269	0.178	0.353
• scala CNS	0.269	0.179	0.352
• scala OCDE modificată	0.266	0.174	0.350

C. După statutul ocupațional al capului gospodăriei

Grupe de indicatori	Gradul de apartenență la mulțimea săracilor							
	Total eșantion	Salariați	Patroni	Neagric.	Țărani	Șomeri	Pensio-nari	Altul
Condiții de locuit	0.253	0.185	0.115	0.291	0.415	0.246	0.279	0.262
Posesia de bunuri de folosință îndelungată	0.342	0.244	0.166	0.382	0.509	0.381	0.386	0.475
Cheltuieli totale de consum :								
• per capita	0.233	0.211	0.081	0.376	0.386	0.487	0.194	0.437
• scala CNS	0.233	0.239	0.088	0.398	0.409	0.514	0.164	0.428
• scala OCDE modificată	0.195	0.102	0.026	0.266	0.319	0.358	0.231	0.437
Indicatori cauzali	0.208	0.139	0.084	0.163	0.201	0.660	0.236	0.295
Indicatorul global :								
• per capita	0.269	0.196	0.120	0.297	0.399	0.381	0.296	0.341
• scala CNS	0.269	0.198	0.121	0.298	0.400	0.382	0.292	0.341
• scala OCDE modificată	0.266	0.185	0.109	0.291	0.395	0.375	0.299	0.341

D. După mărimea gospodăriei

Grupe de indicatori	Gradul de apartenență la mulțimea săracilor						
	Total eșantion	Cu 1 pers.	Cu 2 pers.	Cu 3 pers.	Cu 4 pers.	Cu 5 pers.	Cu 6 pers. și peste
Condiții de locuit	0.253	0.252	0.248	0.211	0.2319	0.320	0.389
Posesia de bunuri de folosință îndelungată	0.342	0.490	0.346	0.275	0.256	0.297	0.367
Cheltuieli totale de consum :							
• per capita	0.233	0.125	0.151	0.207	0.297	0.432	0.594
• scala CNS	0.233	0.081	0.139	0.238	0.324	0.444	0.592
• scala OCDE modificată	0.195	0.304	0.169	0.137	0.140	0.203	0.297
Indicatori cauzali	0.208	0.3336	0.1516	0.1686	0.1709	0.229	0.262
Indicatorul global :							
• per capita	0.269	0.325	0.249	0.221	0.231	0.299	0.361
• scala CNS	0.269	0.316	0.248	0.223	0.232	0.299	0.361
• scala OCDE modificată	0.266	0.344	0.251	0.215	0.218	0.287	0.351

BIBLIOGRAPHY

- /1/ **Baótyf I., Červenková A., Kotýnková M.,** *Social Reform in the Czech Republic: Subsistence Minimum Function*, Report to the international conference "Social Policy towards Poverty", Warsaw, 1995
- /2/ **Beckerman W.,** *Poverty and the Impact of Income Maintenance Programmes*, Geneva: ILO, 1979.
- /3/ **Bradshaw J.,** *Household budgets and living standards*, Joseph Rowntree Foundation, York, 1993.
- /4/ **Callan T.,** *Poverty, income and welfare in Ireland*, The Economic and Social Research Institute, Dublin, 1991.
- /5/ **Cheli B., Ghellini G., Lemmi A., Pannuzi N.,** *Measuring Poverty in Countries in Transition via TFR Method: the Case of Poland in 1990-1991*, Statistics in Transition, vol. 1, Number 5, September 1994.
- /6/ **Cornia G.A.,** *Poverty, Food Consumption and Nutrition During the Transition to the Market Economy in East Europe*, The American Economic Review, May 1994.
- /7/ **Diaconescu M.,** *Alimentația rațională*, Bucharest, Military Publishing House, 1979.
- /8/ *** EUROSTAT's Statistical Recherche on Poverty, Studiu privind evoluția sărăciei și inegalității în CE în perioada 1980 - 1985, Luxembourg, October 1989.
- /9/ **Fierens J.,** *Droits et pauvreté - Droits de l'homme, Securite sociale, Aide sociale*, Bruxelles, 1992.
- /10/ **Förster M.,** *Bas revenus et pauvreté. une comparaison internationale*, Revue économique de l'OECD, no. 22, 1994.
- /11/ **Galbraith J.K.,** *Theorie de la pauvreté de masse*, Paris, Gallimard, 1980.
- /12/ **George V., Rimashevskaja N.,** *Poverty in Russia*, International Social Security Review, no. 1, 1993.
- /13/ **Glaude M.,** *L'avenir des statistiques sociales, Contribution aux "Journées de Mondorf"* organisées par EUROSTAT, 4-5.02.1994
- /14/ *** HUMAN DEVELOPMENT REPORT 1997, New York Oxford, Oxford University Press, 1997.
- /15/ **Lemmi A., Pannuzi B., Mazzolli B., Cheli B., Betti G.,** *Multidimensional and Relative Poverty Estimates: the Case of Italy in the First Half of the Nineties*, Paper presented to the Conference: *Poverty Measures, Employment and Social Security in Transition Economies*, University of York, 31 July - 2 August, 1997
- /16/ **Milan S.,** *La pauvreté absolue*, Hachette, Paris, 1988.
- /17/ **Milano S.,** *La pauvreté en France*, Paris, 1982
- /18/ **Milanovic B.,** *Distributional Impact of Cash and In-Kind Social Transfers in Eastern Europe and Russia*, Policy Research Working Paper 1054/ December, Country Economics Department, The World Bank, 1992
- /19/ **Milanovic B.,** *Poverty, Inequality and Social Policy in Transition Economies*, Policy Research Working Papers 1530/ November, Transition Economics Department, The World Bank, 1995
- /20/ **Mincu I., Boboia D.,** *Alimentația rațională a omului sănătos și bolnav*, Bucharest, Medical Publishing House, 1995.

- /21/ **Molnar M., Poenaru M.**, *Minimul de trai (pragul de sărăcie) în România*, CIDE, Bucharest, 1992
- /22/ **Mosse E.**, *Les riches et les pauvres*, Edition du Seuil, Paris, 1985.
- /23/ **Orshansky M.**, *How Poverty is Measured*, Monthly Labor Review, vol. 92, no. 2, 1969
- /24/ ******* *Pauvreté et exclusion*, Hatier, Paris, 1996
- /25/ ******* *Population and social conditions*, "Statistics in focus" Series, no. 6, 1997, EUROSTAT, Luxembourg.
- /26/ **Ramprakash D.**, *EUROSTAT's Statistical research on poverty (Descriptive Synthesis)*, May 1994
- /27/ ******* *Raportul Național al Dezvoltării Umane - România 1996*, Expert Publishing House, Bucharest, 1996.
- /28/ ******* *Raportul Național al Dezvoltării Umane - România 1997*, Expert Publishing House, Bucharest, 1997.
- /29/ ******* *Rapport final de la Commission au Conseil du premier programme de projets et études pilotes pour combattre la pauvreté*, CCE
- /30/ ******* *Rapport soumis par la France au second Comité préparatoire (au Sommet Mondial pour le développement Social)*, Copenhagen, 1995.
- /31/ **Ravallion M.**, *Poverty Comparisons*, The World Bank, Washington DC, USA, A.B. Atkinson Publishing House, London School of Economics, 1994
- /32/ **Răboacă Gh., Bati I., Pârciog S.**, *Minimul de trai, punct central de referință pentru orientarea și fundamentarea politicii și protecției sociale*, Paper presented to the Romanian-German seminar on social assistance issues, Poiana Brașov, 1994
- /33/ **Rowntree B.S.**, *Poverty: A Study of Town Life*, London, MacMillan, 1902
- /34/ **Rowntree J.**, *The concept of poverty*, London, 1951.
- /35/ **Sahn D., Simler K.**, *Raport preliminar privind sărăcia în România, date provizorii trim. II / 1994*, November 1994, Cornell University, SUA
- /36/ **Siepers J.**, *Equivalence scales for international use*, Meeting on Statistics of Household Income, Geneva, March 1994.
- /37/ **Smith A.**, *Avuția națiunilor*, Bucharest, 1979.
- /38/ **Steiner H., Wolf W.**, *The Poverty Threat in Austria*, Soziales Europa, no. 3, Vienna, 1996.
- /39/ **Szivos P.**, *Measurement of poverty in Hungary: Concepts, data sources and estimations*, Paper presented to the conference "Poverty Measures, Employment and Social Security in Transition Economies", York, 1997
- /40/ **Townsend J.**, *The concept of poverty*, London, 1979.
- /41/ **Van Praag B.M.S., Flik R.L.**, *La pauvreté subjective*, Rapport soumis a l'office statistique, des Communautés européennes, Luxembourg, 1992
- /42/ **Vâlceanu G.**, (coord.), *Nivelul de trai minim în România*, Study notebook, no. 88, Institute for National Economy, Bucharest, 1982
- /43/ **World Bank**, *Romania: Poverty and Social Policy*, 1996
- /44/ **Zamfir C.**, (coord.), *Dimensiuni ale Sărăciei - 1994*, Expert Publishing House, Bucharest, 1995
- /45/ **Zamfir E., Zamfir C.**, *Politici sociale, România în context european*, Bucharest, 1995.
- /46/ **Hagenaars A.J.M., de Vos K.**, *The Definition and Measurement of Poverty*, Journal of Human Resources, vol. 23, 1988.